КАЛЕНДАР ПРОВИДІННЯ

Стоваришення Українців Католиків в Америці

На переступний рік

1948

Зладив: БОГДАН КАТАМАЙ

З Друкарні "Америки"
817 North Franklin Street, Philadelphia 23, Pa.

ЦІНА 75 ЦЕНТІВ

Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії,
Патронки Провидіння

СІЧЕНЬ—JANUARY

31 день

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Мч. Боніфатія	**Новий Рік**
2	20	П	Мч. Ігнатія	Макарія
3	21	С	Мч. Юліянії	Ґеновефи
4	**22**	**Н**	**Перед Різдвом, Гл. 6**	**2 по Різдві**
5	23	П	10 муч. в Криті	Телесфора
6	24	В	Навеч. Різдва. Евгенії	**Трьох Королів**
7	**25**	**С**	**Христове Різдво**	Валентина
8	**26**	**Ч**	**Соб. Пр. Богор. Йосифа**	Северина
9	**27**	**П**	**Первмч. Стефана**	Юліяна
10	28	С	20 тис. муч. у Нікомидії	Агатона
11	**29**	**Н**	**По Різдві, Гл. 7**	**1 по 3 Кор. Пресв. Род.**
12	30	П	Мч. Анісії	Аркадії
13	31	В	Преп. Меланії	Іларія
14	**1**	**С**	**Н. Р. 1949. Обр. Госп. Вас. В.**	Фелікса з Н.
15	2	Ч	Сильвестра папи	Павла пуст.
16	3	П	Прор. Малахії	Маркела
17	4	С	Собор 70 Апостолів	Антонія Вел.
18	**5**	**Н**	**Навечеріе Богоявлення, Гл. 8**	**2 по 3 Кор. Приски**
19	**6**	**П**	**Господне Богоявлення**	Генриха
20	7	В	Собор св. Івана Хрест.	Фабіяна й Севаст.
21	8	С	Преп. Юрія й Еміліяна	Агнети
22	9	Ч	Мч. Поліевкта	Вінкентія
23	10	П	Преп. Григорія, Домет.	Обр. Д. М.
24	11	С	† Преп. Теодосія	Тимотея
25	**12**	**Н**	**По Богоявл. Татіяни, Гл. 1**	**Старозапусна**
26	13	П	Муч. Єрмила та Стратон.	Полікарпа
27	14	В	Отців уб. у Синаї	Івана Золот.
28	15	С	Преп. Павла й Івана	Флавіяна
29	16	Ч	Покл. оков. Ап. Петра	Франца Сал.
30	17	П	† Антонія Вел.	Мартини
31	18	С	Архіеп. Атанас. і Кирила	Петра з Н.

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

1. НОВ. РІК. ОБР. ГОСП. ВС. В.—4. Нед. пер. Богоявл.—5. Навеч. Богоявл.—6. БОГОЯВЛЕННЯ ГНІХ.—11. Нед. по Богоявл. —18 Нед. Мит. і Фарис.—25. Нед. Блудн. Сина.—30. ТРЬОХ СВЯТИТЕЛІВ.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Січень

6—1846: Засновано Кирило-Методіївське Брацтво в Київі.

11—1647: † Петро Могила, київський митрополит і оснуватель Академії в Києві, званої в його честь Могилянською.
1888: † Поет Юрій Федькович в Чернівцях.

14—1649: Тріюмфальний вїзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва.

18—1654: Переяславська Умова України з Московщиною.

21—1803: † Гетьман України Кирило Розумовський.

22—1918: Проголошено в Києві IV Універсал Укр. Центральної Ради про самостійність України.

22—1919: Проголошено в Києві злуку всіх українських земель, себто соборність України.

23—1667: Андрусівська умова.

28—1734: † Данило Апостол, гетьман.
1790: * Поет Петро Артемовський Гулак.
1879: † Письменник Павло Чужбинський.

29—1663: † Архиепископ Мелетій Смотрицький.

30—1918: Геройський бій під Крутами.

ЗАПИСКИ

ЛЮТИЙ—FEBRUARY

29 днів

Н. Ст	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	**19**	**Н**	**30 по Зісл. Макарія, Гл. 2**	**Мясопусна. Ігнатія**
2	20	П	†Евтимія Вел.	Власія
3	21	В	Преп. Максима	Вероніки
4	22	С	Ап. Тим. Препмч. Анаст.	Агафії
5	23	Ч	Сщмч. Климента	М. Б. Громн.
6	24	П	Преп. Ксенії	Тита
7	25	С	† Григорія Богослова	Ромуальда
8	**26**	**Н**	**31 по Зісл. Ксеноф. Гл. 3**	**Запусна. Івана з М.**
9	27	П	† Пер. мощ. Ів. Золотоуст.	Кирила Ал.
10	28	В	Преп. Єфрема	Схоластики
11	29	С	Пер. мощ. Ігнат. Богон.	Попел. Сер. Евфросини
12	**30**	**Ч**	**Трьох Святителів**	Евлалія
13	31	П	Безср. Кира й Івана	Григорія папи
14	1	С	Лютий. Мч. Трифона	Валентія
15	**2**	**Н**	**Господнє Стрітення, Гл. 4**	**1 посту. Вступна**
16	3	П	Симеона й Анни	Юліянни
17	4	В	Преп. Ісидора	Юліяна Кап.
18	5	С	Мч. Агафії	Симеона
19	6	Ч	Преп. Вукола	Конрада
20	7	П	Преп. Партен. і Луки	Льва еп.
21	8	С	Мч. Никифора	Фелікса
22	**9**	**Н**	**Митаря і Фарисея, Гл. 5**	**2 посту. Суха**
23	10	П	Мч. Харалампія	Романа
24	11	В	Сщмч. Власія	Матея ап.
25	12	С	Архіеп. Мелетія	Анастасії
26	13	Ч	Преп. Мартиніяна	Віктора
27	14	П	Преп. Авксентія	Александра
28	15	С	Ап. Онисима	Теофіла
29	**16**	**Н**	**Блудного Сина, Гл. 6**	**3 посту. Глуха**

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

1. Нед. Мясопусна.—2. СТРІТЕННЯ ГНІХ.—8. Нед. Сиропусна.—15. Нед. 1 посту.—22. Нед. 2 п.—29. Нед. 3 п. Хрестопоклонна

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Лютий

3—1812: * Поет Евген Гребінка.

4—1793: Другий поділ Польщі — прилучення Волині й Поділля до Росії.

9—1918: В Бересті осередні держави підписали мир з Україною.

12—1922: Коронація Святійшого Отця Папи Пія XI, основателя української католицької семинарії в Римі.

14—1907: † Письменник Пантелеймон Куліш.

20—1054: † У Києві великий князь Ярослав Мудрий.

26—1608: † Князь Константин Острожський.

27—1664: † Полковник Іван Богун, розстрілений Поляками.

27—1918: Українські Січові Стрільці почали похід проти большевиків.

ЗАПИСКИ

БЕРЕЗЕНЬ—MARCH

31 день

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	17	П	Вмч. Теодора Тирона	Альбіна
2	18	В	Льва папи	Симплікія
3	19	С	Ап. Архипа	Кунеґунди
4	20	Ч	Преп. Льва Кат.	Томи з Акв.
5	21	П	Преп. Тимот. Евстат.	Адріяна
6	22	С	Найд. мощ. мч. Евгенії	Перпетуї і Феліц.
7	**23**	**Н**	**Мясопусна. Полікарпа, Гл. 7**	**4 посту. Середоп.**
8	24	П	† 1 і 2 найд. гол. Ів. Хрест.	Вінкентія К.
9	25	В	Архіеп. Тарасія	Франціски Римл.
10	26	С	Архіеп. Порфірія	40 мучеників
11	27	Ч	Преп. Прокопія	Софронія
12	28	П	Ісп. Василія	Григорія Вел.
13	29	С	Преп. Касіяна	Христини
14	**1**	**Н**	**Берез. Сиропусна, Гл. 8**	**5 посту. Чорна**
15	2	П	Сщмч. Теодора	Лонгіна
16	3	В	Мч. Евтропія	Киріяка
17	4	С	Преп. Герасима	Патрикія
18	5	Ч	Мч. Конона	Кирила Єрус.
19	6	П	42 муч. в Аморії	Обручн. Йосифа
20	7	С	Сщмч. Вас., Єфрема	Евфимії
21	**8**	**Н**	**1 посту. Теофілякта, Гл. 1**	**Квітна**
22	9	П	† 40 муч. в Севастії	Катерини
23	10	В	Мч. Кодрата й інш.	Фелікса
24	11	С	Патр. Єрус. Софронія	Арх. Гавриїла
25	12	Ч	Ісп. Теофана	† Благовіщення М. Б.
26	13	П	Пер. мощ. св. Никифора	**Велика Пятниця**
27	14	С	Преп. Венедикта	Вел. Субота
28	**15**	**Н**	**2 посту. Агапія, Гл. 2**	**Христове Воскресення**
29	16	П	Савина папи	**Світлий Понеділок**
30	17	В	Олексія чол. Бож.	Квірина
31	18	С	Архіеп. Кирила	Бальбіни

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

7. Нед. 4 посту.—10. Поклони.—14. Нед. 5 посту.—21. Нед. Квітна.—25. БЛАГОВІЩЕННЯ М. Б.—26. ВЕЛ. ПЯТНИЦЯ.—28. ХРИСТОВЕ ВОСКРЕСЕННЯ.—29. СВІТЛ. ПОНЕДІЛОК.—30. СВІТЛ. ВІВТОРОК.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Березень

2—1861: Знесення кріпацтва в Україні й Росії.

3—1811: * Поет Антін Могильницький.

4—1780: Кирило Розумовський вибраний гетьманом України.

8—1169: Андрій Боголюбський, московський князь, зруйнував Київ.

9—1814: * Тарас Шевченко в селі Моринцях, в Київщині.

10—1861: † Тарас Шевченко в Петербурзі.

14—1923: Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі.

15—1669: Дамян Многогрішний вибраний гетьманом України.

16—1664: Розстріл гетьмана Івана Виговського під Ольхівцем.

17—1896: † Поет Петро Ніщинський.

18—1921: Большевики підписали в Ризі мир з Польщею й признали їй Волинь, Холмщину й Підляша.

21—1907: † Історик Володимир Антонович.

26—1909: † Історик Микола Аркас.

26—1916: † Преосв. Кир Сотер Ортинський у Филаделфії.

ЗАПИСКИ

КВІТЕНЬ—APRIL

30 днів

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Муч. Хризанта й Дарії	Гуґона
2	20	П	Отц. уб. в мон. Савви	Франца з П.
3	21	С	Ісп. Якова	Ришарда
4	**22**	**Н**	**3 посту. Хрестопокл. Гл. 3**	**1 Біла**
5	23	П	Преп. Нікона	Вінкентій фер.
6	24	В	Преп. Захар. і Якова	Келестина п.
7	**25**	**С**	**Благовіщення Пр. Д. М.**	Епіфанія
8	26	Ч	Соб. Арх. Гавриїла	Діонісія
9	27	П	Преп. Матрони	Марії Кл.
10	28	С	Преп. Іляр. та Стефана	Єзекиїла
11	**29**	**Н**	**4 посту. Марка й Кир. Гл. 4**	**2 по Воскрес.**
12	30	П	Преп. Івана Ліств.	Юлія папи
13	31	В	Преп. Іпатія	Гермиґена
14	1	С	Поклони. Марії Єгип.	Юстина
15	2	Ч	Преп. Тита	Анастасії
16	3	П	Преп. Никити	Венедикта Л.
17	4	С	Преп. Йос. і Ґеоргія	Анікити
18	**5**	**Н**	**5 посту. Теодула, Гл. 5**	**3 по Воскрес.**
19	6	П	Архіеп. Евтихія	Льва папи
20	7	В	Преп. Ґеоргія	Теодора
21	8	С	Ап. Іродіона й інш.	Анзельма
22	9	Ч	Мч. Евпсихія	Сотера й Кая
23	10	П	Муч. Терентія й інш.	Войтіха
24	11	С	Сщмч. Антипи	Фіделіса
25	**12**	**Н**	**Квітна. Василія, Гл. 6**	**4 по Воскрес.**
26	13	П	Сщмч. Артемона	Клита
27	14	В	Ісп. Мартина	Петра К.
28	15	С	Ап. Аристарха	Павла від Хр.
29	16	Ч	Вел. Четвер. Агап. й інш.	Петра з Вер.
30	**17**	**П**	**Велика Пятниця**	Катерини

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

4. Нед. Томина.—11. Нед. Мироносиць.—19. Нед. Розслабленого.—25. Нед. Самарянки.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Квітень

7—1889: * Поет Володимир Шашкевич.

7—1917: Утворилася в Києві Українська Центральна Рада.

7—1340: Галицькі бояри отруїли останнього князя Галицької Держави, Юрія II.

17—1847: Арештування Тараса Шевченка.

19—1885: † Історик Микола Костомарів.

19-21—1919: Перший Всеукраїнський Національний Конґрес у Києві.

22—1932: † Довголітний провідник Галичини Юліян Романчук.

22—1920: Варшавський договір отамана Петлюри з Польщею.

25—1662: † У Києві гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

25—1910: † Письменник і драматичний артист Марко Кропивницький.

28—1915: Бої УСС з Москалями на Маківці.

27—1904: † Письменник і драматичний артист Михайло Старицький.

29—1648: Богдан Зиновій Хмельницький вибраний гетьманом України.

29—1918: Вибрано гетьманом Павла Скоропадського, нащадка давного гетьманського роду. Флота на Чорному морі підняла українські прапори.

30—1915: † Перемиський епископ Константин Чехович.

ЗАПИСКИ

ТРАВЕНЬ—МАУ

31 день

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Вел. Суб. Івана Декап.	Филипа й Якова
2	**19**	**Н**	**Христове Воскресення**	**5 по Воскрес.**
3	**20**	**П**	**Світлий Понеділок**	Флоріяна
4	**21**	**В**	**Світлий Вівторок**	Найд. Чесн. Хр.
5	22	С	Преп. Теодора Сік.	Пія V
6	23	Ч	† мч. Ґеорґія	**Господнє Вознесення**
7	24	П	Мч. Сави	Станислава
8	25	С	† Ап. Марка Єв.	Об. св. Мих.
9	**26**	**Н**	**Томина. Василія, Гл. 1**	**6 по Воскрес.**
10	27	П	Сщмч. Симеона	Ізидора
11	28	В	Ап. Ясона й інш.	Роберта
12	29	С	9 муч. в Кизиці	Панкратія
13	30	Ч	† Ап. Якова	Серватія
14	1	П	Травень. Прор. Єремії	Боніфатія
15	2	С	Атанасія Вел.	Софії
16	**3**	**Н**	**Мироносиць. Теод. Печ. Гл. 2**	**Зіслання Св. Духа**
17	4	П	Препмч. Пелагії	Пасхаліса
18	5	В	Мч. Ірини	Фелікса
19	6	С	Многострад. Йова	Петра
20	7	Ч	Пам. явл. Хреста в Єрус.	Бернарда
21	8	П	† Івана Богослова	Бената
22	9	С	† Пер. мощ. св. Николая	Юлії
23	**10**	**Н**	**Розслаблен. † Сим. Зил. Гл. 3**	**Пресвятої Тройці**
24	11	П	Сщмч. Мокія	Іванни
25	12	В	Епіфанія і Германа	Десідерія
26	13	С	Мч. Глікерії	Филипа Н.
27	14	Ч	Мч. Ізидора	**Божого Тіла**
28	15	П	Преп. Пахомія Вел.	Августина
29	16	С	Преп. Теодора Осв.	Марії М. з Пац.
30	**17**	**Н**	**Самарянки. Андроніка, Гл. 4**	**2 по Зісл. св. Д.**
31	18	П	Мч. Теодора й інш.	Петронелі

2. Нед. Сліпого.—6. ГОСПОДНЄ ВОЗНЕСЕННЯ.—9. Нед. Св. Отців.—16.— ЗІСЛАННЯ СВ. ДУХА.—17. ПРЕСВЯТОЇ ТРОЙЦІ. —23. Нед. Всіх Святих.—27. ПРЕСВ. ЕВХАРИСТІЇ.—30. Нед. 2 по Зісл.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Травень

2—1848: Перше в Галичині українське політичне товариство "Головна Руська Рада".

4—1838: Викуп Шевченка з кріпацтва.

5—1836: * Поет Сидір Воробкевич.

6—1910: † Письменник Борис Грінченко.

8—1921: Прилучено Закарпаття до Чехословаччини.

9—1920: Засновано "Просвіту" в Ужгороді.

14—1648: Богдан Хмельницький погромив Поляків над Жовтими Водами, а 26-ого під Корсунем.

15—1638: Побіда Остряниці над Поляками під Голтвою.

15—1848: Знесення панщини в Галичині.

10—1917: Перший Всеукраїнський Військовий Зїзд у Києві.

22—1861: Похоронено Т. Шевченка на Чернечій Горі біля Канева, над Дніпром.

22—1920: † Композитор о. Остап Нижанківський, замучений Поляками.

24—1125: † Князь Володимир Мономах.

25—1926: Згинув у Парижі з руки скритовбивця Шварцбарта отаман Симон Петлюра.

26—1742: † Гетьман Пилип Орлик у Яссах, в Молдаві.

28—1916: † Поет Іван Франко.

ЗАПИСКИ

ЧЕРВЕНЬ—JUNE

30 днів

Н.	Ст	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	В	Сщмч. Патрикія	Якова
2	20	С	Мч. Талалея	Садока
3	21	Ч	† Константина і Єлени	Клотильди
4	22	П	Мч. Василіска	Пресв. Серця Хр.
5	23	С	Преп. Михаїла	Валерії
6	**24**	**Н**	**Сліпого. Симеона, Гл. 5**	**3 по Зісл. св. Д.**
7	25	П	† 3 знайд. гол. Івана Хр.	Роберта
8	26	В	Ап. Карпа	Медарда
9	27	С	Сщмч. Терапонта	Примуса й Феліц.
10	**28**	**Ч**	**Господнє Вознесення**	Маргарети
11	29	П	Препмч. Теодосії	Варнави
12	30	С	Преп. Ісаакія	Івана
13	**31**	**Н**	**Св. Отців. Єрмія, Гл. 6**	**4 по Зісл. св. Д.**
14	1	П	Червень. Мч. Юстина філ.	Василія Вел.
15	2	В	Архіеп. Никифора	Віта
16	3	С	Лукиллияна й інш. муч.	Бенона
17	4	Ч	Архіеп. Митрофана	Інокентія
18	5	П	Сщмч. Доротея Т.	Марка
19	6	С	Преп. Висаріона й Ілар.	Гервасія
20	**7**	**Н**	**Зіслання Св. Духа**	**5 по Зісл. св. Д.**
21	**8**	**П**	**Пресвятої Трійці**	Альойсія Ґонс.
22	9	В	Архіеп. Кирила Алекс.	Павлина
23	10	С	Сщмч. Тимотея	Аґрипіни
24	11	Ч	† Ап. Вартол. і Варнави	**Різдво Івана Хр.**
25	12	П	Преп. Онуфрія Вел.	Проспера
26	13	С	Мч. Акилини	Ів. і Павла
27	**14**	**Н**	**Всіх Святих. Гл. 8**	**6 по Зісл. Володисл.**
28	15	П	Прор. Амоса, Преп. Єрон.	Іринея
29	16	В	Еп. Тихона	**Петра й Павла**
30	17	С	Муч. Мануїла й інш.	Пам. св. Павла

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

4. ПРЕСВ. СЕРЦЯ ХР.—5. Состр. Мат. Бож.—6. Нед. 3 по Зісл.—13. Нед. 4 по Зісл.—20. Нед. 5 по Зісл.—24. РІЗДВО ІВАНА ХР.—27. Нед. 6 по Зісл.—29. ПЕТРА й ПАВЛА.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Червень

2—1935: † Письменник Андрій Чайковський.
5—1709: Гетьман Іван Мазепа злучився зі шведським королем Карлом XII.
6—1224: Татари розбили українські княжі війська над Калкою.
1—1843: † Маркіян Шашкевич, батько відродження Галицької України.
8—1653: Побіда гетьмана Богдана Хмельницького над Поляками під Батогом.
8—1919: Українська Галицька Армія почала офензиву під Чортковом.
11—1878: Указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.
14—1722: † Гетьман Іван Скоропадський.
14—1891: † Письменник Василь Мова.
17—1895: † Михайло Драгоманів.
18—1569: Люблинська Унія.
18—1709: Зруйнування старої чортомлицької) Січи.
23—1870: † Поет Амврозій Метлинський.
23—1917: Проголошено в Києві І Універсал У. Ц. Ради.
24—1651: Гетьман Б. Хмельницький надав привілей братській школі в Києві.
25—1205: † Галицький князь Роман В. під Завихвостом.
27—1663: Брюховецький вибраний гетьманом.
27—1672: Самійлович вибраний гетьманом.
27—1919: УГА здобула Бережани
28—1768: Залізняк і Гонта добули Умань.
29—1651: Початок битви під Берестечком.
29—1938: † Ген. Мирон Тарнавський, нач. вожд УГА.

ЗАПИСКИ

ЛИПЕНЬ—JULY

31 день

Н.	Ст	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Ч	Пресвятої Евхаристії (на нед.)	Теодорика
2	19	П	† Ап. Юди Тадея	Посіщ. Пр. Д. М.
3	20	С	Сщмч. Методія Пат.	Анатоля
4	**21**	**Н**	**2 по Зісл. Юліяна, Гл. 1**	**7 по Зісл. Йосифа**
5	22	П	Сщмч. Євсевія	Антонія
6	23	В	Мч. Аґрипіни	Домініка
7	**24**	**С**	**Різдво Івана Хрест.**	Кирила й Мет.
8	25	Ч	Препмч. Февронії	Єлисавети
9	26	П	Пр. Серця Христ. (на нед.)	Вероніки
10	27	С	Состр. Пресв. Богор.	7 братів м.
11	**28**	**Н**	**3 по Зісл. Кир. і Ів. Гл. 2**	**8 по Зісл. Пія п.**
23	10	П	† Преп. Антонія Печ.	Івана Гв.
12	**29**	**П**	**Ап. Петра й Павла**	Анаклита п.
13	30	В	Соб. 12 Апостолів	Бонавентури
14	1	С	Липень. Косми й Дам.	Генриха
15	2	Ч	† Полож. ризи Пр. Богор.	М. Бож. Шкапл.
16	3	П	Мч. Якинта	Алексія
17	4	С	Архіеп. Андрея Кр.	**9 по Зісл. Симона**
18	**5**	**Н**	**4 по Зісл. Кир. і Мет. Гл. 3**	Вінкентія
19	6	П	† Преп. Атанасія Ат.	Чеслава
20	7	В	Преп. Томи й Акакія	Пракседи
21	8	С	Мч. Прокопія	Марії Магд.
22	9	Ч	Преп. Панкратія	Аполінарія
24	11	С	Мч. Евфим., Кн. Ольги	Христини
25	**12**	**Н**	**5 по Зісл. Прокла, Гл. 4**	**10 по Зісл. Кунег.**
26	13	П	Соб. Арх. Гавриїла	Якова ап.
27	14	В	Ап. Акили	Анни М.
28	15	С	† Володимира Вел.	Віктора
29	16	Ч	Сщмч. Атиногена	Марти
30	17	П	Вмч. Марини	Урбана
31	18	С	Муч. Якинта й Еміліяна	Ігнатія з Л.

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

4. Нед. 7 по З.—11. Нед. 8 по З.—18. Нед. 9 по З.—20. Прор. Лії. —25. Нед. 10 по З.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Липень

1—1910: Вшехпольські студенти вбили у львівському університеті українського студента Адама Коцка.

1—1917: Заснування українського університету в Камянці Подільськім.

7—1650: Гетьман Виговський розбив Москалів під Конотопом.

10—1649: Облога Збаража.

10—1709: Бій гетьмана Мазепи й Шведів з царем Петром під Полтавою.

15—1015 (ст. ст.): † Великий князь Володимир Великий, за якого Українська Держава була найбільшою.

16—1917: Проголошення в Києві II Універсалу.

16—1919: Перехід УГА за Збруч.

17—1902: Рільні страйки в Галичині.

27—972: Договір князя Святослава Завойовника ("Іду на вас") з Греками.

27—1649: Хмельницький розбив польські війська під Збаражем.

27—1657: † Богдан Хмельницький найбільший гетьман України.

29—1865: Родився Митрополит Андрей Шептицький, князь нашої Церкви, патріот і святець.

ЗАПИСКИ

СЕРПЕНЬ—AUGUST

31 день

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	**19**	**Н**	**6 по Зісл. Макрини, Гл. 5**	**11 по З. Петра в оков.**
2	20	П	† Прор. Ілії	Альфонса
3	21	В	Преп. Симеона	Стефана
4	22	С	Марії Магд., Фоки	Домініка
5	23	Ч	Муч. Трофима й інш.	М. Б. Сніжної
6	24	П	† Бориса та Гліба	Преобр. Госп.
7	25	С	† Успення св. Анни	Каєтана
8	**26**	**Н**	**7 по З. Єрмолая, Гл. 6**	**12 по З. Еміл.**
9	27	П	† Вмч. Пантелеймона	Романа
10	28	В	Ап. Прохора й інш.	Лаврентія
11	29	С	Мч. Калініка	Сузанни
12	30	Ч	Ап. Сили й інш.	Кляри
13	31	П	Прав. Евдокима	Іполіта
14	1	С	Серп. Пр. Ч. Хр. 7 Муч. Мак.	Євсевія
15	**2**	**Н**	**8 по З. Пер. м. Стеф. Гл. 7**	**Успення М. Бож.**
16	3	П	Преп. Ісаакія	Йоакима
17	4	В	7 мол. в Ефесі	Якинта
18	5	С	Мч. Евсигнія	Єлени кор.
19	**6**	**Ч**	**Господнє Преображення**	Івана
20	7	П	Преп. Дометія	Бернарда
21	8	С	Ісп. Еміліяна	Іванни
22	**9**	**Н**	**9 по З. Ап. Матія, Гл. 8**	**14 по З. Тимотея**
23	10	П	Мч. Лаврентія	Филипа
24	11	В	Мч. Евпла	Вартоломея
25	12	С	Муч. Фотія й Анік.	Людвика
26	13	Ч	Ісп. Максима	М. Б. Ченст.
27	14	П	Прор. Міхея	Зефірина
28	**15**	**С**	**Успення Пр. Богородиці**	Августина
29	**16**	**Н**	**10 по З. Пер. н. обр. ІХр. Гл. 1**	**15 по З. Ус. г. Ів. Хр.**
30	17	П	Мч. Мирона	Рожі з Л.
31	19	В	Муч. Флора й Лавра	Раймунда

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

1. Нед. 11 по З.—6. ГОСП. ПРЕОБР.—8. Нед. 12 по З.—15. УСПЕННЯ М. Б.—22. Нед. 14 по З.—29. Нед. 15 по З.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Серпень

1—1913: † Поетка Леся Українка
2—1914: Початок І світової війни
4—1919: † Трагічно згинув полк. Дмитро Вітовський, перший вожд УПА.
4—1915: Засновано у Львові Союз Визволення України.
6—1687: Іван Мазепа вибраний гетьманом.
8—1834: * Поет Юрій Федькович.
10—1907: † Письменниця Марко Вовчок.
14—988: Хрещення України.
15—1856:* В Нагуєвичах Іван Франко.
16—1657: Вибрано гетьманом Юрія Хмельницького.
17—1772: Прилучення Галичини до Австрії.
20—1649: Зборівська угода Хмельницького з Польщею.
20—1843: † Перший український повістяр Г. Квітка-Основяненко.
21—1919: Українська Армія входить переможно до Києва.
27—1907: Прибув до Америки перший український католицький епископ, бл. п. Преосв. Кир Сотер Ортинський.
31—1673: Напад отамана Івана Сірка на Очаків.

ЗАПИСКИ

ВЕРЕСЕНЬ—SEPTEMBER

30 днів

Н.	Ст	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Мч. Андрея Стр.	Броніслави
2	20	Ч	Прор. Самуїла	Стефана
3	21	П	Ап. Тадея	Ізабелі
4	22	С	Муч. Агатоніка й інш.	Розалії
5	**23**	**Н**	**11 по Зісл. Лупа, Гл. 2**	**16 по З. Лаврент.**
6	24	П	Сщмч. Евтиха	Захарії
7	25	В	Ап. Вартоломея і Тита	Регіни
8	26	С	Муч. Адріяна й Нат.	**Різдво Пр. Богор.**
9	27	Ч	Преп. Пімена	Петра Кл.
10	28	П	Преп. Мойсея й Августина	Николая з Т.
11	29	С	† Усікн. гол. Івана Хр.	Прота й Як.
12	**30**	**Н**	**12 по З. Олександра, Гл. 3**	**17 по З. Ім. М. Б.**
13	31	П	† Полож. п. Пр. Богор.	Филипа
14	1	В	Верес. Поч. Церк. Року	Воздвиж. Чесн. Хр.
15	2	С	Мч. Маманта	Нікодима
16	3	Ч	Сщмч. Антима	Корнилія
17	4	П	Сщмч. Вавили	Лямберта
18	5	С	Прор. Захарії і Єлис.	Йосифа з К.
19	**6**	**Н**	**13 по З. Сп. Ч. Арх. М. Гл. 4**	**18 по З. Януарія**
20	7	П	Мч. Созонта	Евстахія
21	**8**	**В**	**Різдво Пр. Богородиці**	Матея
22	9	С	Йоакима й Анни	Томи з Віл.
23	10	Ч	Муч. Мінодори й інш.	Теклі
24	11	П	Преп. Теодори	П. Б. Викупл.
25	12	С	Сщмч. Автонома	Аврелія
26	**13**	**Н**	**14 по З. Пам. Обн. Хр. Гл. 5**	**19 по З. Кипріяна**
27	**14**	**П**	**Воздвиження Чесн. Хр.**	Косми й Дам.
28	15	В	Вмч. Нікити	Вячеслава
29	16	С	Вмч. Евфимії	Арх. Михаїла
30	17	Ч	Муч. Соф. Віри, Над. і Люб.	Єроніма

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

5. Нед. 16 по З.—8. РІЗДВО ПР. Б.—12. Нед. 17 по З.—14. ВОЗДВИЖ. ЧЕСН. ХР.—19. Нед. 18 по З.—26. Нед. 19 по З.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Вересень

1—1924: Владичий провід дієцезії Українців католиків в Америці обняв Преосв. Кир Константин Богачевський.

3—1914: Москалі зайняли Львів, УСС переїхали до Стрия.

5—911: Другий договір з Греками.

9—1769: * Іван Котляревський, батько українського письменства.

10—1914: Перша битва УСС з Москалями в Карпатах.

15—1907: † Письменник і драматичний артист Іван Тобілевич (Карпенко Карий).

16—1658: Гадяцька умова гетьмана І. Виговського — самостійна Україна в союзі з Польщею.

21—1944: † Олександер Кошиць, мистець української народної пісні, у Вінніпеґу, Ман., Канада.

22—1918: Гетьман П. Скоропадський відкрив в Києві український університет.

ЗАПИСКИ

ЖОВТЕНЬ—OCTOBER

31 день

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА				ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
Н. Ст.	Дні			
1	18	П	Іп. Евменія	Бл. Івана з Д.
2	19	С	Мч. Трофима	Анг. Хорон.
3	**20**	**Н**	**15 по З. Евстахія, Гл. 6**	**20 по З. Кандида**
4	21	П	Ап. Кондрата	Франца Сер.
5	22	В	Сщмч. Фоки	Плакиди
6	23	С	Зачаття Івана Хр.	Брунона
7	24	Ч	Первомч. Теклі	М. Б. Рожан.
8	25	П	Преп. Евфрозиниї	Бригіди
9	26	С	† Івана Богослова	Людвика
10	**27**	**Н**	**16 по З. Каліграта, Гл. 7**	**21 по З. Франца В.**
11	28	П	† Преп. Харитона	Еміліяна
12	29	В	Преп. Киріяка	Максиміліяна
13	30	С	Сщмч. Григорія	Едварда
14	1	Ч	† Покров Пр. Богор.	Калікста
15	2	П	Сщмч. Кипріяна	Тереси
16	3	С	Сщмч. Діонісія Ар.	Ґерарда
17	**4**	**Н**	**17 по З. Єротея, Гл. 8**	**22 по З. Марг. Ал.**
18	5	П	Мч. Харитини	Луки
19	6	В	† Ап. Томи	Петра з Альк.
20	7	С	Сергія і Вакха	Івана К.
21	8	Ч	Преп. Пелаґії	Уршулі
22	9	П	† Ап. Якова Алф.	Кордулі
23	10	С	Муч. Евлампія й Евл.	Северина
24	**11**	**Н**	**18 по З. Филипа, Гл. 1**	**23 по З. Рафаїла**
25	12	П	Муч. Прова й інш.	Криспіна
26	13	В	Муч. Карпа й інш.	Лукіяна
27	14	С	Преп. Параскевії	Сабіни
28	15	Ч	Преп. Евтимія	Сим. і Тад.
29	16	П	Мч. Лонгіна	Наркиса
30	17	С	Прор. Осії	Альфонса
31	**18**	**Н**	**Христа Царя, Гл. 2**	**Христа Царя**

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

1. Покров Пр. Б.—3. Нед. 20 по З. —10. Нед. 21 по З.—17. Нед. 22 по З.—24. Нед. 23 по З.—26. ВМЧ. ДИМИТРІЯ.—31. ХРИСТА ЦАРЯ.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Жовтень

1—1877: † О. Бодянський, учений.

6—1919: Умова УГА з Денікіном у Ситківцях.

10—1648: Хмельницький почав облогу Львова, розбивши Поляків під Городком.

12—1916: Бої УСС з Москалями над Стрипою (Семиківці).

13—1866: † Поет Артемовський-Гулак.

14—1624: Напад Запорожців на Царгород.

19—1918: Українська Національна Рада у Львові проголосила на українських землях під Австрією Українську Державу.

22—1942: Висвячено в Шікаго, Ілл., третього з черги епископа Українців-Католиків у Злучених Держвах Преосв. Кир Амврозія Сенишина.

29—1894: † Учений Омелян Огоновський.

ЗАПИСКИ

ЛИСТОПАД—NOVEMBER

30 днів

Н. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19 П	Прор. Йоїла	**Всіх Святих**
2	20 В	Вмч. Артемія	Задуш. день
3	21 С	Преп. Іларіона В.	Губерта
4	22 Ч	Еп. Аверкія	Карла Бор.
5	23 П	† Ап. Якова	Зах. і Єл.
6	24 С	Муч. Арети й інш.	Леонарда
7	**25 Н**	**20 по З. Марк. і Март. Гл. 3**	**25 по З. Никандра**
8	**26 П**	**Вмч. Димитрія**	Готфрида
9	27 В	Мч. Нестора	Теодора
10	28 С	Вмч. Параскевії	Андрея з Ав.
11	29 Ч	Преп. Анастазії Римл.	Мартина
12	30 П	Муч. Зиновія і Зин.	Мартина п.
13	31 С	Ап. Стахія й інш.	Станислава К.
14	**1 Н**	**21 по З. Косми й Д. Гл. 4**	**26 по З. Йосафата**
15	2 П	Мч. Акиндина	Леопольда
16	3 В	Муч. Акепсими й інш.	Едмунда
17	4 С	Преп. Йоанікія Вел.	Саломеї
18	5 Ч	Мч. Галактіона	Романа
19	6 П	Ісп. Павла	Єлисавети
20	7 С	Мч. Єрона	Фелікса
21	**8 Н**	**Соб. св. Арх. Михаїла, Гл. 5**	**27 по З. Жертв. ПДМ**
22	9 П	Муч. Онисифора й Порф.	Кикилії
23	10 В	Ап. Ераста й інш.	Климента
24	11 С	Муч. Мини, Вікт. й інш.	Івана від Хр.
25	12 Ч	† Сщмч. Йосафата	Катерини
26	13 П	† Івана Золотоуст.	Конрада
27	14 С	† Ап. Филипа	Валеріяна
28	**15 Н**	**23 по З. Самона, Гл. 6**	**1 Адвенту**
29	16 П	† Ап. Матея Єв.	Сатурніна
30	17 В	Еп. Григорія	Андрія

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

7. Нед. 25. по З.—8. СОБ. АРХ. МИХ.—12. Сщмч. Йосафата.—14. Нед. 26 по З.—21. ВВЕД. У ХРАМ ПР. Б.—28. Нед. 28 по З.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Листопад

1—1918: Українці перейняли владу в м. Львові і в цілій Галичині.
3—1885: † Письменник Микола Устиянович.
4—1872: * Письменник і поет Богдан Лепкий.
4—1944: † Митрополит Галицький Андрій Шептицький, у Львові.
6—1811: * Маркіян Шашкевич.
6—1912: † Композитор, батько української музики, Микола Лисенко.
7—1917: Большевики захопили владу в Росії.
10—1708: Москалі здобули Батурин.
11—1921: Румуни заняли Чернівці.
11—1921: Кінець Зимового Походу.
11—1921: † Поет-байкар Леонід Глібів.
16—1709: Іван Скоропадський вибраний гетьманом.
19—1698: † Гетьман П. Дорошенко.
20—1917: В Києві проголошено III Універсал Української Центральної Ради.
22—1921: Большевики розстріляли 359 повстанців під Базаром.
23—1873: † Учений М. Максимович.

З А П И С К И

ГРУДЕНЬ—DECEMBER

31 день

Н. Ст.	Дні		УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Муч. Платона й Романа	Еліґія
2	19	Ч	Прор. Авдія	Бабіяни
3	20	П	Преп. Григорія	Франца Кс.
4	**21**	**С**	**Введ. у Храм Пр. Богор.**	Варвари
5	**22**	**Н**	**24 по З. Филимона, Гл. 7**	**2 Адвенту**
6	23	П	Амфілохія і Григорія	Николая
7	24	В	Вмч. Катерини й Мерк.	Амвросія
8	25	С	Сщмч. Климента	**Неп. Зач. Пр. Д. М.**
9	26	Ч	Преп. Аліпія	Леокадії
10	27	П	Вмч. Якова Перс.	М. Б. Льорет.
11	28	С	Препмч. Стефана	Дамасія
12	**29**	**Н**	**25 по З. Пар. і Філ. Гл. 8**	**3 Адвенту**
13	30	П	† Андрея Перв.	Александра
14	1	В	Груд. Прор. Наума	Лукії
15	2	С	Прор. Авакума	Валеріяна
16	3	Ч	Прор. **Софонія**	Євсевія
17	4	П	Вмч. Варвари, Ів. Дам.	Лазаря
18	5	С	† Сави Осв.	Граціяна
19	**6**	**Н**	**Архіеп. Николая Чуд. Гл. 1**	**4 Адвенту**
20	7	П	Еп. Амвросія Мед.	Теофіля
21	8	В	Преп. Патапія	Томи ап.
22	**9**	**С**	**Непор. Зач. Пр. Богор.**	Зенона
23	10	Ч	Муч. Мини й інш.	Вікторії
24	11	П	Даниїла Стовпника	Навечер. Різдва
25	12	С	Преп. Спиридіона	**Христове Різдво**
26	**13**	**Н**	**Праотців † Евстр. й інш. Гл. 2**	**1 по Р. Стефана**
27	14	П	Муч. Тирса, Левкія	Івана
28	15	В	Сщмч. Елевтрія	Діт. уб. у Вифл.
29	16	С	Прор. Аггея	Томи
30	17	Ч	Прор. Даниїла і 3 мол.	Євгенія
31	18	П	Мч. Севастіяна	Сильвестра

НЕДІЛІ ТА СВЯТА НОВОГО СТИЛЮ

5. Нед. 29 по З.—6. НИКОЛАЯ ЧУД.—9. НЕП. ЗАЧ. М. Б.—12. Нед. Праотців.—19. Нед. Отців.—25 РІЗДВО ГНІХ.—26. СОБ. ПР. БОГ.—27. ПЕРВМЧ. СТЕФАНА.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Грудень

2—1938: Проголошено в Відні Карпатську Україну автономною державою.

4—1803: † Петро Кальнишевський останній кошовий Січи, засланий Москалями на Соловки.

8—1868: Засновано у Львові Товариство "Просвіта".

14—1918: Війська Директорії зайняли Київ.

15—1848: † Письменник-байкар Евген Гребінка.

19—1240: Батій зруйнував Київ.

21—1764: Скасування Гетьманщини.

23—1873: Основано у Львові Наукове Т-во ім. Т. Шевченка.

25—1926: † Політик і діяч Ол. Барвінський.

29—1724: † Гетьман Павло Полуботок в тюрмі у Петербурзі.

ЗАПИСКИ

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

Пости

1. В Навечеря Христового Різдва, 6 січня.
2. В Навечеря Господнього Богоявлення, 18 січня.
3. Сиропусний тиждень, 7 березня—14 березня.
4. Великий піст, 15 березня—1 травня.
5. Петрівка, 28 червня—11 липня.
6. Спасівка, 14 серпня—27 серпня.
7. В день Усікн. Чесн. Гол. Iв. Хрест., 11 вересня.
8. В день Воздвиж. Чесного Хреста, 27 вересня.
9. Пилипівка, 28 листопада—6 січня.
10. Кожної середи й пятниці крім загальниць.

Не обовязані постити

1. Діти до 7-го року життя.
2. Вбогі, що живуть з милостині.
3. Хорі й немічні, що вертаються до здоровля.
4. Жінки при надії і матері, що грудьми кормлять немовлята.
5. Важко працюючі.
6. Ті, що не можуть легко мати пісних страв.

Загальниці

1. Від Христового Різдва до Богоявлення.
2. Від Неділі Митаря й Фарисея до Неділі Блудного Сина.
3. Від Воскресення до Томиної Неділі.
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

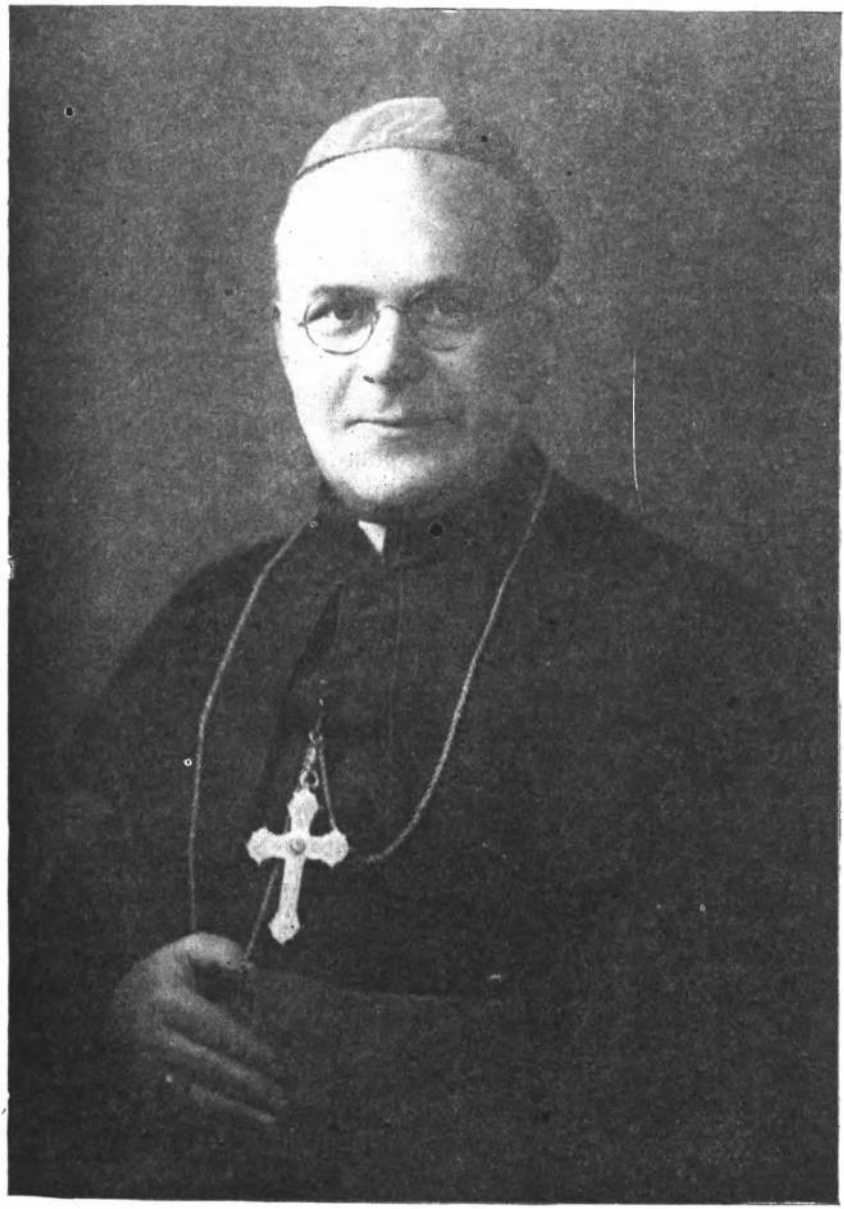

Преосв. Кир Константин Богачевський
Епископ Українців-католиків у Злучених Державах
Верховний Покровитель Провидіння

о. Володимир Білинський

Не піддавайся злу!

Всч. о. В. Білинський
Головний Предсідник
"Провидіння"

Не піддавайсь злу! Це старинна римська пословиця. Вона сьогодні має те саме значіння, що й колись. Змінились тільки люди, але не їхні земські турботи й клопоти та злі склонности.

Не піддаватись злу, значить треба боротись, щоб жити. Цю боротьбу маємо на кожному кроці нашого життя. Мусимо боротись самі із собою, себто із нашими злими склонностями; мусимо боротись із зовнішним ворогом, що посягає нераз і по наше життя. Однак боротьба не ведеться тільки із негативними внутрішними чи зовнішними чинниками, але її ведеться також із позитивними додатними чинниками а саме тоді, коли починаємо будувати нове життя. І в будові кращого завтра також мусимо боротись, трудитись, щоб створити краще життя.

До боротьби із злом заохочує нас, а зглядно приневолює нас, бажання жити. Однак сама механічна — інстинктовна самооборона ще не становить властивої цілі людини, бож і звірина боронить себе, коли їй грозить небезпека. Однак звірина по усуненні небезпеки зовсім не зміняє свойого попереднього способу життя а остає такою, як була і перед небезпекою. Вона не знає поступу і не має найменших претенсій до нього. Її вимоги від життя і до життя є наповнити порожний жолудок. Це її ціль життя. Зрештою, вона і не може мати вищих аспірацій, бо ціль її і призначення є служити людині, отже вона є для людини. Для когож є чоловік? Відповідь: Для Бога і свойого вічного спасення!

Та нинішний світ, цей матерія-

лістичний світ, зрівнав себе із звіринним світом; він затратив свою ціль, а хоче тільки хліба й забави. Та хто раз залізе в сіти матеріялістичні, той скорим темпом піде ще дальше в тому напрямі. Розуміється, що матеріялістові нема що й балакати про такі річи як високі кличі, ідеї, про жертву чи про духові вартости. Він цего ніяк не второпає, а що найгірше, він зовсім не хоче навіть слухати про такі справи, в яких не добачує зиску у формі гроша, наживи чи навіть хабарів. Отже треба великого характеру, сильної волі, щоби не попасти в лабети матеріялістичних затій нинішних часів. Треба боротись, щоб чесним життям жити; треба сильної волі, щоб опертись злу.

Щоб зрозуміти небезпеку матеріялізму, візьму під увагу наше релігійне і народно-горожанське життя. На релігію сипляться ріжного рода клевети, наклепи і прочі безбожницькі, а то й сороміцькі видумки чи навіть збещещення і богохульства. І ради чого все це так діється? Ради свободи гріху! Чоловік, а властиво його злі наклони, хотять вирватись на волю й зажити грішним, розпустним, змисловим життям. На перешкоді цему стоїть релігія; тому — чоловік хоче релігію нищити, щоб не було нікого і нічого, що стримувалоб його від проступків.

Чому злодієві, чи якому іншому злочинцеві кожний поліцай це ворог? Бо обовязком поліцая є стерегти права, тому безправник ненавидить кожного сторожа права і старається його навіть убити, якщо цей загородить йому дорогу.

Релігія учить, що треба жити по законам Божим, щоб спасти душу, а матеріялістові, що втратив віру, ходить тільки про це, щоб наситити своє грізне туземське життя. Матеріяліст хоче уживати світа, заки служать літа. Під оглядом релігійним, матеріяліст це самолюбний тип, який зуживає цілу свою енергію, щоб жолудок наповнити. Цікаво тільки, чому такий тип зве себе ще людиною?

Матеріялізм не має нічого спільного із національними справами. Його націоналізм там, де можна вигідно жити, очевидно коштом другого, бо сам працювати не хоче.

Матеріяліст не інтересується бігом справи національного зриву. Він скоро стає на услуги ворога свойого народу. Матеріялізм заглушує в людині всі пориви, якими може почванитись людина як людина.

Говорити зматеріялізованій людині про переслідування Церкви на рідних землях, про тисячі жертв найкращого цвіту народу за свободу, це марнування часу.

Коли нарід у великому проценті просяк матеріялізмом тоді він розкладається і гине, або стає рабом здорової, сильної другої нації.

Українському народові належить цего матеріялізму берегтись, бо він тепер виставлений безпосередно на його небезпеку. Перша форма матеріялізму є

большевизм; цей большевизм в руках російського імперіялізму може бездержавному народові завдати смертельну рану.

Тільки надлюдські сили найкращих синів і доньок народу, своєю самопосвятою можуть усунути цю небезпеку, а ними є під цю пору Українська Повстанча Армія.

У великій мірі спомагає матірний край еміґрація, очевидно тільки така еміґрація, яка не зледащіла і не просякла благами і вигідним життям, або жадобою вигідного життя. Деж жерело життя еміґрації? Одиноким ратунком для еміґрації це сильна Католицька Церква, школа, і прочі інституції, оперті на християнських принципах.

Це ті три чинники, що творять релігійно-народне життя. Поза Католицькою Церквою і католицькою школою є в нас в Америці ще і ріжного рода організації. Одною із тих організацій є українське католицьке запомогове товариство "Провидіння". До нього належить вступати Українцям католикам. Чисельність членства "Провидіння" вказує, яке є практичне зрозуміння наших релігійно-народних обовязків.

Відповідно до скількости Українців католиків, зовсім не є в пропорції число членства "Провидіння"; та так не повинно бути, а якраз навпаки, кожний Українець католик повинен стати членом своєї організації, що вповні відповідає його національним і релігійним вимогам.

Що не всі вони є членами цеї організації, це знак, що загал, а зглядно великий процент, не хоче, чи не може зрозуміти своїх національних і релігійних зобовязань.

І знову, причиною цего занедбання є у великій мірі брак сили опертись злу, або брак відваги, щоб станути до боротьби із своїми власними недомаганнями так на релігійному як і на національному полі.

Це наглядний доказ зматеріялізування, що проявляється в таких людях, що рішались іти по лінії вигоди, а не боротьби. Богато іде до чужих церков, бо ті, мовляв, величавійші і кращі. А чи ця величавість чужих церков повстала їх коштом? Ні!

Це зробили другі народи своєю жертвою і вірою в себе самих. Наші ідуть там, бо не мусять складати більших жертв і труду. Вони ідуть на готове, щоб користати із чужого, а це значить, що ідуть добровільно служити чужим. Вони не бачать, що вони за маленькою оплатою в чужих церквах віддали в цілості і себе самих.

Так мається справа із тими, що асекурують себе по чужих асекураціях. Каже неодин, що наша організація мала, а чужа біліонова. І знову та сама історія! Ось і несвідома жадоба служити чужим, користати із готового чужого добра і це ціною своєї релігійної і національної шкоди. Це брак ідейности, самопосвяти, жертви, релігійної і національної гідности; це брак сили опертись злу; це брак боротьби за свою

релігійну і національну справу.

Тому всім, що стали на вершку своєї релігійної і національної зрілости і свідомости, належить стати до боротьби із матеріялізмом, що проявляється в ріжних формах, та завдає страшні рани на душі і тілі нашого народу.

Преосв. Кир Амврозій Сенишин, Епископ-Помічник

Перед історичним іспитом

Лонгин Цегельський

Сеніор українських політичних діячів др. Л. Цегельський. (Портрет кисти проф. Петра Андрусіва).

Під сьогоднішну хвилю, коли оці стрічки кладуться на папір, коли вони складаються металевими рядками та коли друкарська машина витискає їх, помножує їх, пускає їх у світ, міжнародна атмосфера наладована наче велитенська всеземська бомба, насичена передвоєнною громовиною, напружена до краю. Оце напруження пригадує нам, людям старшого покоління, атмосферу з 1914-ого року — тільки що на незрівнано більші, бо глобальні розміри.

Зокрема нам, українському поколінню сперед трьох десятків літ, сучасне світове напруження

живо наводить на ум той душевний стан надій та трівог, що ми переживали його у ті зловіщі місяці, котрі попередили прихід першої світової війни. Ми знали, що коли ця війна пічнеться, то в ній буде рішатись доля України. Ми розуміли — бодай провідні люди споміж нас здавали собі справу з того, що в оцю вогненну пробу, котра ставала перед нашим народом, цей нарід ішов неприготовленим, як цілість незорганізованим, несвідомим навіть у своїх провідних верствах того, що йде йому назустріч, та що від нього вимагатиме ця історична кріза. Вся історія української революції і боротьби за волю з років 1917-1923 — очевидно: критична, вірна, правдомовна, а не партійно закрашена, не підроблена, прямо брехлива або самодурна історія цих рокових літ — є саме найкращим доказом вірности цего осуду.

Перша світова війна та спричинений нею розвал російського царату й австро-угорської імперії видвигнули українську справу на міжнародне видовище. Повстала українська держава чи дві державі, що обєднались в одно. Зродились українські армії, що вели війну аж на три боки. З нами переспрaвляли світові потуги, що творили нову карту світа у Версайлю коло Парижа. Нам навіть оферовано — в сім чи тім виді — визнання української державности. А одначе в остаточнім висліді ми української суверенної, самостійної держави не вдержали — і до сегодня її нема, хоч і остали незатерті сліди зриву сперед трицяти літ: загальне політичне пробудження українських мас, спопуляризування справи України у світі та сам факт, чи радше фікція, української державности.

Оцею фікцією ми не дуримося, а й світ не дався нею обманути. Хоч Україна й засідає в організації Обєднаних Націй, ніхто в тійже організації чи по державних кабінетах у Вашінґтоні, Лондоні, Парижі, або й в Ріо-де-Жанейрі, Каптавні чи Канбері, в Брюселі, Стокгольмі чи Атенах, не має ніяких сумнівів, що ця Україна ніяк не є суверенною, самостійною державою — бодай такою як Ісландія чи Ліберія, Гаіті чи Филипини. Безперечно, що ті слабосилі держави грають на міжнародній шахівниці ролю "хлопців", посуваних то сюди то туди великими потугами. Але вони **не мусять** слухати диктату цих потуг; але ці великодержави не можуть **настановляти** їм їхнього представництва; але ці держави вповні **вільні управлятись собою** дома по своїому, по своїй волі. Т. зв. Радянська Україна натомісць цеї волі не має і не є суверенною державою. Навпаки! Вона в такій залежности від Москви, що ця залежність прямо загрожує фізичному та духовому істнуванню українського народу як окремої від російського народу одиниці.

Значить, хоч формально й істнує українська держава, а навіть й визнана вона міжнародно, так в дійсности положення українсь-

кого народу, в прирівнанню до його долі сперед перевороту з 1917-ого та 1918-ого років, цебто за царських та австро-угорських часів, не тільки що не поліпшилося, але — хто зна — чи не погіршало. До цих років Україна — незнищена, богата, з нетиканим українським населенням та з недуже-то що правда, численними, але заможними та до певної міри впливовими верствами земців та кооператорів на Придніпрянщині а зі знаменитою організаційною сіткою та політичною силою в Галичині і Буковині — була неабиякою потенціяльною силою.

Вона могла з самопевністю глядіти в кращу будуччину, яку можна було осягти дорогою постепенної еволюції. Сегодня цих провідних верств ані цего самоуправного чи організаційного апарату нема, хоч і національна свідомість мас загально неабияк піднеслася та хоч і є ми свідками очайдушного оружного зриву УП Армії. Зате Україна економічно зруйнована, населення її більше чим здесятковане, активні чи провідні верстви здисорганізовані, розбиті.

Виходить: Українці не вміли і не вспіли використати історичної нагоди та виїмкових можливостей, що їх дав їм розвал імперій російської і габсбурґської, прогавили виїмково корисну кон'юнктуру та — мимо формального істнування української т. зв. Радянської Републики, мимо розбудження народної свідомости від Карпат і Тиси аж по Дон та мимо феноменальних чинів УП Армії — ми сегодня, перед можливостею третьої світової війни стоїмо там, де ми стояли в 1914-ім році перед І-ою світовою війною.

Дехто певно скаже, що причини нашої невдачі сперед трьох десятків літ лежали в міжнародних відносинах, поза нами і поза нашою спроможностю. На тисячні лади — в статтях, промовах, споминах та пробах (слабких і безкритичних!) історичної аналізи років 1917 до 1923—повторюється в нас, що це були Польща, Совєти, Денікіни і Врангелі, Вилсон, Клемансо і т.д., що завинили нашу невдачу закріпити суверенну українську державу. Що за безмірне й непоправне, наївне самодурство. Яке затемнювання історичної правди! Скільки в нім півсвідомого бажання виправдати свої власні промахи та гріхи і злочини звалюванням вини на всякого іншого, щоб тільки відвернути її від себе, облекшити своє сумління, заспокоїти свій еґотизм, оправдати свою "партію"!...

Колись, коли вже настануть спокійні часи, безсторонні історики стануть писати історію українських державо-творчих змагань з років 1917-1923, не на основі особистих чи партійних леґенд, сторонничих видумок та промовчувань, а то й прямих брехонь (як приміром в "історії укр. революції" Доценка в "Українській Енциклопедії", виданій у Коломиї), але на підставі дійсних фактів і актів та на підставі між-

народних документів того часу. Вони тоді ствердять, що ми мали спромогу вдержати свою державу, що нам пропоновано навіть міжнародне визнання, але що ми через партійне засліплення самі свою державу зруйнували а предлоги визнання самі таки відкинули, коли пропоноване визнання не заспокоювало наших максимальних чи знов партикулярних домагань.

Одним словом: ні у нутрі ні на зверх ми тоді не здали історичного іспиту. Не вміли державно поводитись у внутрішних політичних відносинах, а поводились як партійні чи соціяльні фанатики; і не знали як державно поставитись на міжнародному полі. І хоч наших воєнних сил — в тодішних обставинах розвалу Східної Европи — булоб вистало для оборони, ми не зуміли політично визискати конюнктури, щоб скріпити нашу воєнну акцію міжнародним попертям. В основі річи дві головні причини заважили в тій нашій невдачі: 1) партійне доктринерство та гризня, 2) повний брак розуміння міжнародних сил і положення. Цего не зміняє ні трохи обставина, що були між нами одиниці з тверезим поглядом на річи та критичним, конструктивним політичним підходом до справ. Їх голос глух серед клекоту радикальних кличів, демаґоґічної грімкої фрази, амбіцій партій і осіб та безодвічальної, примітивної авантурничости. Екстренізм, бунтарство, партійність, короткозорість, пристрасть, політична наївність домінували. І тому ми історичного іспиту не здали — платючи опісля за це через три десятки літ гекатомбами жертв.

* * *

Сегодня український нарід знов стає перед історичним іспитом. Мавби він бути останнім?...

Чомуб останнім?... — здивується неодин читач оцих стрічок. — Ми смертельні, а нарід вічний . . . скаже він. — Не вдасться нам тепер, так прийде ще четвер. Не сегодня, так завтра чи за трийцять нових років.

Ідея, що "нарід вічний", помилкова. Є вічний Жид-скиталець і він ним остане, хоч і створено нову Юдею у Палестині. Ось така "вічність" не всміхається нам. Другого "вічного" народу історія людства не знає. Новітні Греки чи Італіянці не є прямим продовженням старинних Єллинів чи Римлян. І український нарід не є "вічним", незнищимим у тім значінню, щоб він не міг загинути як державна нація. В Европі є приклади на це. Провансальці кільканайцять-міліоновий нарід, що замешкує південну Францію, найкращим доказом цего. До XIII-го століття вони були провідною народностю серед романських народів. Їх мова була літературною мовою не тільки Провансу (нинішної південної Франції), але й північної Еспанії (Каталонії) Корсики, Сардинії та північної Італії. Данте Аліґієрі, автор несмертельної "Божественної Комедії" та творець італійської літературної мови, писав свої перші твори по провансальськи. Коли

північна Франція щойно виринала із середньовічної мряковини, Провансалія жила пульсуючим духовим і політичним життям. А що вона тепер? — Духово зломана, безхребетна і безоблична провінція Франції, славна руїнами старих звалищ, весняними, осінніми та різдвяними обходами, своїм фолклором, своєю мелодійною мовою, добрим вином та доброю кухнею.... Малороссія Франції.

Україна — Малороссією!?... аж скрикне неодин, а може й кожен наш читач. — По всіх зривах, боротьбі, жертвах через повних трийцять літ?... По геройських діях УПАрмії?... По факті України в орґанізації Обєднаних Націй?...

Не є нашим наміром лляти зимну воду на голови ентузіястів геройської боротьби за волю України чи нашого загалу взагалі. Ми бажаємо тільки звернути увагу на реальні можливости та спонукати український загал до тверезого, холодного, неемоціонального, а розумового розбору сучасних обставин. Вистане вказати хоч на одну.

Тому 30, а точнійше казати, 29 літ, російська імперія лежала розторощена на кусні, на її складові, етнічні чи обласні, частини: Московщину, балтійські республики, Білорусь, Україну, Донщину, Кубанщину, кавказькі країни, республику Сибіру, туркестанські краї, Далекосхідну Републику і т. д. Вся вона кипіла хаосом а власть московського Совєта не сягала дальше, чим змінчиві фронти проти Юденича, Колчака, Алексєєва, Денікіна, Врангеля, українських армій, козацьких армій, туркестанських басмачів, кавказьких джіґітів і сотоk локальних ватажків. Вище 100,000 мужа знаменитої Галицької Армії з невеликою армією Симона Петлюри це була — по правді — рішаюча сила на Сході Европи, яку одначе змарновано безцільними стратеґічно походами на Київ та немудрою політикою (чи радше браком усякої політики) супроти західних потуг. Ставити тоді чоло Московщині було легко.

Сегодня не те. Совєтська російська імперія нині є одною з найбільших мілітарних потуг світа, а рівночасно вона у нутрі найбільш сцентралізована держава, що вспіла здавити, а то й вирвати з корінем, сепаратизми та центрофуґальні стремління. Боротись проти такої подавляючої сили нелегко, прямо безнадійно, якщо оця брутальна сила не буде заатакована та розбита знадвору, зовні. Виходить — Україна сегодня знов у подібнім положенню, як була літом 1914-ого року, коли тільки міжнародний конфлікт на Сході Европи та сподіваний розгром Росії міг дати надію на визвіл із лабет північного медведя. Історія завернулась для українського народу не на 28 чи на 30, але на 33 роки назад.

Та тільки оцей наворот взад небезпечнійший для України, чим колишний російський царат. Царат — особливо в останнім деся-

тиліттю до І-ої світової війни — був релативно ліберальною державою. Царський автократизм ставав властиво теоретичною фікцією. В дійсности Росія перетворювалась на очах у правову, конституційну, обмежену монархію з репрезентативно-автономними установами: Думою, Государственним Совєтом (начебто сенатом), самоуправними земствами по губерніях та по повітах (уїздах), козацькими автономіями тощо.

В богатьох земствах Українці (свідомі та спонтанічно півсвідомі) були в більшости. Запро значні цензурні обмеження, українські часописи всеж таки мали релативну свободу вислову, бодай на полі культури чи економічної організації, а молода українська наука та красне письменство майже не знали обмежень.

Сегодня, в совєтській державі, всеї тої, хочби й релативної свободи нема ні сліду. Централізована у Кремлі комуністична партія (евфемічно звана "комуністичною партією України") здавлює все життя України безпощадно. Продовжування оцего стану в десятиліття серіозно загрожувалоб існуванню України як окремої національної збірноти. Виходом із тої ситуації остає отже тільки міжнародний конфлікт, в котрім совєтська тюрма народів булаб побіджена та розгромлена.

Не беремся оце ворожити, чи такий конфлікт не за горами, чи може не за плечима. Всіляко може бути. Тяммо, що на першу світову війну заносилось, і то поважно, через яких 7 літ, а загроза війни між Росією а Осередними Державами зявилась ще 1889-ого року. І тоді вже українське питання сейчас зявилось на міжнароднім овиді (стаття проф. Гартманна в "Гамбурґер Нахріхтен", погроза Бисмарка Росії "київським королівством" та заініційована австро-угорським міністром закорд. справ ґрафом Каляєм "Угода" з "Русинами" в Галичині). Так і тепер може взяти літа, заки світові потуги кинуться знов у кріваву купіль. Але й може прийти вона кожної мінути, нехай лиш на Балканах чи на Близькім Сході трапиться такий необчислений випадок, як вистріл сербського студента-фанатика у Сараєві 1914-ого року.

Не числитися нам з безпосередною можливостю міжнародного пожару булоб легкодушностю. А числючися з фактом, що ця можливість нависла нам над головами, нам і треба бути готовими на неї, готовими стрінути її лице в лице. Так ми і стрінули були осьтаку можливість майже на рік до І-ої світової війни, коли "збір українських нотаблів Галичини і Буковини" без ріжниці партій, ще в осени 1913-ого року у Львові заявив, що на случай оружного конфлікту між Росією а Австрією український нарід однодушно стане проти Росії в тій надії, що по її розгромі здвигнеться самостійна, суверенна, українська держава. Історія в цілости оправдала цей виступ і цю заяву.

* * *

Аналоґія між тодішним а тепе-

рішним положенням та між тодішними шансами української справи а нинішними не є одначе так повною, як це на перший погляд моглоб здаватися. Тодішні противники Росії, Австро-Угорщина і Німеччина, як безпосередні сусіди Росії — самозрозуміло — інакше оцінювали своє відношення до неї та інакше розуміли свої воєнні ціли, ніж розуміли б це тепер західні англо-саксонські демократії. Погляду Осередних Держав на тодішню царську Росію не затемнювали ніякі соціяльно-політичні розважування, як це тепер річ мається з поглядом Злучених Держав чи Британської Імперії на закордонну політику Совєтського Союза.

Англо-саксонські демократії все ще дуряться тим, що вовча натура червоної Росії, її агресивність, її небезпека для західної Европи, передної Азії, а то й цілого світа, мають своє жерело в її "червоности", в комунізмі (з якого властиво в Совєтській Росії ні сліду нема.). Вони все ще не розчовпали того, що агресивність, заборчість і небезпека від Москви лежать в її історичній природі, в її геополітиці, її расовім чиннику, її традиції, національній психіці та в її економічних апетитах. Англо-Саксони все ще не усвідомили собі того, що ми — безпосередні сусіди Московщини — давно добре розуміємо; а саме, що агресивність і заборчість Москви є постійним і незмінним, неуникнимим історичним явищем, є прямо правилом природи. Як силі тяготіння маси в природі, так оцій традиційній силі натиску Росії на її периферії, може протиділати лише сила зовні. Росія не тому заборча, що вона червона, але тому, що вона Московщина Іванів, Петрів та Катерин, що це її природа.

Цего англо-саксонський світ (зокремаж Америка) не розуміє і нелегко їм цю ідею присвоїти. Не треба забувати, що в Злучених Державах російські впливи здавна були сильні, ще з тих часів, як царат був "приятелем" новонародженої північно-американської републики в її війнах з Великою Британією. В останніх десятиліттях оці впливи, головно завдяки діяльности б. російських Жидів, що опанували американську пресу, радіо, кінотеатер, та завдяки тим "ліберальним" російським політичним еміґрантам, що нахлинули до Америки по большевицькій революції й заняли поважні місця в університетах і в промислі (Северский, Сікорский та інші), ще більше скріпилися. Такі лідери російської "демократії" як проф. Милюков або б. премієр А. Керенський, мають добрі звязки у Вашінґтоні та взагалі серед впливових американських кругів — політичних, научних, церковних й індустріяльних.

У Департаменті Стану в часі останної світової війни та конференцій Розевелта, Черчилла і Сталіна в Тегерані і Ялті, як і конференції Трумана та Бевина зі Сталіном у Потсдамі, дорадниками обох американських президентів були "експерти в східно-

европейських справах" — два б. російські Жиди, Пазвольский та Коген, і то з титулами асистентів цебто "товаришів") Секретаря Стану. З них особливо перший, б. редактор ліберального "Русского Слова" у Ню Йорку, звісний зі своєї "общерусскости" та негативного відношення до українства.

Можна собі уявити, які общероссійські окуляри накладали ці "знавці европейської Росії" на ніс бл. п. Френклинови Розевелтови, през. Труманови, Секретарям Стану Гуллови, Бирнсови, їх помічникам та сенаторам Коналли, Ванденберґови і і. Навіть, колиб оці "знавці" й схотіли бути безсторонними, вони не могли бути такими через свою крайну ігнорацію в українських справах, на які вони все ще глядять очима сперед 1917-ого року. Зрештою, що нам сподіватися від общеросса Пазвольского чи американізованого руссофіла Когена, коли щирий українофіл Арнолд Марголін, б. представник Директорії і правительства УНРеспублики у Лондоні, у своїх меморіялах чи листах до Департаменту Стану рівнож стає на становищі автономії України в рамцях російської імперії?...

Осьтак і є "поінформованим" правительство Злучених Держав про українську справу. Тих кілька мемсріялів чи кілька чвертьгодинних розмов представників Укр. Америк. Конґресового Комітету з другорядними референтами у Вашінґтоні та Департаменті Стану не в силі ніяк зрівноважити начеркнених вгорі постійних а впливових інформацій збоку всіх тих чинників, що з традиції, сентименту, інтересу чи прямо з інертної ігноранції обстоюють ідею неділимої Росії а легковажно чи прямо негативно відносяться до постуляту самостійної України.

В прирівнанню до тих всесторонних пан-російських впливів і проросійських настроїв у Вашінґтоні українська інформаційна діяльність рівнається майже зеру (хоч і треба з великим признанням занотувати таку поважну працю, як проф. Кларенса Маннинґа "Стори оф Юкрейн", та хоч "Юкрейніян Квортерлі" раз на чверть року пригадує тим, що схотять переглянути цей квартальник, істнування української проблеми).

Другим впливовим — і в Вашінґтоні і в Лондоні — а українській справі неменьше ворожим чинником є польська пропаґанда. Від часу, як Тадей Косцюшко, вождь польського повстання проти царату, і граф Казимир Пулаский, стали побіч Юрія Вашінґтона сподвижниками і героями Американської Революції, щорічно шанованими в Злучених Державах, Американці плекають неабиякий сентимент для Польщі. Пізнійші польські повстання та польські політичні еміґранти, що напливали до Злучених Держав, як і такі визначні артисти, як Марцелля Сембріх-Коханьска та Ґнат Падеревський, лиш скріпили той сентимент. Польща втішається в Америці неподільною о-

пінією країни геройських борців "за нашу і вашу свободу". І треба додати, що Поляки вміли цю опінію успішно піддержати аж до нашого часу, до часу ґенералів Андерса і Бора-Коморовського.

Так у Вашінґтоні, як і в Лондоні, польські шанси стоять високо. Колиб розходилося, щоб Польщу "винагородити" за те, що Німеччині реституується (як це бажають Злучені Держави і Велика Британія) забрані їй землі над Одрою, то — як справи сьогодня стоять — обі англо-саксонські потуги не застановляться ні на хвилину, щоб ця "винагорода" доконалась коштом Галичини та частини Волині. Що більше: і в Лондоні і в Вашінґтоні буде це вважатися зі становища міжнародної рівноваги доцільним та розумним поставити Польщу "на сторожі" Европи перед Росією вздовж лінії Збруч-Буг-Нарва, як уже не Збруч-Случ-Припять-Німан.

Як отже з начеркненого стану світової опінії (бо опінія Вашінґтону і Лондону й є "світовою"!) про українську справу виходилоб, ідея самостійної, суверенної України не має впливових приятелів у світі. Не дурімся ні на мить щодо того, бо наївне, дітвацьке, хуторянсько-примітивне самодурство нашій справі ні на волос не поможе. І не поможе нам погром червоної Росії в ІІІ-ій всесвітній війні, що напевно прийде (цебто: і війна і погром Москви!), якщо місце червоної, большевицької Росії Сталіна і Жданова займе ліберально-демократична, а з тим і націоналістична Росія Милюкова та Керенського. А саме до цего — судячи по знакам на вашінґтонсько-лондонськім небосклоні — якраз іде. Ось-така шовіністична та зі своєї природи централістична Росія вельми радо відступить Польщі західно-українські землі, а Румунії Буковину та Бессарабію, щоб тільки ослабити Україну та на спілку з Польщею і Румунією приборкувати її.

* * *

Ентузіясти боротьби за самостійну Україну вкажуть нам супроти цего на безмежного подиву гідні, незрівнані чини Української Повстанської Армії, на її кількалітну боротьбу з усіма по черзі окупантами української землі, на безприміpне пожертвованя й самовідречення тих героїчних патріотів свого рідного народу, котрим аналоґії нелегко найти в історії боротьби других народів за свободу їхньої землі. Вони мабуть скажуть, що нарід, котрий видав таких героїв, не загине та мусить вкінці здобути собі волю. Геройство УПАрмії незрівнане, виїмкове. Їх боротьба за волю України це щось нечуване, феноменальне. Вона — безперечно — звернула на Україну і на її змагання до державної самостійности увагу світа, зокрема Вашінґтону і Лондону. І вона викликала там пошану, подив і симпатію для цих борців-героїв, а затим і для їх ідеї. Пробій кількох соток вояків УПАрмії з Карпат до Баварії зробив для зверн-

нення міжнародної уваги на українське питання більше, чим усі дотеперішні анемічні заходи української політичної пропаганди.

Та не забуваймо, і не спускаймо з очей, що цей ефект героїчного пробою частин УПАрмії на англо-саксонську опінію про Україну є першим виломом, покищо ще незначним, у грубезній, здавна угрунтованій і глибоко уфундованій стіні ігноранції, упереджень, апропріорних поглядів і негативного відношення, в українській справі. Відносно невелике лиш число провідних людей у Лондоні чи Вашінґтоні, Парижі чи Римі, Оттаві чи в іншій столиці знає щось про УПА, а з них знов лиш виїмкові одиниці здають собі справу з цего феномену та з його ваги у східно-европейських відносинах. А від того далеко ще до заключень, ще дальше до рішень, а вже таки дуже далеко до активних потягнень по новій напрямній, якщо взагалі вона скристалізується.

Тяжко сегодня осудити, як далеко героїзм, безприміра жертва та мілітарні осяги УПА вплинуть на політичну опінію кабінетів у Вашінґтоні і Лондоні. Годі сегодня сказати, чи на терезах міжнародно-політичних розважувань про операції на сході Европи сильнійше заважить армія Андерса, що готовиться машерувати на Львів і Вильно, чи УПА. Правдоподібність промовляє за тим, що по старій звичці втертими шляхами, думка осередків західних демократій схильнійша буде в сторону давних знакомців та комбатантів чим на бік нової, хоч і як фасцинуючої появи — УПА, про котрої постійність релятивно ще мало звісно (цебто державним мужам заходу, а не нам!). Не забуваймо, що УПА, як взагалі Україна, для них все ще нова, незвісна величина, чинник, якого сили та постійности вони ще непевні.

Значить — і героїчна УПА не виконає всеї потрібної політичної роботи на міжнародному полі, по світових столицях, в мозках рішаючих державних мужів. Вона є знаменитим аргументом, ярким промінем світла поза залізну занавісу совєтської тюрми народів, прямо обявлінням. Але коли про неї мало хто що знає, коли її феномен неосвітлений якслід в очах рішаючих політичних і военних кругів в Америці і В. Британії, коли цим кругам неясно, що з цим феноменом почати, як до нього поставитися їм, то і УПА та її безмежний героїзм і жертва можуть бути змарновані для справи волі і самостійности України, якщо Українці самі не подбають завчасу і якслід, щоб опінію Вашінґтону і Лондону, а дальше Оттави, Парижа і Риму, а там і Каптавну та Канбери належно направити. Річ затим зводиться до сильної, мужеської і мужної, енергійної політичної акції збоку Українців.

І тут ми саме діткнули чи не Ахилевої пяти українства, українського руху взагалі. У своїй історії, що є одною з найбільш трагічних історій народів світа, український нарід виявив блискучі,

знамениті, високовартні націоональні прикмети — непоборне змагання до височин культури, рідку витривалість і відпорність, спосібність до орґанізованости, богацтво природного таланту, геройство та непокірність долі і насилі — але й постійно, через століття, у всіх періодах своєї історичної минувшини хорів він на недостачу політичного змислу, цебто вміння критично оцінити дану історичну ситуацію та скоординувати свої сили для її опановання. Ще Йорданес, ґотський історик з VI-ого століття по Христі, характеризує Славян-Антів, прямих предків українського народу, як високо талановите і вельми хоробре племя, але рівночасно як крайно сварливий нарід, що саме через оце розєднання не може відограти належної ролі у відношенню до своїх сусідів.

* * *

Потреба, а радше безумовна конечність сильної політичної акції Українців на міжнародному полі вимагає від них — очевидно — якнайсуцільнійшої координації всіх їхніх сил та засобів. На жаль, ті сили і засоби вельми обмежені та в прирівнанню до сил інших народів у світовому змаганню, таки справді вельми малі та убогі. Не сказати собі про це правди в очі булоб наївним самодурством, дітвацькою легкодушностю. Перш усього ті сили і засоби — о скільки йде о пропаґанду української справи у світі, а саме перед "сильними мира сего", а не о боротьбу УПА в краю — обмежені тільки на українську еміґрацію: стару в обох Америках, новійшу і найновійшу в західній Европі. А це з природи річи небогато.

Старша українська еміґрація в Америці всеж таки не є так давною, щоб вона представляла якунебудь поважнійшу — економічну, соціяльну чи політичну силу. Зложена з самого майже тяжкоробочого пролетаріяту, ще й до того з селянською минувшиною і психікою, вона — оскільки ходить о першу її ґенерацію — все ще остає чужим "ґетом" серед американського життя, без тісного громадянського звязку з ним і без справдішного голосу в нім.

А молодше покоління щойно наростає й кристалізується. Нема ще серед него богачів, інтелектуалів, журналістів, учених, політиків, тощо, щоб грали сяку таку ролю в американськім громадянстві. Через те й голос американських Українців пропорціонально дуже слабкий. А тим слабшою представляється — з природи річи—нова еміґрація на повоєнній скитальщині в Европі (чи поза нею). Бездомні, з корінням вирвані з рідного ґрунту люди — хоч як їх богато і хоч скільки між ними талановитих, образованих, визначних й заслужених одиниць —мусять оставати безпомічними, тим більше, що їх становище як "скитальців" економічно скрутне та і правно вони крайно обмежені, спутані.

Наші інтелектуальні сили, якими можемо розпоряджати, отже невеликі, а наші грошеві засоби

прямо мізерні, коли їх мірити принятим у політичнім світі мірилом. Лиш з тяжким трудом та з крайною напругою можнаб виповнити цю задачу, що вже розгортається перед українською політикою на світовій арені.

Та тут сяк-так успішному сповненню тих задач стають в дорозі ці відносини, що витворилися серед української скитальщини в Европі, а котрі проявляють замітну тенденцію перекинутися й до українських громадянств обох Америк. Нема де правди діти, а політично-партійні відносини серед українських скитальців представляють крайно невеселу картину партійного розбиття, сліпої ворожнечі та заїлої, безрозбірчивої гризні, що — по правді — розточує всю силу тої еміґрації. З американської перспективи це розбиття і безтямна гризня дає кошмарне враження божевільного танка кістяків Гольбайна — тим більше, що вона ведеться людьми, що найшлися в найбільш невідрадних обставинах та все ще загрожені поголовною загладою. Мається несамовите враження масової психози людей що самі себе, один другого, з дивним фаталізмом штовхають у спільну пропасть.

Оця братовбійча, Каїнська гризня — бодай до часу, як кладуться оці невеселі стрічки на папір — перепиняє то обєднання, чи — краще скажім — скоординовання українських сил, що так невідклично конечно для належного попирання справи визволу України перед світом. Самозрозуміле, що чужі, а зокрема ті західні окупанти, що то під їх обсервуючим наглядом доконуються безглуздні герці українських "партій" на скитальщині, витягають для себе політичні висновки з цего сумного видовища. Які це висновки — легко собі уявити. Чи вони помагають справі визволу України, також можна собі доспівати.

Українські "партії" на скитальщині, цебто відорвані від природного ґрунту гурти здекласованих інтеліґентів, такихже студентів, літературної богеми, журналістів, пропаґандистів тощо, не роблять враження, щоб вони здавали собі справу із грізного, тяжкого положення української справи та щоб вони мали почуття одвічальности за своє поведення в обличчі навислої небезпеки. Їх розєднання і гризня це прямо вода на млин речників неділимої (хочби й "демократичної") Росії та великої (хочби й "людової") Польщі. Своїж дрібні політичні сили наші "політики" чи "вожди" на скитальщині зводять в практиці прямо до нулі. Одним словом: так як річи сегодня стоять, наша розєднана, розсварена, розбита скитальщина невсилі відограти політичної ролі в визвольних заходах на міжнароднім полі. Як казав гетьман Мазепа: "самі себе звоювали"...

До недавна малощо кращу картину представляла укр. еміґрація по сім боці Океану. І тепер ще — мимо поверховної координації сил в обєднуючих Ко-

мітетах (Амер. Укр. Конґресовий Комітет, Комітет Українців Канади, Укр. Нац. Конґрес Арґентини, Уруґваю та Параґваю і Т-во Прихильників Укр. Культури в Бразилії), вузькосердна партійність бушує ще тут і там під зверхною покришкою обєднання. Хоч всякому думаючому мозкови ясно, що партійні інтриги чи хитрощі можуть спричинити лиш одно: розтіч та безсильність усіх разом — давна навичка до них в ряди-годи бере перевагу в деяких короткозорих партійників та загрожує дісорганізацією. Мимо гучних заяв на зверх, справді лиш з трудом вдержується консолідацію сил то в сім краю то в тім.

Одначе всежтаки американська Україна — хоч і повільно та спотикаючися — дійшла до якогось згуртования сил. Знайшло це свій вислів у Панамериканській Українській Конференції, що мала місце в Ню Йорку в днях 18-21-ого листопада 1947 року та що створила постійний Секретаріят ПУКонференції з осідком в Ню Йорку. Це безперечно знак, що люди здали собі справу з бременности історичного моменту, зі своєї одвічальности перед лицем історії та з потреби доцільної, енергійної політичної акції.

Коли й українська еміґрація в Европі піде тим шляхом, коли вся українська збірнота на волі поза межами совєтської тюрми народів, обєднається під кличем вільної, самостійної, суверенної України, скоординує свої сили в тім напрямі та виступить на міжнародній арені як одно тіло, одно серце, одна душа і одна політична думка — тоді можна буде сказати, що Українці 1948-ого року, в трох-сотні роковини повстання Богдана Хмельницького а в 30-ті роковини повстання нової Української Держави, дозрілі до нової історичної, рокової хвилі та готові станути гідно до нового історичного іспиту, що гряде невмолимо...

Тоді і жертви УПА не підуть на марне.

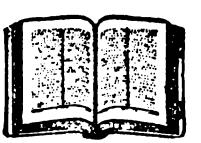

Культурна Творчість Нової Української Імігрaції

На підставі статистичних даних поодиноких українських Допомогових Комітетів, загальну кількість українських скитальців встановлено на 324,871. З того в Німеччині живе всіх разом у всіх зонах (по таборах і поза ними) 177,630 Українців; в Австрії — 29,241; в Італії — 19,000 (це число тепер змінене з огляду на евакуацію табору в Ріміні); у Франції — 80,000; в Бельгії — 7,000, а в інших країнах Европи та на азійському і африканському континентах є біля 20,000. Великий відсоток серед цеї нової української еміграції в Европі становлять високо кваліфіковані фахівці всіх ділянок суспільного і головно наукового життя. Це проявляється теж в справді небуденних досягненнях цеї нової еміграції в ділянках організаційній та культурно-творчій. В цій атмосфері творчої натуги, хоча і серед найбільших злиднів, живе ввесь загал нової української еміграції, яку ставиться сьогодні за приклад для всіх інших. В Західній Европі створено справді окрему українську спільноту в спільноті, зі своєю взірцевою організаційною сіткою, зі своїм Центральним Представництвом, Церквою та церковною єрархією, з густою сіткою високого, середнього і початкового шкільництва, Вільною Академією Наук, великою кількістю громадських, професійних, культурно-освітних, господарських, допомогових, спортових і т. д. організацій. І це все, як сказано, в найтруднійших обставинах, при майже повній відсутності будьяких засобів та в додатку при постійних переслідуваннях, перекидуваннях з місця на місце, поминаючи вже голод і холод. Не одна т. зв. незалежна нація не моглаб виказатися в такому самому часі такою кількістю всесторонної праці, найріжноманітніших високо-мистецьких та наукових імпрез, вистав і взагалі таким інтензивним громадським і культурним життям, яким сьогодні можуть заслужено почванитися українські скитальці.

Їх організаційні й культурно-творчі досягнення є справді виявом невмірущого ґенія української душі та переконливим доказом організаційно-порядкуючої і культурно-творчої вартости українського народу. Для прикладу наведемо деякі дані тільки з одної і найважливійшої ділянки громадського життя українських скитальців: культурно-освітної.

Ціле громадське життя нової української еміграції в Німеччині концентрується в його Центральному Представництві (ЦПУЕ), що має окремі відділи для кожної ділянки. Відділ Культури й Освіти з черги має окремі референ-

тури справ: церковних, наукових, високих шкіл, середніх і фахових шкіл, літератури й мистецтва та дошкільного виховання. Керівником Відділу Освіти при ЦПУЕ був проф. Д. Дорошенко, що тільки на днях прибув до Канади.

Діяльність Української Вільної Академії Наук

Два роки тому, 16 листопада 1945 року, на нараді науковців в Авґсбурґу споміж ріжних організаційних форм обєднання наукових сил на еміґрації, вибрано найпростійший проєкт авґсбурґської групи вчених у формі Української Вільної Академії Наук.

В складі Вільної Академії Наук існують такі групи:

1. Історична група,
2. Група історії та теорії літератури,
3. Група мовознавства,
4. Мистецтвознавча група,
5. Орієнталістична група,
6. Група педаґоґіки і психоло ґії
7. Група зоології,
8. Біолоґічна група,
9. Математично-фізична група,
10. Група книгознавства.

Наукова Бібліотека УВАН має в своїому складі 202 книжки з ріжних ділянок знання та 114 випусків періодичних видань.

Товариство Охорони Українських Памяток на чужині при УВАН провадить реєстрацію та охорону українських могил, збирає друковані рукописи і мистецькі річи з трох місць концентрації матеріялів: Авґсбурґ, Ашафенбурґ і Берхтесґаден. Головою Товариства є проф. Д. Дорошенко.

В одному лиш Авґсбурґському Музею — Архіві за минулий рік зібрано біля 12,000 одиниць, з них 300 примірників книжок і часописів відправлено до Ватиканської Бібліотеки.

Окрім УВАН існує в Мінхені Українське історично-філолоґічне Товариство, яке продовжує традиції Укр. Істор.-Філолоґ. Т-ва в Празі.

Високе Українське Шкільництво

Високе українське шкільництво було представлене від початку Українським Вільним Університетом, який вибрав своїм осередком Мінхен, і Українським Технічно-Господарським Інститутом (УТГІ) в Реґенсбурґу. В падолисті 1945 року зорґанізувалася Українська Висока Економічна Школа в Мінхені, а на початку березня повстали в Авґсбурґу — Українські Університетські Курси. В кінці серпня 1946 року повстала в Мінхені духовна православна школа під назвою Богословсько-Педаґоґічна Академія. Вважаючи за доцільне уніфікувати українські високі школи на еміґрації в формі двох основних шкіл: університет і політехніка, Пленум ЦПУЕ ухвалив перевести цю уніфікацію, для чого утворено спеціяльну комісію. Комісія відбула кілька засідань, але нажаль порозуміння в тій справі і уніфікації осягнути не вдалося.

Після довших переговорів вдалося досягнути обєднання укра-

їнських університетських курсів в Авґсбурґу і УВУ в Мінхені. УВУ погодився на приняття до свого складу, як філії, філософічного факультету й Авґсбурські університетські курси.

1. УВУ (заложений в 1921 р. в Празі) має два факультети: а) філософічний, б) право і суспільні науки. На першому є 40 викладачів (професорів і доцентів) на другому — 20. Слухачів було при кінці літнього семестру понад 300. Найбільше обсаджені катедри українознавства (укр. мова, історія літератури, історія). Таксамо мають перевагу фахівці з українознавчих дисциплін і в філії філософічного факультету в Авґсбурґу. В цій філії було записано 76 звичайних студентів та кілька десятків надзвичайних.

2. УТГІ (колишня українська Господарча Академія в Подебрадах). В даний момент має такі відділи: 1. Аґрономічно-лісовий, 2. Ветеринарно-зоотехнічний, 3. інженерний, 4. економічний.

Інститут обслуговує імпозантний лекторський персонал, який складається з 39 професорів, 24 доцентів, 46 лекторів і 14 асистентів, усього 123 особи.

Крім авдиторної науки інститут провадить позаочне навчання і масову перекваліфікацію: середні і нижчі фахові школи та фахові курси авдиторного типу по таборах. В Авґсбурґу в таборі Зомме-Касерне провадиться курс пасічництва, в Реґенсбурґу — шоферські курси, таксамо в Швандорфі й Страубінґу, в Байройті — торговельно-бухгальтерські курси. Найбільший попит і фреквенцію слухачів мали шоферські курси.

3. Українська Висока Економічна школа в Мінхені своїм заснуванням зобовязана в значній мірі ініціятиві проф. Бориса Мартоса, що є її директором. Свою працю Українська Висока Економічна Школа розпочала вкінці 1945 року і має 26 викладачів і коло 200 слухачів.

4. Українська Православна Богословсько-Педаґоґічна Академія в Мінхені складається з двох факультетів: богословського і педаґоґічного з 4-літним курсом навчання. Ректором Академії вибрано проф. Ковальова. Академія перебуває тепер ще в стадії організації.

5. Богословська Греко-Католицька Академія з осідком у Гіршберґу (в останній час Академія позбавлена приміщення в Гіршберґу та перебуває в Міттенвальді).

Відділ Культури й Освіти виплачував науковим установам і високим школам субвенції, ухвалені Пленумом ЦПУЕ з т. зв. культурно-освітнього фонду. Ті субвенції були дуже незначні в порівнанні до потреб української науки й освіти на еміґрації. Як приклад можна навести, що на засіданні Пленуму ЦПУЕ 1. 9. 46. р. ухвалено місячні субсидії для УВУ — 2,500 марок, для УТГІ — 3,000 марок, для Високої Екон. Школи — 1,000 марок, філософічний Факультет в Авґсбурґу — 1,250 марок, Природничий Факультет в Авґсбурґу — 1,250 ма-

рок, Вільна Академія Наук — 1,-000 марок.

Стан середнього та початкового шкільництва: На початку шкільного року 1946-47 в американській зоні провадилось навчання в 24 гімназіях, що є звязані в своїй діяльності з Відділом Культури й Освіти ЦПУЕ. В англійській зоні є 4 гімназії і одні матуральні курси.

В Австрії — дві гімназії

Щодо числа професорів та учителів, що працюють в гімназіях та до числа учнів, що їх відвідують, справа представляється так:

	Проф.	Учнів
Америк. Зона	432	2880
Англійська Зона	96	720
Австрія	29	364
Разом	557	3964

Окрім того існує в американській зоні 11 народних університетів, в англійській зоні — 2 народні університети, де читають циклі лекцій з української літератури, географії, мови, проходять курси журналістики і т. п.

Народний Університет в Гайденау (англійська зона) перебрав на себе також організацію фахового вишколення спеціялістів різних фахів. Із браку точних відомостей про число слухачів і професорів в цих закладах, точної статистики подати не можна. Приблизно читає лекції коло 250 професорів і відвідує коло 600 слухачів.

Початкових шкіл в американській зоні нараховується 46, в англійській зоні — 14, і в Австрії 8.

	Учителів	Учнів
Англійській зоні	100	620
Америк. зоні	286	2486
Австрії	60	440
Разом	446	3546

Курсів чужих мов є 42. Курси для малограмотних і неписьменних в числі 24, при загальній кількости учнів 1,200 доповнюють сітку загального шкільництва української еміграції в цих зонах. (Про стан шкільництва у французькій зоні жадних відомостей немає).

Фахова Освіта

Побіч загально-освітних шкільних закладів розвинулась сітка фахових шкіл та курсів, в яких ученики закінчують свою фахову освіту, яку розпочали ще на рідних землях і підготовляються до ріжних практичних та технічних фахів, які будуть так необхідні нам, чи то на еміграції, чи в рідним краю.

Середні Фахові Школи.

1. Учительські семинарії — 3
2. Середна комерційна школа —1
3. Середна електро-технічна — 1
4. Ветеринарний технікум — 1

Ці шість середних фахових шкіл, при загальній кількости 96 професорів, дають освіту для 226 учеників.

Нижчі фахові школи й курси.

1. Торговельні школи — 6,
2. Ремісничі іколи — 11,
3. Медичні школи — 4,
4. Школи домашного господарства — 5,

5. Шоферські курси — 12,
6. Електро-технічні курси — 6,
7. Залізничі курси — 2,
8. Керамічні курси — 1,
9. Слюсарські курси — 4,
10. Авто-механічні курси — 5,
11. Кравецькі курси — 8,
12. Шевські курси — 6,
13. Забавкарські курси — 2,
14. Землемірські курси — 3,
15. Переплетні — 2,
16. Ріжні інші практичні ремесла — 6.

Коли до цього додати ще чотири мужеські школи та три школи образотворчого та прикладного мистецтва, то загальна кількість фахових шкіл і курсів досягне числа 90, які відвідує до 2,000 курсантів і учеників, а загальна кількість людей охоплених фаховою освітою сягає числа 2,226.

Звіт в справі видання підручників для шкіл

Великою перешкодою при переведенні праці в школах, що були створені на еміграції, був брак підручників. Умови евакуації були такі, що люди ратували голе життя і про вивезення зі собою бібліотек не можна було й думати. Заходи, які були вжиті перед військовою владою про дозвіл друкування нових підручників, зустріли великі перешкоди. Пізніше УНРРА погодилась сама видавати дещо для шкіл. Видала „Буквар", читанки та аритметики для початкових шкіл, але з ліквідацією культурно-освітнього відділу УНРРА і ця допомога з її боку припинилася. Для гімназій і фахових шкіл не видано підручників окрім англійської мови. Тому начальною проблемою нашого шкільництва і по сьогоднішний день є справа підручників.

Приватна ініціятива натикається на перешкоди правного характеру — тяжко здобути дозвіл на друк книжки і технічного — мало є друкарень з українським шрифтом.

До цього часу окрім підручників виданих УНРРА-ою були видані такі:

1. Читанка англійська,
2. Українська історія,
3. Латинська читанка,
4. Український правопис,
5. Історія України,
6. Підручник для шоферів,
7. Українська граматика,
8. Задачник для вправ граматики,
9. Латинська читанка,
10. Збірник аритметичних задач,
11. Збірник альґебраічних задач.

Справа шефства над українськими середними та народними школами. До місяця вересня 1946 року усе шкільництво провадилось під зверхним доглядом Культурно-Освітнього Відділу УНРРА. В вересні УНРРА повідомила, що зі скасованням свого Відділу Культури догляд над шкільництвом ДП має перебрати ЩД, одначе усі звернення до цеї орґанізації не дали вислідів. Представники цеї орґанізації заявили, що вони ще не мають вказівок зверху і наше шкільництво залишилося без американського шефа.

Основною матеріяльною базою шкільництва була оплата певної частини педагогічного персоналу з асигнувань німецьких бургомайстрів через УНРРА. Одначе в останній час ця допомога припинилася в богатьох областях і школи стоять перед фінансовою катастрофою.

Література

Потреба організації літературних сил була ясна ще на самім початку еміграційного повоєнного життя. Перша спілка письменників і журналістів була створена в Авґсбурґу. Після цього значна частина літераторів обєдналася в спілку під назвою "МУР" (Мистецький Український Рух).

„МУР" є обєднанням висококваліфікованих літераторів, що має впливати на рівень літератури і на підвищення мистецького рівня. Охоплює на кінець року 48 членів і кандидатів. Має вибрану на першому зїзді управу з 7. осіб. Головою є письменик Улас Самчук. „МУР" випустив два літературознавчі збірники на високому поземі. Видав вступ до поеми „Попіл імперій" Юрія Клена, Славутича — „Гомін віків", має в течці ще низку книжок для „Малої Бібліотеки" „МУР"-у але видавничі і фінансові можливости обмежені.

Спілка Журналістів і Письменників в Регенсбурґу закативізувалася на перевиданні скорочених видань наших клясиків (Шевченко, Леся Українка, Глібів, Руданський). Спілка Письменників —Мінхен — Карльсфелд видає журнал „Рідне Слово" без виразного обличча, останний час набирає характеру літературно-мовознавчого.

З усіх цих обєднань уваги і підтримки заслуговує безперечно „МУР" як обєднання відданих справі літератури кваліфікованих ...истців слова.

Театр

Організація і упорядкування театрального життя ішло двома шляхами:

А) через утворення Обєднання Мистців Української Сцени (ОМУС). Його завданням є видалити з української сцени акторів-непрофесіоналістів і акторів невисокого позему, що ставлять театральне мистецтво на службу своїому особистому і матеріяльним інтересам.

Б) Театральна Кураторія. Для контролі і апробації таборових театрів створено театральну кураторію з окремим статутом. За час своєї діяльности апробувала кураторія 12 театральних ансамблів, частинно з правом виїзду до інших таборів і вистав для чужинців.

В) Оперова Кооператива. Мистці опери і балету створили ансамбль на кооперативних началах для постановок опери силами українських музик і співаків.

Музика

Українські музики згуртовані в Обєднанні Українських Музик (ОУМ).

Це тільки „сухі" дані й тільки одної ділянки з життя частини нової української еміґрації в Европі. Але якже богатомовний та переконливий їх зміст. Справді, з кожного їхного рядка пробивається ця непереможна життєва сила молодої української нації, що навіть в найгрізнішому часі і в найтрудніших обставинах не тільки що держиться на поверхні життя, але і вперто промощує собі шлях вперед. Повторюємо: це тільки одна ділянка життя й одної частини української еміґрації. Якимиж імпозантними досягненнями Українців можнаб здивувати світ, представивши їх суму! І яку користь малоб людство, якщо цеї творчости, й не тільки української еміґрації, але цілого українського народу, не зупинялосяб, не пригнічувалосяб, яле якщоб цей нарід міг жити й творити свобідно? Справді, немає завеликої допомоги, яку можнаб цему народові дати!

Гсхід українських скитальців у річницю визволення американською армією

Преосв. Кир Іван Бучко, епископ для Українців у всіх краях Західної Европи, серед українських вуглекопів у Бельгії.

Апостольський Візитатор ВПреп. о. Н. Вояковський (найвищий) на Святі Матери в Гайденав, 1947 р.

Секція Обєднання Українських Жінок на Еміграції в таборі в Корнберґу

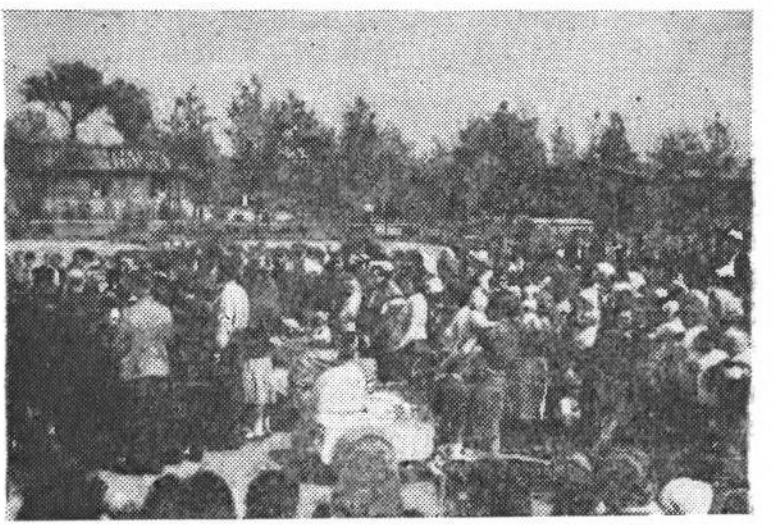

Свято Матери в таборі в Гайденав

Похід діточих візочків підчас свята Матери в Гайденав

Українська дітвора в таборі, зі своїм парохом о. І. Онуфрієм

В 30-ліття Українського Пласту верховний отаман С. Левицький та комендант др. А. Фіголь витають чужих представників скавту на святі весни у Міттенвальді

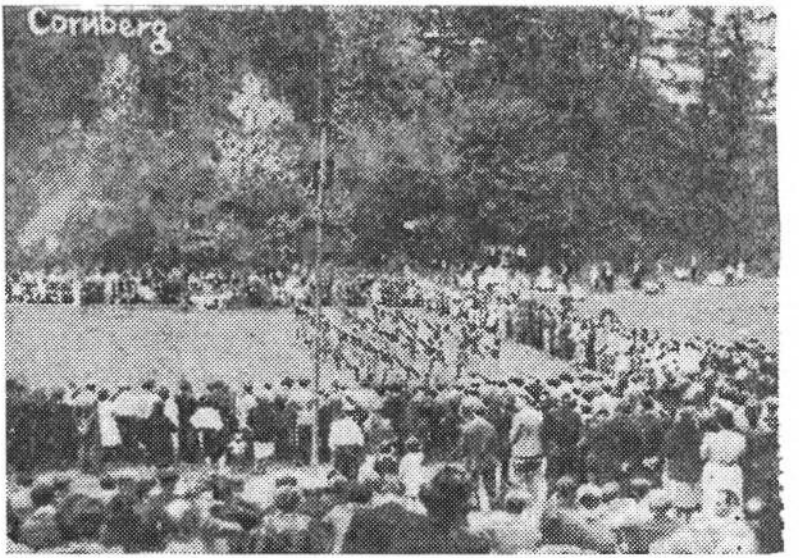

Пластові вправи на святі весни

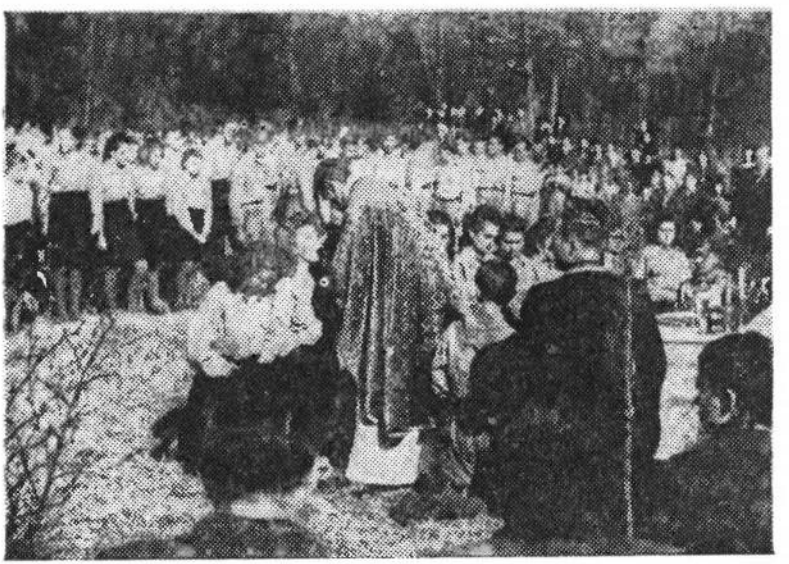

Пластуни й пластунки приймають св. Причастя перед зложенням своїх приречень, Карльсфельд

Перший пластовий курінь ім. Л. Українки, Карльсфельд

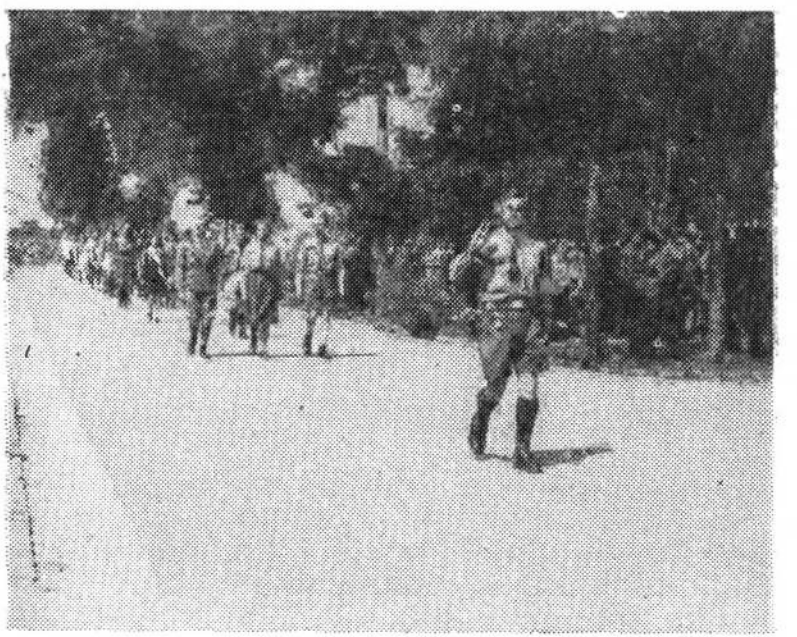

Дефіляда пластунів на святі весни у Міттенвальді

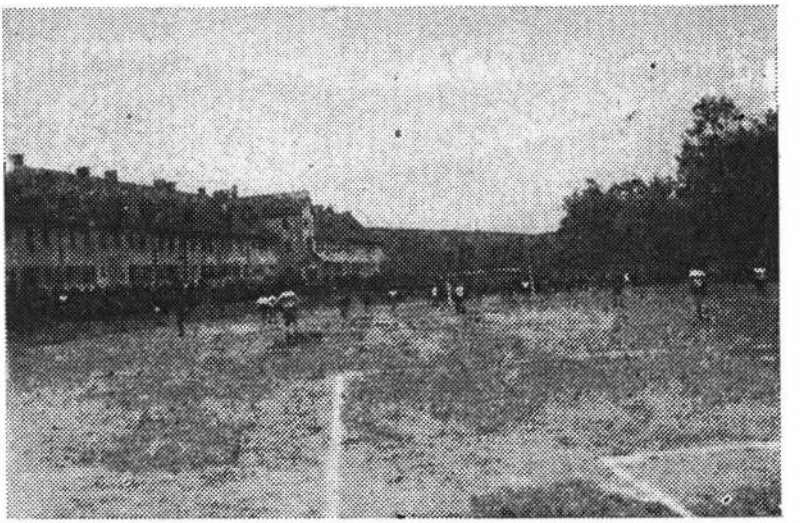

Українська спортова дружина "Дніпро" грає футбол проти німецької дружини

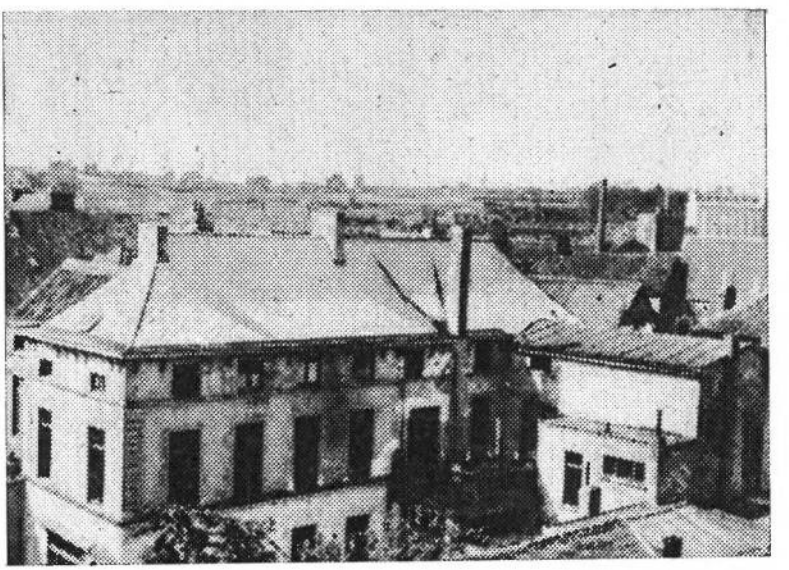

Український студентський дім у Лювені, Бельгія

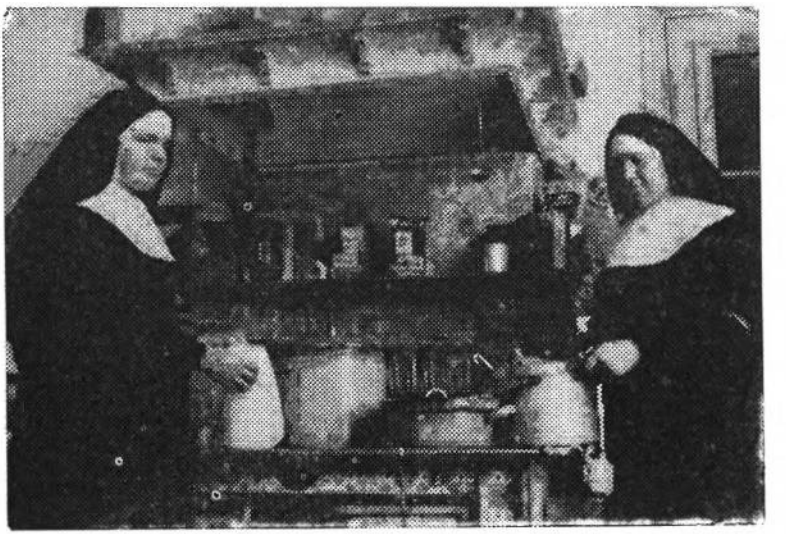

Кухню для українських студентів у Лювені, в Бельгії, ведуть українські Сестри

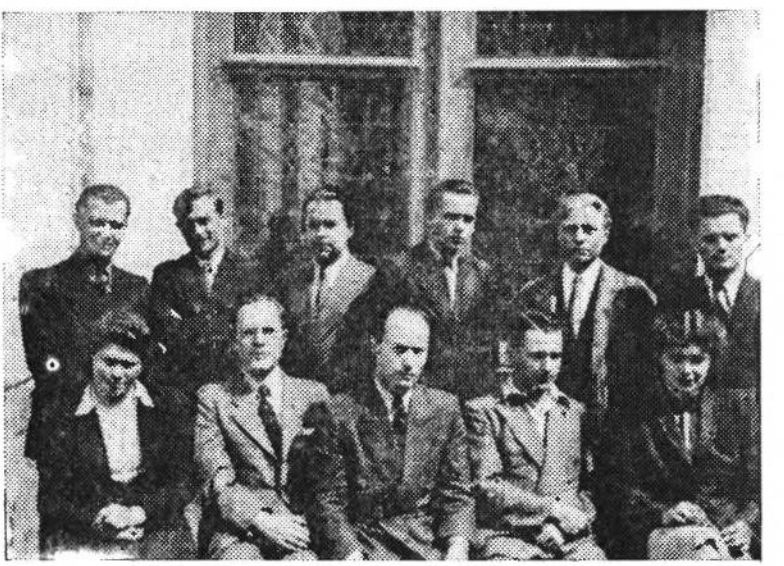

Група українських студентів у Лювені, по середині в 1-ім ряді інж. А. Кішка

Учні вищої школи зі своїми учителями

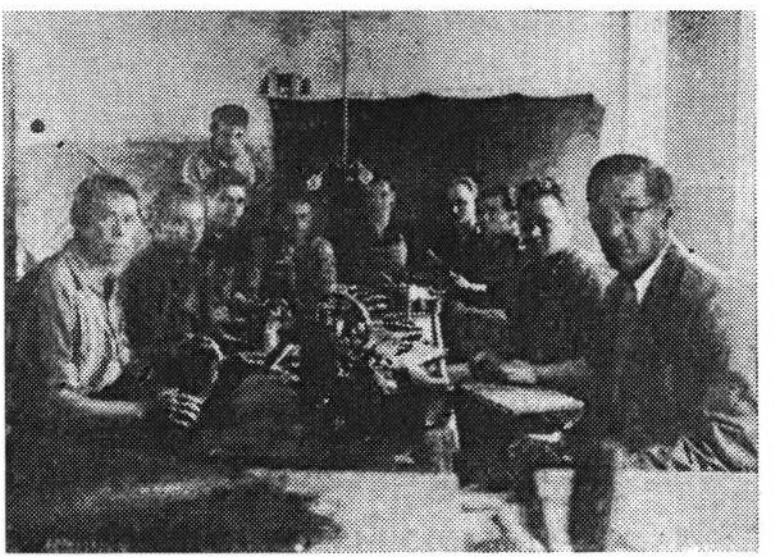

Шевська майстерня скитальців у таборі в Корнбергу

Таборова бібліотека

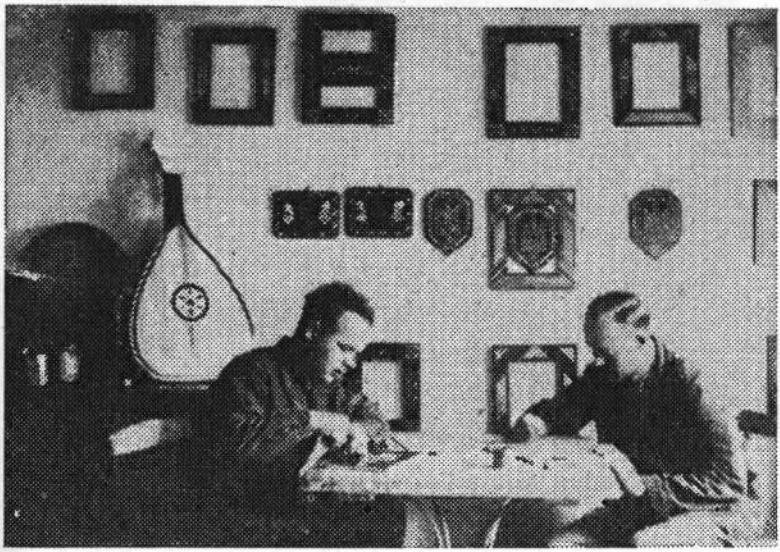

Різбарська секція ремісничої школи в Корнберґу

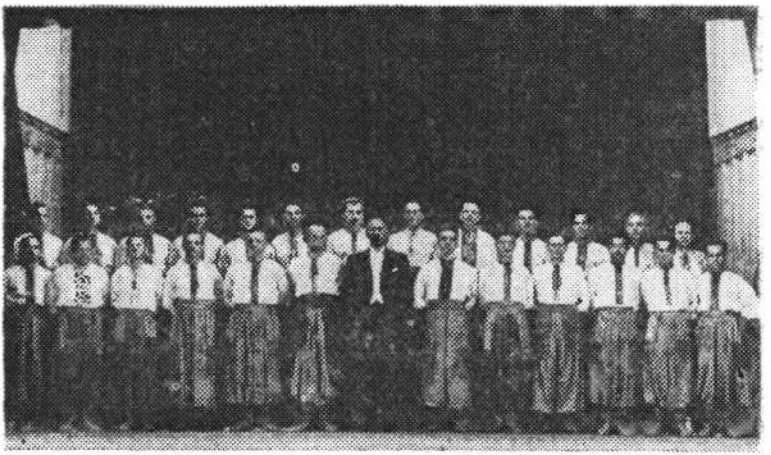

Репрезентативний український хор на цілу Австрію, "Ватра" зі своїм славним дир. проф. Л. Туркевичем

Укр. Церковний Хор в Гогенемсі. Диріґенти: Михаїл Білик і Василь Безкоровайний

Капеля Бандуристів ім. М. Леонтовичча в Ґослярі, під проводом Гр. Назаренка

Українська Хорова Капеля в Парижі, яка виступала м. і. і в французькім радіо

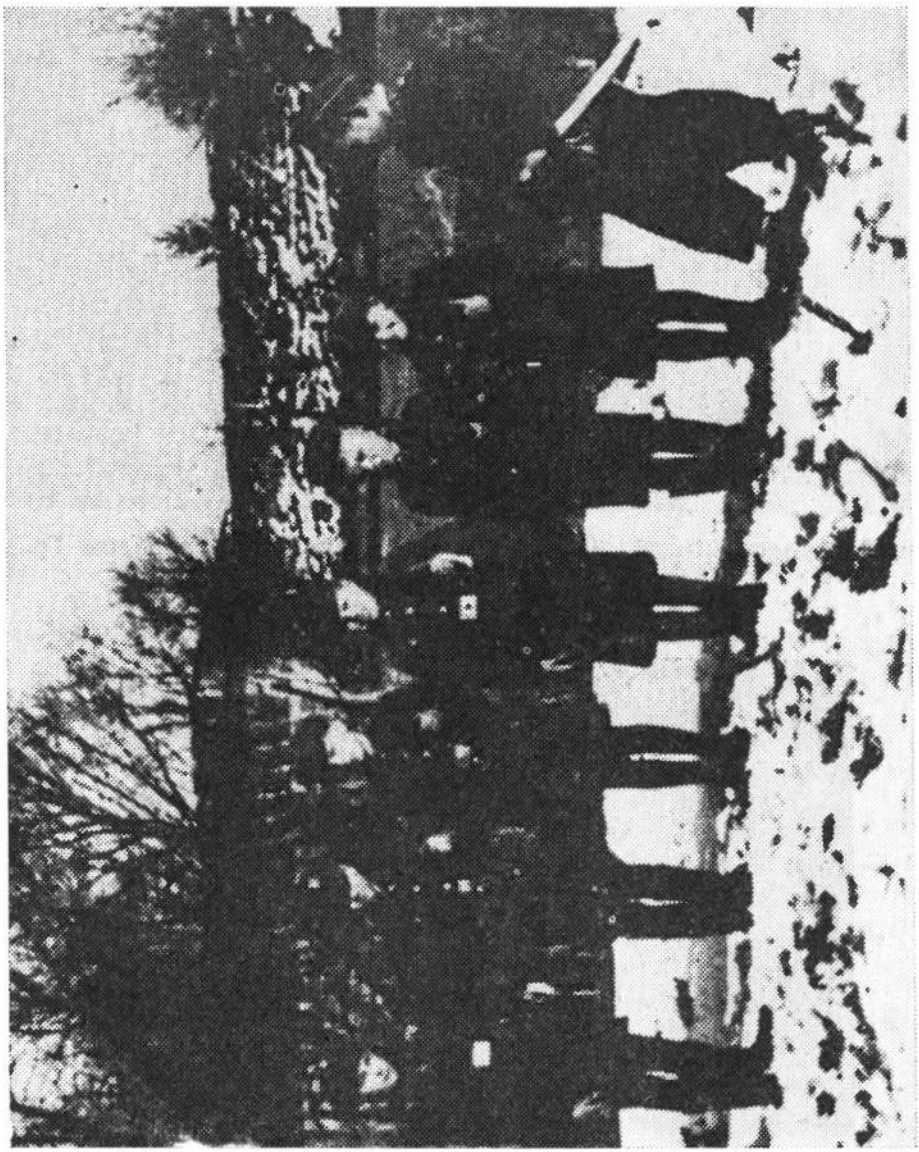

Українські "козаки" в таборі в Інгольштадті

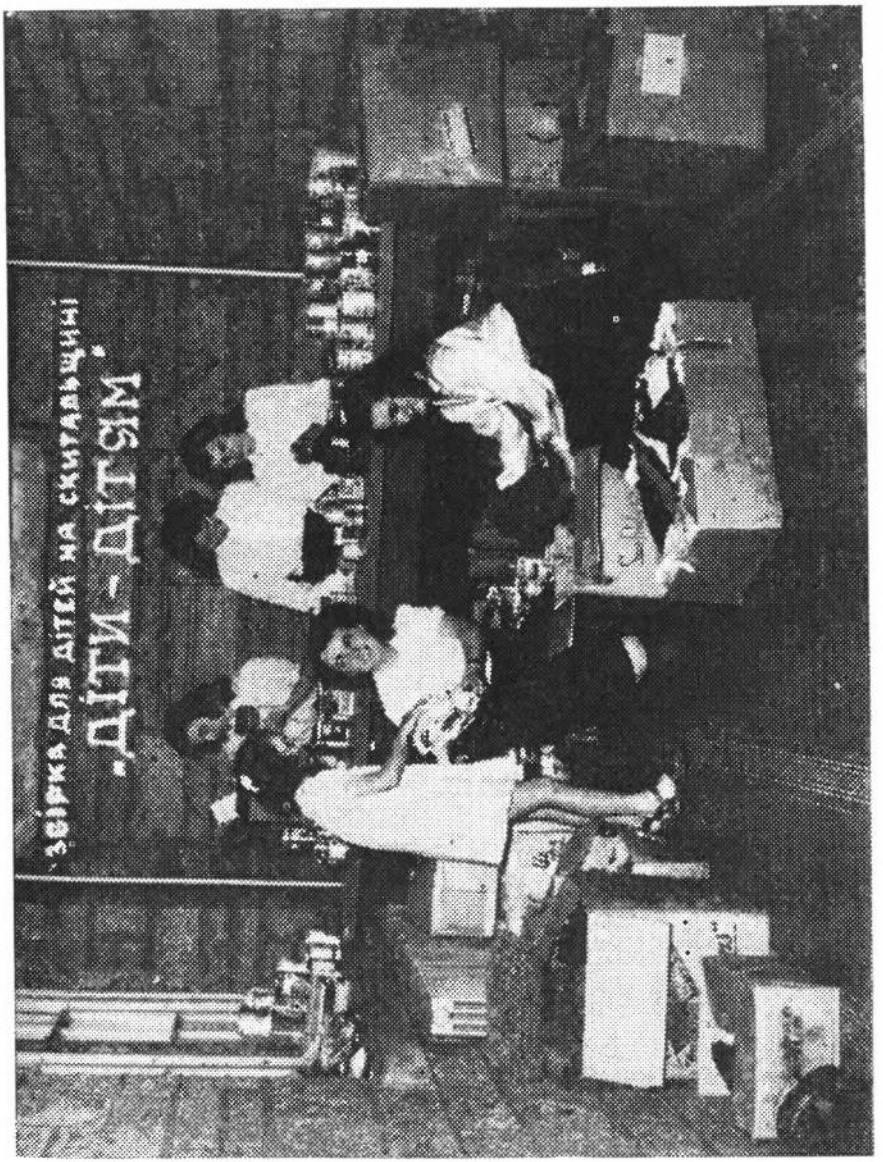

Дівчата, що прибули зі скитальщини до Академії св. Василія в Факс Чейсі, коло Филаделфії, пакують посилки для тих, що ще остали в таборах — до 25 тисяч їх. . . .

Лонгин Цегельський

МОЛОДА УКРАЇНА

ІСТОРИЧНИЙ СПОМИН

На дальших сторінках оцеї книжки поміщено дві статті — одну зпід пера п. Антона Цурковського, тепер головного рекордового секретаря Т-ва Провидіння у Филаделфії, Па., а перед літами редактора гасопису "Америка" і ще раніше часопису "Свобода" в Джерзи Сити, Н. Дж., а другу, написану п. Антоном Чернецьким на скитальщині в Німеччині. Обі є споминами колишніх учасників тайної студентської організації "Молода Україна" у Галичині з 1900-ого і наступних літ, а саме її гуртка у Бережанах. Колиб так і інші живучі ще члени подібних кружків з других середних шкіл Галичини та Буковини списали свої спогади про той справді переломовий рух, що в згаданих роках наче наглий пожар обхопив майже всю доростаючу, середно- і високо-шкільну українську молодь у межах тодішної Австрії, то бувби це вельми цінний вклад в історію розвитку української державно - політичної думки на переломі XIX-ого і XX-ого століть.

Про цей ідеологічний рух, що буйно поширився під назвою "Молодої України", мало що звісно поза кругом його б. учасників а в письмі чи в печати майже нічого про нього не появилось. "Молода Україна" була знаменито законспірованою чи замаскованою організацією, так знаменито, що — можна сказати — законспірованою остала вона до сегодня. Крайна одначе вже пора, щоб розконспірувати її та щоб про неї лишились історичні записки очевидців і учасників її. З головних організаторів і керманичів "Молодої України", яких була рівно десятка (т. зв. "Комітет Десяти"), всі уже небіжчики з виїмкою двох: автора оцих стрічок та ще одного, котрого імени тому не подано тут, бо він — здається — десь під режімом Совєтів. І з рядових учасників цеї організації небогато вже при життю або в таких обставинах, щоб могли списати і опублікувати свої спогади. Тисячі з них дали своє життя за волю України, а другі загибають десь на засланню, на каторзі чи на скитальщині — задля ідеалу самостійної української держави. Небогато отже живих свідків остало, що моглиб розповісти про "Молоду Україну" з 1900-ого і двох-трох слідуючих років.

А писати про неї треба. Ніде не залишилось ніяких статутів, списків членів, протоколів чи звітів з цеї організації, бо вона ніякого списаного статута не мала, бо членських списків із засади не ведено, бо ніяких протоколів не

проваджено та ніяких звітів друком не оголошувано. Організація не знала навіть формальних виборів своєї управи. Її управа створила себе сама самосійно, дорогою особистого порозуміння десятьох найдіяльнійших і найрухливійших тоді (на переломі 1899 і 1900 років) провідників української університетської молоді у Львові. Їхній авторитет і моральний престіж серед товаришів-студентів був такий, що нікому й в голову не приходило квестіонувати факт самозванчого складення і складу "Комітету Десяти". Він повстав, ділав і відразу, без ніякої дискусії, дістав признання як кермуюча влада серед усеї тодішної української студентської молоді. Не піднісся ні один голос насупротив ані навіть ні один голос критики. Все, що від того "комітету" виходило, було наче святим приказом; виконувалося без хитання, проволоки чи сумніву.

Тайна феноменального успіху цеї організації лежала в її високій, поривaючій ідеї, в чистім ідеалізмі її керманичів і провадженої ними молоді та в товариській солідарности, характерности, поспільнім довірю й особистій приязни провідників. Вони знались добре особисто. Бувши розділені на чотири "партійні" гурти: націоналів, соціялістів, радикалів та ще й одного анархіста (бл. п. Теофил Мелень), вони нераз у студентськім товаристві "Академічна Громада" вели між собою палкі а основні дебати на тему цих ріжниць: матеріялістичного а ідеалістичного світогляду, націоналізму, інтернаціоналізму і соціялізму а індивідуалізму, села а міста, хліборобства а промислу, традиції а прогресу — вони вміли бути толерантними супроти себе та всі годилися в однім: в беззастережній любови до України, до рідного народу, та в горячій вірі в ідеал вільної, самостійної, соборної української держави. Вони й уковали оцю фразу, цей клич, що до сегодня одушевляє міліони українських сердець. Вони й спопуляризували цей клич словом і печатю — вперш серед зорганізованої ними молоді, а опісля, через ту молодь, в усім галицько-буковинськім громадянстві.

Це вони підготовили завітні роки 1914, 1918, Січових Стрільців, 1-ий Листопада, злуку України з 1919. Це б. керманичі та вихованці "Молодої України" творили ті історичні факти і акти з таким однодушним ідеалізмом, солідарностю, самовідреченням, історично-творчим розмахом, непохитностю. Колись дослідники історії галицьких Січових Стрільців, перевороту з листопада 1918 р., Галицької Армії, У. Січових Стрільців (Коновальця і Мельника), західно-української республики, з подивом будуть розглядати ту однодушність і однодумність, дисципліну, солідарність і цю гладку справність, згідність, з якими функціонували ця через ніч створена держава і її армія. Такі появи в історії рідко трапляються. А можливі вони лишень тоді і там, де історію творить тісно

зжита, ідейно споєна, одноціло вихована, однородна верства людей. Такою верствою були ті тисячні кадри, що виховались в орґанізації та в ідеології "Молодої України". Вистане лиш переглянути листи творців укр. держави та борців за укр. державу 1918-ого і слідуючих років, щоб переконатись, що переважно це бувші члени орґанізації "Молодої України".

Якже складалась, як була зорґанізована і як діяла "Молода Україна"?

Повстала вона — як сказано — самосійно, дорогою порозуміння близьких товаришів в "Академічній Громаді" у Львові, в осени (о скільки тямлю, в листопаді) 1899 року. Був то саме той час, коли я за один день, пишучи без перерви від раня до вечора, написав мою "історичну розвідку" (як назвав її Іван Франко, випускаючи її у світ 1900 року у виданнях "Просвіти") — "Русь-Україна а Московщина-Росія". Оця розвідка, що появилась у небувалім передше накладі кількадесяти тисячів примірників (з чого значна часть на тонкім, англійськім папері для перепачкування на російську Україну), хоч формально не вийшла з "Молодої України", була поправді неначе її маніфестом, й історично-політичним євангелієм.

Честь почину "Молодої України" належала мабуть (сегодня, по 48 літах годі мені вже ті подробиці памятати!) Володимирови Старосольському, одному з молодших поміж нами. Тямлю "Влодзя", струнного, делікатного з чорнявими, мягко вючимися кучерями а синіми мрійливими очима — якби це було сегодня. Чую його мягкий, переконливий голос. Виджу його високе, біле як сніг чоло, "панської дитини", його піднесені вгору (в арґументації) брови, його ніжну манеру добре вихованого молодого джентелмена. Ще три чи чотири літа тому взад він почувався Поляком, студіював права на університеті в Кракові, в серці польської політичної думки. Його мама-Полька — висока, аристократично-гарна, образована, ніжна — обожала одинака, що лишився їй по скорій смерти мужа, вищого судового радника, Українця родом але в практиці спольщеного "греко-католика". "Влодзьо", вихований в польській части Галичини, не знав навіть української мови та довго ще по його наверненню до українства говорив доволі слабо по українськи.

Та десь около 1897 року на університеті у Кракові він стрінув гурт молодих Українців-латинників з російської України, з Уманщини, Київщини, Поділля. Були це сини т. зв. польських панів-дідичів, переважно "соціялісти" по молодечим ідеалам та симпатики українства або таки прямо Українці. (Подібний гурт Українців римо-католиків, дідичівських синів з Правобережної Придніпрянщини, жив тоді й у Львові, де вони студіювали на університеті, політехніці і в рільничій академії в Дублянах коло Львова.

Видатними між ними були Мек-Дуглас, основник "української соціялістичної партії", що також ясно ставила ідеал самостійної України, та Сідлецький, що з соціяліста став в 1918 р. гетьманцем та звісний був як "отаман Хмара". Ось між ними, у співзвучнім собі окруженню, Старосольський став горячим Українцем, хоч і ніколи — доки 1940 р. Совєти не заслали його з жінкою (Дарією з Шухевичів) в Туркестан — не перестав вважати себе соціял-демократом. В році 1899, на його просьби добра мати його переселася до Львова і "Влодзьо" пірнув всею душею в українське студентське життя.

Ми всі скоро і щиро полюбили милого, сердечного, товариського, талановитого неофіта в українстві та він відразу вріс у наш гурт, в якім були: Евген Косевич (опісля адвокат у Коломиї), Остап Грабовський (латинник з Поділля, опісля лікар у Тернополі), Семен Горук (опісля редактор катол. "Руслана", а потім отаман штабу Галицької Армії, розстріляний Совєтами), Михайло Галущинський (попович з Поділля, опісля директор укр. гімназії у Рогатині, дальше комендант Січових Стрільців, вкінці голова "Просвіти"), Антін Крушельницький (письменник, опісля хвилево міністер освіти в правительстві Петлюри в 1919.; загиб з рук "Радянської України", яку бажав помагати розбудовувати), Теофил Мелень (поляг у 1915 році як Січовий Стрілець) і наймолодший з усіх Володимир Темницький (попович з Поділля, журналіст).

Був ще один член, якого пропускаю; він ще мабуть живе під Совєтами. З автором оцих стрічок та зі Старосольським було нас разом десять. По партійній ідеології вони розділялись ось як: Косевич, Старосольський і Темницький були соц.-демократами, Грабовський і Крушельницький радикалами, Галущинський і автор оцеї статті національними демократами, Горук прихильником християнсько-національної партії Олександра Барвінського, а Мелень теоретичний анархіст. З них оце склався в кінці 1899 року "Комітет Десяти". Головою Комітету вибрано Грабовського; це так, щоб не було ні соціялам ні націоналам. Секретаря не вибирано, бо протоколів не ведено. Переписка ішла приватними, особистими листами. Назви організація зразу не мала ніякої, а таксамо ніякого статута.

Першим кроком в її діяльности було закласти свій орган — місячник "Молода Україна". Хто придумав цю назву, вже не тямлю на певне; мабуть, чи не я. Очевидно, був в цій назві відгомін чеської "Омлядіни", тайної студентської чеської організації в Празі, проти якої процес скінчився засудами, польської тайної організації молоді "Людова Польска" і т. п. Але назва була влучна, симпатична, многонадійна і скоро принялася для цілої організації, яка до року начислювала вже кілька тисяч членів. Місячник "Молоду Україну" редагував "Комітет Десяти", але в практиці

дійсним редактором і автором головних, провідних статтей був автор оцих стрічок; технічним помічником, коректором та експедитором був бл. п. Семен Горук. Ми тоді разом з Горуком мешкали в одній комнаті та там і редагували і звідтам експедіювали "Молоду Україну". Австрійський закон вимагав, щоб всяке видавництво підписував "одвічальний редактор". Нашу "Молоду Україну" підписував бл. п. Мирон Залітач, тоді студент прав, а опісля парох Скрентону, в Америці.

Оцей місячник, поширений по всіх вищих і середних школах серед української молоді, й став головним пропаґандивним, орґанізаційним засобом. В "Академічній Громаді", що містилась тоді в старинним домі "Просвіти" та займала чотири просторі кімнати, від Бляхарської вулиці, все кишіло від університетської молоді, а по відчитово-дискусійних вечорах бувало там й по 200, 300 або й більше студентів. А дискусії велися нераз по два, три й чотири вечорі під ряд. Реферати, чи то на окремі суспільні, філософічні, історичні теми чи з оглядом замітних нових книжок, читали назбані вже в горі студенти-лідери або хто другий з цікавих студентів. Не виривався хто-будь, бо референти були широко очитані молоді люди а реферати були основні, критичні, не поверхові. Відповідною до того була й уровень дискусій. Це була першорядна школа самообразованя для молодих умів, пізнійших громадян. Часом на важнійші відчити запрошувано як слухачів і дискутантів визначних старших письменників чи учених: Франка, Вол. Гнатюка (етноґраф), проф. Олександра Колессу, проф. Мих. Грушівського, проф. Петра Стебелського, Осипа Маковея, Миколу Ганкевича (редактор соц. дем. "Волі"), д-ра Евгена Левицького (опісля парлам. посол), та других. Виступали з відчитами і постороннні гості (прим. Лев Василєвскі, Поляк з Петербурґа, журналіст, батько голосної в наших часах Ванди Василєвскої, деякі Білорусини, яких тоді була спора жменя на університеті у Львові) і т. д.

Наша молодь, що ґуртувалась тоді в "Академічній Громаді", це були саме перші кольпортери "Молодої України" по всім краю, а головно серед своїх недавних товаришів, учеників вищих ґімназій, реальних цикіл й учительських семинарій, та жваві орґанізатори тайних студентських ґуртів по середних школах Галичини і Буковини. Роблено це систематично — місто за містом. Часом висилано окремого делеґата зорґанізувати кружок на дещо труднійшім терені. Місцями орґанізатором ставав наш б. товариш, що саме скінчив університет та служив в даній місцевости як т. зв. "суплент" (початкуючий учитель у ґімназії), адвокатський "конціпієнт" чи судовий "авскультант". Приміром у Бродах і Сяноці, де вкорінене було москвофільство, по черзі цілковитого "спустошення" доконав бл. п.

д-р Михайло Новаковський (тоді судовий "авскультант", а опісля адвокат і соймовий посол), що в тамошних великих москвофільських бурсах зорганізував тайні кружки "Молодої України" по кількадесять членів. Осьтак до одного року не було в Галичині чи Буковині одної середної школи, щоб у ній не зорганізувався тайний студентський кружок (часом і два: старший і молодший), звязаний з "Молодою Україною" у Львові. Був час, що ми начислювали приблизно до трьох тисяч молоді середних шкіл у цій організації Разом з якою тисячкою університетських і політехнічних студентів (у Львові, Чернівцях, Кракові, Празі, Пржібрамі, Відни, Грацу, Інсбруці, Леобені) давало це близько чотири тисячі зорганізованої молоді.

Відношення поміж "Академічною Громадою" а організацією "Молодої України" було таке, що вся діяльність цеї послідної велася членами, через членів і з домівки "Академічної Громади", але формально і легально не "Академічною Громадою" а окремим комітетом одиниць, котрі одинокі, в разі якої напасти з боку австрійських властей, були за неї особисто одвічальні. Формально і правно "Академічна Громада" була тут ні при чому; вона мала свій виділ (управу), свої ділові комісії (відчитову, видавничу, допомогову тощо) — а за те, що "деякі" її члени творили собі "якийсь-там" комітет, творили свою організацію і видавали свій орган, "Академічна Громада" не несла ніякої одвічальности. В її управі засідали — розуміється — симпатики і члени "Молодої України" (як Іван Брик, опісля голова "Просвіти", що помер на скитальщині, Ів. Макух, опісля адвокат, член правительства західно-української републики, уже небіщик, Остап Весоловський, опісля суддя, Осип Терлецький, опісля видатний історик та інші). Але на кожну причіпку властей, вони могли відповісти, що за "Молоду Україну" вони не одвічають.

Що австрійська поліція, галицьке намісництво, а навіть міністерство внутрішних справ у Відни, знали про істнування та—бодай поверхово — про діяльність "Комітету Десятьох" і "Молодої України", про це нема сумніву і ми навіть знали це. Але ті власти були безсильні супроти конспіративних способів цеї організації, а саме, що вона не мала трівкої статутової форми, ні що не було ні одного клаптя паперу, щоб вийшов від цеї організації чи носив її підпис або печатку (бо її й не було!). На зверх "Комітет Десяти" був "редакцією" місячника "Молодої України" а зносини чи переписка з її клітинами по всіх середних школах відбувалися чи устною дорогою чи приватними листами до приятелів-товаришів. Так і в цім напрямі конспірація була повною, цілковитою.

Одним із найбільш успішних засобів до оживлення та звязку цілої організації в краю були зі-

зди чи конференції делеґатів усіх тайних студентських кружків з Галичини і Буковини. Ці зїзди відбувались літом, зараз з початку шкільних вакацій (ферій), у Львові, звичайно в локали "Академічної Громади", та трівали по два-три дни. Референтами (про ідею самостійної України з історичного, суспільного, ґеополітичного чи іншого боку, про революційні і самостійницькі рухи других народів, про відношення між національним а соціяльним питанням, про методи і цілі орґанізації і т. д.) були звичайно члени львівської централі, а приїзші делеґати, яких бувала соткадві, брали участь у дискусіях та здавали звіти з праці у своїх кружках. Очевидно, це було неабиякою школою та поспільною заохотою до дальшої орґанізації та ідеолоґічної праці на місцях.

Окремо годиться згадати про три справді великі справи, що їх перевела якраз орґанізація "Молодої України" цебто "Комітет Десятьох". Перша з них, то велике віче студентів-Українців усіх вищих шкіл (університетів, політехнік, ґірничих академій тощо) Австрії з липня 1900-ого року у Львові (о скільки тямлю, в салі Бель-Вю при вулиці Кароля-Людвика цебто при т. зв. ґетьманських валах); друга—це бурлива демонстрація за відкриттям українського університету у Львові і сецесія українських студентів з львівського університету на університети західної Австрії з осени 1901-ого року; а третя — велитенський рільничий страйк з літа 1902-ого року у Галичині. Без істнування, проводу, справности та карности орґанізації "Молодої України" ніодна з цих акцій не далабся перевести так світло, як їх переведено. А всі три вони заважили сильно в загальнім підемі українського народу та української справи не тільки в Австрії, але й поза її межами — на російській Україні.

Студентське віче в справі самостійної української держави — перше цего роду взагалі! — з літа 1900-то року треба вважати переломом у розвитку укр. політичної думки. Від нього цей постулят став спільним кличем усіх свідомих Українців, всего українського громадянства в Австрії, та таксамо мало це проголошення значний вплив і на укр. підпольний рух в російській Україні. Ініціятором віча а також головним референтом на ньому (про постулят самостійної України) був автор оцих стрічок. Звіт із тої маніфестації (перебіг, реферат, резолюції) випечатано в випуску "Молодої України" за місяць липень 1900-ого року. Характеристичне для тодішнього стану політичної думки старшого громадянства, що в головнім укр. часописі і одинокім тоді укр. дневнику у Львові, "Ділі", оцю маніфестацію, що стала історичнопереломовою, збуто малою новинкою з яких 15 стрічок друку. Та за 14 літ від цего віча зорґанізувались Січові Стрільці, а за дальші три роки повстала укра-

їнська держава! Ось як творить-ся історію.

Бурлива демонстрація укр. студентства на університеті у Львові з 1901-ого року, зорганізована "Молодою Україною", дала початок цілій низці студентських розрухів та боротьбі за відчинення українського університету в межах Австрії, котра то боротьба від 1907 року перенеслася до парламенту у Відни та увінчалася 1913-ого року цісарським едиктом, заряджуючим основання українського університету в Галичині з днем 1 вересня 1916-ого року. Наслідком згаданої демонстрації українські студенти львівського університету масово і зорганізовано виписалися з нього та перенеслися на університети у Відні, Празі, Граці та Іннсбруці.

"Сецесію" перевела "Молода Україна" (Комітет Десятьох). Грошеві фонди на сецесію (100,-000 корон) достарчило українське громадянство, розбуджене студенством, що перед відїздом в чужину розїхалось по всім краю. Тим разом "Діло" заняло вже цілком інше становище, не таке як попереднього року. У межичасі я став співробітником "Діла". Замісць старого, схорованого редактора, Івана Белея, я обняв писання передовиць і мав вплив на напрямок "Діла". Коли прийшла "сецесія" студентів, "Діло" пламенними статтями, звітами та закликами (головно мого пера) збудило запал громадянства для сецесії і боротьби за свій університет. Тесаме робила популарна "Свобода" (тижневик для селян), котрої редактором я був рівночасно. Який відгомін сецесія укр. студентства найшла серед народних мас, можнаб заключати з такого факту: В однім селі Гусятинщини старенька, жебруща бабуся, що з витягненою рукою сиділа в неділі і свята під церквою, принесла до свого о. пароха "ринського" (цебто дві короні, що рівнялось тоді менше більше доларови) самими центами, кажучи: "зашліть то, отченьку, до Львова для наших дітей, що їх Ляхи з найвищої школи вигнали на чужину; даю, що-м нині вжебрала".

"Сецесія" мала колосально розбуджуючий вплив на українське громадянство Галичини, бо майже кожне село мало свого студента в сецесії. А до того "сецесія" укр. молоді на чужі університети збурила західно-австрійську (віденську, чеську) опінію проти польської політики супроти Українців у Галичині. У Відні і в Празі українських студентів витано з захопленням. Преса містила статті; уладжувано для них публичні привіти, при яких виясновано змагання Українців а Полякам "діставалось бобу"; в парламенті вийшла з приводу сецесії дебата, в якій знамениті промови в обороні Українців виголосили бурмістер Відня і лідер великої християнсько-соціяльної партії, славний промовець д-р Люегер, соціяліст Пернерсдоффер та демократ Кронаветер. Дебата була так упокорюючою для Поляків, що вони певно сто раз

каялися, що допустили до сецесії.

(Для історичної точности додам, що коли справу тактики в унів. боротьбі дискутовано і рішено на нараді "Комітету Десяти" — а для повної тайни це засідання відбувалося в моїй приватній домівці. Старосольський був тим, що піддав ідею сецесії. Всі другі члени комітету з запалом підперли його. Одиноким, що противився тій думці, і то з усею рішучістю та з усею силою аргументації, був я, називаючи сецесію "утечею з поля бою". Натомісць я пропонував приняти визов універс. сенату та польських студентів, оставати на університеті, уладжувати на нім бурливі демонстрації, зривати польські виклади бурливими протестами, забарикадуватись, якщо треба — прямо довести до замкнення університету. В довшій дискусії моя думка перепала "одноголосно"; цебто лишень я заявився за нею. Але коли запало рішення уладити "сецесію", я на зборах молоді слідуючого дня попер цілою силою ту думку, поміг перевести її в життя та популяризував її у пресі).

Третою важною акцією широкого значіння, яку перевела "Молода Україна", були аграрні страйки в літі 1902-ого року. Та акція стояла в тісній причиновій і тактичній звязи з сецесією та була її вислідом. Минав шкільний рік і польський сенат університету у Львові прочуняв з тої неслави, що її нанесла сецесія на нього і на польське імя взагалі в опінії поза Галичиною. Поляки навіть стали раді, що збулись Українців з університету у Львові (на вище 1,000 Українців, що покинули Львів, лишилось на львівськім університеті тільки около 30 "хрунів"!). Зачали мої товариші з "Комітету Десятьох" розуміти, що може й був я прав, противлючися думці сецесії. А до того "сецесійний фонд" (згадані в горі 100,000 корон) змалів до яких 20,000. Ясно було, що сецесію треба скінчити. Та годі було скінчити її невдачею, упокоренням, смирним поворотом. Це завдалоб смертний удар моралі нашої молоді і всего громадянства.

Рік шкільний добігав до кінця і треба було рішитись. "Комітет Десятьох" зібрався в пригнобленому майже журливому настрою. Не дорікаючи товаришам за сецесію і за її остаточну безуспішність, а навпаки вказуючи на її вплив на австрійську опінію, я сконстатував що вона свою ролю вже сповнила і булаб надальше некорисною; й вийшов з проєктом завернути нашу молодь назад до краю, уладити віче тих поворотців, ухвалити рільничий страйк по всім краю як відплату Полякам та кинути наших поворотців-студентів на села як орґанізаторів страйку (в дійсности це був політично-економічний бойкот). Майже без дебати мій проєкт принято одноголосно і найближчої днини пішли вже довірочні інструкції до провідників нашої молоді у Відні, Празі і т. д. вертати до краю та явитись

перш усього на віче, що мало відбутись в перших днях липня у Львові (в салі польського Т-ва Педагогічного при вул. Хоружчини). Усі точки мого предложення реферовано на цім вічу по черзі (Старосольський, Темницький і другі); констатовано дисципліну і успіх сецесії, цинізм польського сенату; стверджено, що молодь вертає для дальшої боротьби за укр. університет.

Мене не було на тій части нарад (бо я лежав дома хорий, у горячці). Але коли зближалася точка страйку, товариші завізвали мене явитись на віче та референтувати справу. Я встав, приїхав на віче і — тямлю, як нині — з заворотом голови промовляв до тисячки молоді, що ще ясно не знала, куди ми її пхнемо, але що зі старим довірям чекала від нас клича. Я говорив їдко, підбурюючо; вязав культурну, політичну і соціяльно-економічну боротьбу в одну історичну, національну війну за "бути або не бути". Вказував на прокидаючіся тут і там самостійні, спорадичні сільські страйки (в Борщівщині тощо). А вкінці візвав молодь завдати польським дідичам, цим дійсним правителям краю, такий удар, щоб не легко було двигнутись з него, щоб він їх на все захитав. Я кликав молодь іти в села і по всій Галичині провести грандіозний рільничий страйк-бойкот проти польських дідичів, а натомісць звернути молоді робучі сили нашого села до заробкової, сезонової еміґрації до Німеччини і до Данії. Оглушуючий аплавз та оклики були знаком, що думка потрапила якраз, де треба: в бажання відплати, реванжу, пімсти. Резолюція перейшла бурливою акламацією — а до 24 годин тисячка молодих, завзятих, горючих реванжом агітаторів у тисячці сіл голосили страйк організували його, розкидали десятки тисяч брошур і летючок, які ми мали на поготові і які вони пачками забрали зі собою на свої села. До кількох днів уся Галичина від Збруча до Сяну і від Карпат по Сокаль та Броди загоріла аґрарним страйком. Панські збіжа на ланах осипались, вилягали — місцями навіть горіли; заможні селяни помагали біднійшим, щоб лиш з біди не ломили страйку; вязниці всіх міст Галичини наповнились тисячами сільських страйкових комітетових та студентів; декуди на села явилось військо, гузари.

Пани-дідичі подались; замісць 12-ого чи 14-ого снопа давали 8-ий. Місцями і то не помагало; люди таки не пішли на лани, поїхали на заробки до Німеччини — а панське жниво пропало. Польські дідичі — особливо менші та задовжені — раз на все зістали усмирені, поконані, підкошені. Зачались масові їх банкроцтва, а затим парцелації панських фільварків. Сила польських панів-дідичів, а через те і Польщі в укр. Галичині зістала підкошена. То був реванж "Молодої України" за сецесію, за університет.

(Між тисячками арештованих в часі того страйку найшовся і я. Мене арештовано в Камінеччи-

ні і держано в тюрмі "на замку" у Золочеві через 6 тижнів. Рівночасно зі мною сиділо там 700 селян, страйкових комітетових. Як з упливом літа страйки потихали, нас випущено без судових розправ на волю).

Ось так "Молода Україна" записалась незатертими буквами в історії еманципаційної боротьби українського народу в Галичині. Викликані нею сецесія укр. студентства і рільничий страйк поклали одначе конець і їй самій. Через сецесію не стало у Львові більшої части її лідерів (Косевич, Старосольський, Темницький, Мелень та інші), що й ослабило її. А через страйки в "Молодій Україні" доконався ідеологічний розкол. Забуваючи, що страйк викликала молодь не так з економічних як з політичних причин, як засіб своєї боротьби, розпочатої на університеті, та що цей страйк піддержували всі верстви укр. населення (прим. духовенство, богаті селяни) з національних а не соціяльних спонук, соціяльні демократи серед лідерів "Молодої України" уявили собі, що все галицьке село дозріло до пролетарської (!!) революції та готове вступити в лави соціял-демократії, яка доси вела лиш анемічне вегетування інтелігентської групки. Було це очевидне самодурство. Але вистарчало його, щоб вони намагались накинути "Молодій Україні" свою партійну ідеологію. Це й добило організацію. "Комітет Десяти" розпався; його члени пішли ріжними партійними шляхами; місячник "Молода Україна" перестав виходити — завмер.

1903-ого року "Молода Україна" вже не істнувала. Але її головна, основна ідея—ідея Самостійної України — вкорінювалася в українські маси Галичини і Буковини з дня на день. Це історична заслуга "Молодої України".

* * *

Годі одначе скінчити той наш спомин про "Молоду Україну", не згадавши бодай коротко про ще одну, вельми важну сторінку діяльности "Молодої України", а саме про її тайні зносини з РУП (Революційною Українською Партією) на російській Україні, в Києві. Зачались ці зносини ще в осени 1899-ого року, коли Микола Михновський молодий адвокат з Харкова і основник РУП прислав чи передав на руки адвоката д-ра Миколи Шухевича у Львові, рукопис своєї епохальної брошури "Самостійна Україна" та відповідні гроші, з дорученням напечатати її у Львові щоб переважну часть накладу (около 20,000 примірників, битих на тонкім папері) перепачкувати на Україну. Микола Шухевич передав нам ("Комітетови Десяти", а точнійше кажучи, мені особисто) це доручення. Я виправив рукопис "Самостійної України" до друку і ми видрукували цю брошуру в польській соціялістичній "Уділовій Друкарні" (здається: при вулиці Лідого). В українських друкарнях ми не печатали її, бо вони боялись подавати її до цензури аж тоді, як уже головна часть накладу з місцем видачі

"Київ" буде перепачкована через кордон. "Уділова Друкарня" натомісць взяла той риск.

Ось з того почались постійні зносини з РУП. Нам надіслано небавом ще два рукописи: "Чи є тепер панщина?" і "Дядько Дмитро", вже не політичного а соціяльно-революційного змісту, і ми (я і Горук) їх знов виправили і видрукували в десятках тисячів примірників та перепачкували на Україну. Нарікав в кілька літ опісля передi мною звісний укр. пан-цукроварник, та письменник і патріот, Леонтович, що наслідком поширення брошури "Дядько Дмитро" в його селах на Чернигівщині, йому спалено кілька "економій" (фільварків) та "сахарень" (цукроварень) — то тим паче нарікав (очевидно: більш жартом чим серіозно!), що він саме жертвував на РУП кілька тисяч рублів!... Брошура "Дядько Дмитро" саме захвалювала підпал як засіб соціяльної боротьби. Мені (і декому з других членів нашого гурта) цілком не по нутру було таке "освідомлювання" народу і ми опісля сказали то при особистій стрічі з представниками РУП, що прибули до Львова в 1900 році. РУП мала опісля своїх власних постійних представників чи у Львові чи в Чернівцях, що доглядала її видань і їх транспорту на рос. Україну.

Зразу — з кінцем 1899-ого року і в 1900 році — полагоджувала ці справи, як уже сказано, "Молода Україна", а властиво я з Горуком. Справа мусіла іменно бути держана в тайні, так що "Комітет Десяти" тільки загально знав про ці зносини з РУП, а в подробиці і в дійсні зносини втаємничені були лиш я, Горук, Старосольський і Темницький. Склад великих накладів, згаданих брошур (це були стоси!) був у моїй і Горука приватній хаті при вулиці Баторія або знов на стрихови (на поді) приватного дому проф. Володимира Шухевича, звісного дослідника Гуцульщини і голови "Бесіди" та "Бояна", котрий й не здогадувався, що то його дочка-красуня, Дарка, наречена Старосольського "перепачковувала" враз з нами йому понад голову.

З тих тайних складів довірені наші члени або члени РУП везли повні валізи тої "літератури" в три місця на австрійсько-російськім кордоні до наших певних людей, що знов мали звязок з пачкарями по другім боці кордону. У Сокальщині таким нашим чоловіком був селянський провідник, Драган з Тудоркович, а в Збаражчині Яцко Остапчук, колись мій товариш з гімназії, а опісля 600-морговий господар (по батькови) та посол до парламенту з рамени соціял-демократичної укр. партії. Я навіть їздив до Яцка Остапчука кількома опадами в цій справі. Третє місце куда ми пачкували укр. революційну "літературу" на рос. Україну, було на Збручі коло Скали; завідував ним Темницький.

В році 1900 стали навідуватись до Львова, цебто до нашої організації, висланці РУП, щоб навя-

зати тісний звязок з нами. Тямлю з яким одушевленням та рівночасно з якою потайностю ми витали першого з них, Миколу Руссова, найстаршого сина бл.п. Софії Руссової (а брата проф. Юрія Руссова, що тепер проживає в Монтреалі, у Канаді). За ним слідували: Борис Мартос, (опісля міністер УНРепублики та професор університету у Празі); Евген Голіцинський з його молоденькою жінкою-студенткою; Дмитро Антонович (син славного історика Володимира Антоновича), котрого ми представляли ширшій студентській громаді під конспіративним іменем "Кулябка", а котрого ближчі товариші звали "Муха", опісля посол УНРепублики в Італії а дальше професор університету у Празі; Володимир Винниченко; а дальше десятки їх: Володимир Степанківський, Маріян Меленовський, Вол. Скоропис-Йолтуховський, Андрій Жук (опісля голова "Союза Визволення України" з літ 1914-1918), Дмитро Донцов, Микола Михновський, Назаріїв, Ковалів, Симон Петлюра, Любарський-Письмений, Юркевич, Залізняк, Крат і чимало інших. Львівська колонія росла з року на рік, а деякі з них подались дальше в Европу, до Швайцарії, Лондону тощо. Зразу це були делеґати РУП (Руссов, Мартос, Голіцинський, Антонович), опісля ріжних "партій", на які розкололась Революційна Укр. Партія, а то "Спілки" (Меленевський), соціял-революційної (Залізняк), народної (Михновський, Письмений) тощо. Оцей розклад РУП паралельним і аналоґічним був до розвалу "Молодої України".

Поки "Молода Україна" і РУП істнували, вони обмінювались представниками. Від "Молодої України" їздили потайки на Україну, до Києва і на села, Володимир Загайкевич (опісля адвокат у Перемишлі і посол до парламенту у Відні), В. Старосольський і — здається мені (вже не тямлю добре) Волод. Темницький. Оці особисті зносини незвичайно скріпили почуття національної єдности між молодю обох Україн, а особливо прискорили вони дозрівання української самостійницької думки в Придніпрянців, де — з виїмкою тільки харківських націоналістів Михновського — у всіх інших гуртах ("партіях") покутували вперто інтернаціоналізм та федералізм. Живучи між нами і з нами у Львові, вони брали живу участь у дискусіях, вічах тощо, а навіть — як Павло Крат і Микола Залізняк — в університетських розрухах.

Вслід за тісними та живими зносинами між "Молодою Україною" а РУП пішли зносини з російськими революційними партіями. На доручення РУП ми поспішили з допомогою рос. революціонерам, а то по засаді, що всяке слаблення царату лежить в інтересі України та що "ворог нашого ворога (царату) це наш союзник". Ми пачкували отже через російський кордон надсилану нам російську революційну літературу та цілі паки "бравнин-

гів" (револьверів), екразиту (вибухового матеріялу), сірчаних шнурів і т. п. Заки наладнано порозуміння пачкарів по обох боках кордону, тимчасом ті небезпечні паки переховувано або в моїй (і Горука) домівці або на стрихови у Шухевичів на Собіщині. Перепачковували ми через кордон і самих революціонерів — і то в обі стороні. Це була головно моя , строго конспіративна робота. Справдішних їхніх імен не знав я ніколи. Ми мали умовлені з ними гасла, які звичайно знав лиш я і Старосольський. Гасла змінялись часто, щоб унеможливити провокаторам вкрастися в конспірацію. Одного разу я уладив переведення через кордон рос. революціонера-Жида дуже високої інтеліґенції, з котрим я мав довшу, хоч і в чемних формах ведену, суперечку за РУП, за укр. мову, укр. революційні організації і видання та ідею самостійної України. "В ім'я революції" він був завзятим російським централістом та противником усякого українського "сепаратизму", хочби лиш язиково-літературного. Можна собі уявити, з якими почуваннями я поміг цему противникови українства дістатись через кордон до Росії. Але умова була умовою та революційна лояльність вимагала додержання віри. Я — не кажучи ні слова про його опіці Яцка Остапчука, а

його опіці Яцка Оостапчука, а цей перепачкував його у Росію. По приблизно двох десятках літ я побачив лице цего чоловіка на великій знимці совєтської делеґації за конференційним столом у . . . Берестю Литовськім. Це був — Троцький.

Подібних стріч з російськими централістами-шовіністами серед російських соціял-демократів я мав кілька. Тому ми по якім році співпраці виповіли їм нашу поміч, але не перешкаджали їм на їх власний риск уживати тих пачкарських шляхів, що ми їм вказали. Кращі натомісць спомини в мене про російських соціялістів-революціонерів, котрим ми також помагали друкувати їх видання у Львові, пачкувати їх через кордон і т. п. Зі справдішним зворушенням згадую все двох із них: Карповича і Каляєва. Оба жили довший час у Львові і з обома я щиро приятелював. Карпович — бородатий велитень-красунь, син поміщика з північної Чернигівщини, сам не знав чи він Білорус чи Українець чи "русский", але до українського руху відносився дуже симпатично. Каляєв, син Москаля-чиновника і Польки з Варшави, мізерної будови — як то кажесь: "пушка духу" — таксамо ставився дуже прихильно до українства. В нашій "Академічній Громаді" вони були як свої. Обом ми помагали. Коли Каляєва, по його виїзді до Німеччини, німецька поліція арештувала на жадання російської поліції, ми (я і адвокат д-р Микола Шухевич) ужили інтервенції славного німецького соціяліста, члена райхстаґу Бебеля, щоб Каляєва не видано Росії.

Каляєв скінчив трагічно. Вер-

нувши нашим пачкарським шляхом до Росії він з рамени партії соціялістів-революціонерів виконав у Москві атентат на ґенерал-ґубернатора Москви, великого князя Сергія Романова (дядька царя Миколи II-ого) за що його покарано смертю. Карпович знову, також вернувши в Росію, убив премієра міністрів Боголєпова, за що його замкнено у Шліссельбурзьку кріпость, з якої його визволила аж революція.

Оба ці політичні убійники особисто були незвичайно людяними, ніжними, мягкосердними та уважливими до людського горя людьми. А одначе кожен з них убив людину... Їхні атентати та трагічна доля потрясли мною до живого та лишили тінь якогось глибокого суму на моїй памяти, по нинішну днину. Їхні атентати знищили чотири людські життя — їхніх ворогів і їхже самих, завдали горя рідним їх усіх. А в дійсности нічого не змінили в життю Росії. Їхня жертва була безпотрібна — і тоді, в 1902 році і також глядючи з перспективи російської теперішности. Що з того, що вони усунули двох малих гнобителів, котрі засилали десятки революціонерів річно на часове заслання — коли сегодня революційні правителі тої Росії щоденно ставлять більше мирних, невинних душ під "стенку" або шлють міліони людських істот на тяжку каторгу в тайґу чи тундру Сибіру?... Благородний, самовідречений фанатизм не кінче осягає свою ціль проливом крови, коштом людського життя. Нераз жертва є так недоцільною, що рівняється божевільному злочинови.

Побіч тісних звязків з українськими та російськими революціонерами "Молода Україна", цебто її лідери, стояли в приязних зносинах з групою Білорусинів, що студіювали тоді на університеті у Львові або знов, як молоді богослови, проживали на святоюрській горі, у Митрополита Шептицького Оці білоруські патріоти-націонали бували в "Академічній Громаді", давали відчити про Білорусь, вели дискусії з нами. Безперечно, що наше життя і наш рух, яким вони живо приглядались, мали побуджуючий вплив на їх національно-політичну думку.

* * *

Осьтак побіжно, з памяти, зі спогадів через прогалину близько пів сотні літ, я попробував дати бодай бліду картину того горячо пульсуючого ідейного ферменту, що ворушив тоді наше молодече громадянство та цего, у далекосяглі наслідки бременного, революційного руху, яким в своїй основі був рух "Молодої України", як і тих груп, з якими вона кооперувала. То був час глибокого духового, ідейного перевороту. Старе, дрімуче, статичне, консервативне, спокійне віджило; кануло в могилу. Нове, бурливе, динамічне й кинетичне, переворотове, революційне народжалось — і в нас і побіч нас.

Родились великі ідеї, що за одно покоління захопили міліони людських істот, принесли зрив,

страшну бурю, що не уляглася до сегодня. Тоді то — в літах 1900 і слідуючих — зачалась українська національна революція, що триває до сегодня і котрій ще ніяк не видко кінця. Відкрилась нова епоха української історії: змагання за найвищий, необмежений вислів національного "я" українського народу — за українську державу. Боже благослови, щоб це змагання на наших ще очах завершилось успіхом, увінчалось волею соборної України, що принеслаб мирне людське життя нашій скервавленій, змученій країні.

Антін Чернецький

Сторінка з минулого

(До історії тайних студентських кружків "Молодої України")

„Коли всі сили народу вичерпались та завели, тоді на арену боротьби та історії входить молодь, яка своїм непорочним ідеалізмом та безмежним пожертвуванням для визвольної ідеї поривае за собою нарід та творить новий перелім в його життю". — Оці слова написав колись один з активних орґанізаторів тайних студентських кружків серед української молоді на галицькій Україні, Остап Терлецький, товариш та учасник спільної праці великого українського каміняра-Мойсея, Івана Франка.

В історії новітного національно-політичного українського відродження на переломі XIX-го і XX-го століть на західній та східній Україні, велику ролю відіграли тайні студентські орґанізації серед української молоді.

Від часів „декабристів", де українська молодь грала неабияку ролю, через кружок пробудителя Галицької України Маркіяна Шашкевича та його „руську трійцю", через Кирило-Методіївське Брацтво, недільні школи Михайла Драгоманова, перші кружки народовців 70-их та 80-их років минулого століття, кружки „Молодої України" в Галичині та Р.У.П. (Революційна Українська Партія) на Придніпрянщині, українська молодь була носієм національного та політичного ренесансу українського народу — ренесансу, що завершився великим апоґеєм-революцією 1917-го року та 1-им листопадом 1918. р. І Симон Петлюра і Дмитро Вітовський та їхні товариші, активні учасники тих подій, члени перших українських урядів та активні орґанізатори тих переворотів — всі вони були чле-

нами тайних студентських гуртків, де пройшли перший вишкіл та де вони підготовились до тих подій та завдань, у яких довелося їм брати діяльну, активну участь.

З оцих тайних, студентських, гімназійних, „самоосвітних" гуртів вийшли майже всі старші й молодші українські письменики, науковці, політики та взагалі громадські діячі. В організації та кристалізації української політичної дійсности на галицькій Україні відіграли ті кружки при кінці XIX. та на початку XX. століття рішаючу ролю.

Аналогічний рух був теж й на Придніпрянській Україні, де працювала Р.У.П.

У своїх життєвих споминах проф. Олександер Барвінський, видний галицький політичний діяч й член першого західно-українського уряду, державний секретар ЗУНР в листопаді 1918 р. з піетизмом згадує про тайний гурток гімназистів-Українців в 60-их роках XIX. століття в Тернополі. Про цей самий кружок та другі (Бережани) згадує теж у своїх споминах й Евген Олесницький, другий із великих діячів галицької України.

Українські письменники-Галичани старшої генерації, Володимир Залуквич Масляк, ученик бережанської гімназії (Кістяки Гольбайна), Осип Маковей (Весняні бурі), Микола Угрин Безгрішний (З життя гімназистів, — Перемишль), Богдан Лепкий, Сильвестер Яричевський, Михайло Яцків (всі три із бережанського гуртка), Іван Семанюк-Черемшина (з коломийської) та Василь Стефаник (з коломийської й дрогобицької гімназії) а з молодших Франц Коковський та Мих Рудницький (з Бережан), й другі дали цікаві образки із життя та подій кружковців, членів тайних студентських гуртків.

З тайних студентських гуртків вийшли теж композитор Денис Січинський, маляр Юліян Панькевич (оба із Бережан), вчений мовознавець проф. д-р Василь Сімович, проф. Горбачевський та Іван Пулюй (Тернопіль), економіст Володимир Навроцький (Станиславів).

Історія тайних студентських гуртків давна й не ми чи наші батьки її починали. Колись середні та вищі школи були в руках духовенства: Єзуїтів, Бенедиктинів, Піярів; у нас вели їх Василіяни. Молодь, студенти жили в конвіктах, в бурсах, які теж стояли під впливом та управою духовенства. Життя бурсаків на Україні описав між іншим Анатоль Свидницький в повісті „Родина Люборадських", де як наочний свідок, бо сам бурсак, дав образок бурсацького життя в першій половині XIX. століття.

Коли школи стали світськими та повіяло новим духом, почали творитись молодечі організації. На німецьких університетах були „буршеншафти", в яких гуртувались звичайно студенти ріжних провінцій. На університетах на

Україні творились „земляцтва" або польські „гміни". Про них дав деякі спомини між іншими історик проф. Володимир Антонович, таксамо як про корпорації німецьких студентів „Буршеншафт" й дали незвичайно інтересні спомини провідники австрійських та німецьких соціял-демократів д-р Віктор Адлєр та Ернест Пернерсторфер.

Тайні кружки молоді а свободолюбні рухи 30-их років XIX. віку

Всі ті організації тісно звязані із свободолюбними течіями, які по реформації, французькій революції та по „весні народів" 1848. р. появились у літературі, мистецтві, філософії та у всьому суспільному життю, а які ще не так скоро знаходили своє місце в офіційній науці та державному життю.

Творяться отже в 30-их роках м. в. гуртки „декабристів" у Росії, „Молода Італія", „Молода Німеччина", „Молода Польща" й інші. Вже перед тим, а може рівночасно із декабристами, серед польської молоді у Вильні та інших польських осередках повстали організації „любителів науки" — фільоматів, та „любителів чеснот" — філяретів, куди й належав найбільший польський поет, Адам Міцкевич, та його гурток.

Цей кружок польської молоді з якої вийшли не тільки перші пробудителі але й борці за новий польський національний ідеал, мали неабиякий вплив на молодь сумежних з Литвою та Польщею країн. Хто знає чи не мали вони впливу на тайні гуртки молоді у бережанській гімназії, а в тому й на Українців.

Тайні студентські кружки а Маркіян Шашкевич

Цю дивну може на перший погляд гіпотезу спираю ось на чому:

Коли в р. 1905 бережанська гімназія готувалася до ювилею 100-літнього свого істнування (1805 р. перенесено її зі Збаража до Бережан), тодішний професор історії в тій гімназії, наш історик д-р Степан Томашівський, виготовляв обширну монографію та хроніку бережанської гімназії. Праці ті вийшли в польській мові. Д-р Ст. Томашівський, переглядаючи ріжні шпарґали та записки гімназійного архіву, натрапив на істнування в 30-их роках XIX. століття в бережанській гімназії тайного гуртка патріотичної польської молоді, яку гуртував ученик Солєцький, що потім став римо-католицьким епископом у Перемишлі. В тому саме часі учеником бережанської гімназії був теж і Маркіян Шашкевич.

Як пізніше згадував мені свояк епископа Солєцького, бережанський латинський парох о. Леонард Солєцький, сам бувший повстанець, який зберігав традиції своєї патріотичної родини, Українці в тих часах співпрацювали із Поляками, а навіть деякі з бережанських учеників-Українців пішли у польське повстання

(пр. о. Лотоцький, парох Тростянця, о. Обушкевич та другі). За моїх ще гімназійних часів в Бережанах було між міщанами кілька ще Українців, що брали участь у польському повстанню (1863. р.). Про польських повстанців-Українців помістив інтересну розвідку перед II-ою війною проф. д-р Василь Щурат в „Ділі".

Тайний гурток Солецького у бережанській гімназії мав за завдання говорити скрізь по польськи, а не по німецьки, як це в тих часах зобовязувано. Те саме зробив в кілька літ опісля Маркіян Шашкевич та його гурток, вводячи українську мову в особисті зносини між українськими богословами та в церковні проповіди у Львові *). Традиції та ідеї М. Шашкевича і його товаришів були дуже живі в бережанській гімназії в революційний 1848 рік. Про це богато матеріялу знайшов та опублікував саме д-р Ст. Томашівський в ювилейних працях; про це богато говорили старі бережанські міщани, які в міській парохіяльній церкві зберегли навіть прапор-хоругов української національної гвардії 48-го року.

Істнуванню серед гімназійної молоді таємних гуртків богато уваги присвятили у своїх спомінах всі видатніші діячі національного галицького відродження. Богдан Лепкий в одній своїй новелі дав опис життя, смерти й похорону кружковця, Михайла Шостачка. Як ученик ще народ-

*) Що Маркіян Шашкевич був під впливом польських тайних молодечих організацій та на них взорував свій власний гурток у духовній семинарії у Львові, це не підлягає сумнівови і про це маємо ясні згадки в його життєписах. Дуже можливе, що він сам перейшов еволюцію зі симпатика польських революційних ідей до українства. На це вказувалиб ріжні факти. Зразу, в бережанській гімназії, він пише принагідні вірші на родинні оказії по польськи. Ще в семинарії,бувши провідником українського гуртка, він пише вірші до своєї судженої, Юлії Крушинської, також по польськи, хоч дух цих поезій рішучо український. В життєписах його говориться про тайні кружки в семинарії мішаного, п о л ь с ь к о -українського („руського") складу та про якусь сецесію Українців (Русинів) з такого кружка та суперечки Шашкевича з польськими товаришами. Замітне, що австрійська влада карала Шашкевича ще й тоді, як він уже був священиком та до кінця життя не признавала йому належної „конґруи", цебто плати священичої з державного скарбу. Очевидно — він був політично підозрілий.

Додатиб ще, що в тих самих часах вигнано з укр. греко-католицької семинарії у Львові около 30 богословів за „тайне товариство" між ними діда проф. Кирила Студинського та мого діда, Льва Цегелського. —**Д-р Л. Цегелський.**

ної школи був я на тому похороні. Шостачко похований на початку цвинтаря коло трупарні й його занедбану могилу я бачив ще тому 15 років, відвідуючи могили на бережанському цвинтарі.

Тайна організація „Молода Україна"

„Молода Україна" — таку назву носили тайні гуртки за моїх часів. Це була організація молоді високих та середніх шкіл, яка від 1-го січня 1900. року почала видавати свій орган, місячник-журнал під такоюж назвою та поставила своїм гаслом: самостійну українську державу (віче 1900 року у Львові, референт д-р Лонгин Цегельський; голова віча Евген Косевич).

У бережанській гімназії організацію гуртка „Молодої України" та кольпортажу того органу провадив Зенон Кузеля, тоді ученик бережанської гімназії; теперішний голова КОДУС-а (Комісії Допомоги Українському Студентству) на скитальщині, професор та визначний учений. Він був тим що до „Молодої України" втягнув мене і моїх товаришів: Богдана й Миколу Чайківських, Василя Кузева, Франца Коковського й інших.

Збирались ми на сходини в літку звичайно в лісі на Рурисках, в Раю або в Лісниках (в так званому Монастирку, на руїнах старого українського монастиря), а в зимку в домі адвоката й письменика бл. п. Андрія Чайківського, судового урядника Януарія Цурковського, міщанина Смика на Адамівці, або в когонебудь із товаришів. Кромі кольпортажі „Молодої України", провадили ми теж кольпортажу видань Р.У.П. та книжок новоосноваої тоді „Української Видавничої Спілки" (зорганізованої проф. Михайлом Грушівським, Володимиром Гнатюком і Іваном Франком).

Кольпортажею завідував Зенон Кузеля а занимались нею головно Франц Коковський, Федір Зарицький та Остап Гайдукевич. Кольпортажу видань Р.У.П. та соціялістичної літератури вів незвичайно енергійно Володимир Бачинський, тоді вже академик (студент університету), опісля член Українського Народного Комітету, посол і політик.

Кружок мав теж богату свою бібліотеку, яка мала чимало незвичайно цінних книжок із усіх галузей знання. Коли я виходив із гімназії мала вона коло 1000 томів і зберігалася в домі д-ра Андрія Чайківського, судового радника Осипа Білинського та по інших певних домах. Вкладка на цю бібліотеку виносила місячно 20 сотиків. Всі гуртківці звертались один до одного на „ти", а Зенон Кузеля дуже того пильнував; за вислів „ви" до старшого клясою гуртківця накладали кару 10 сотиків, що йшло на бібліотеку.

Помічниками З. Кузелі, які по нім продовжували працю в організації „Молодої України" були в бережанській гімназії пок. Витовт Гошовський, Виктор Пацлавський (останно адвокат в Дрогобичі), Федір Зарицький (полковий

лікар в Чехах), Антін Цурковський (нині рекордовий секретар „Провидіння" у Филаделфії в З.Д. А.) та інші.

Наш бережанський гурток видавав теж свої органи на цикльостилі або гектографі. Провадили це головно Антін Лотоцький, Франц Коковський та Остап Гайдукевич. Цей останний мав все найбільше до діла як технічний редактор і друкар із розтоплюванням маси до гектографу й тому все мав засмаровані руки. За це й прозвали ми його „шміраком". Ці наші журнали носили назви: „Зірка", „Поступ", та гумористичний "Небилиці"; цей останний був полемічним та містив карикатури (мальовані кружковцем Яковом Струхманчуком) на москвофільський гурток, зорганізований в бережанській гімназії її учеником, Адамом Филиповським.

Москвофільський кружок

Сьогодня звучить це дивним анахронізмом, а одначе в році 1900 і в перших літах по нім москвофільство ще держалося серед галицького громадянства та доживало свого віку, якого скоротила йому саме „Молода Україна".

Як сказано, основателем москвофільського тайного кружка в бережанській гімназії був Адам Филиповський (тепер православний епископ в Америці, що й досі є москвофілом). Видну ролю в тому москвофільському кружку грали Максим Дзьомба (тепер теж в Америці) та найстарший із братів Навроцьких. Брат Максима Дзьомби Іван та два брати Навроцького, Іван й Осип (Юно), були членами „Молодої України". Кружок москвофілів (або, як ми їх називали, „кацапів"), які гуртувались головно коло Филиповського, підтримували ученики Кенси (два брати, з яких Роман був пізніше видним москвофільським діячем), Габрусевичі, та учитель гімназії екстеолог Крохмальний (який пізніше виеміґрував до Америки та став священиком), а споза гімназії парох Липиці Долішної, о. Іван Мащак, та „госпожа" Кобринська, вдова по священику, яка тримала студентів на станції. Її діти були москвофілами. Покровителем москвофілів був теж купець Шкірпан, який опісля був урядником Ставропігії у Львові.

Деякі з гуртка москвофілів, як Юліян Филиповський, о. Кочій парох Березовиці Великої коло Тернополя, були опісля діяльними Українцями.

Діяльність гуртка „Молодої України"

В гуртку „Молодої України" читано реферати та велись дискусії на ріжні теми. Уладжувано свята Шевченка, Драгоманова та інші.

Раз наш кружок дав навіть ініціятиву та перевів організацію свята знесення панцини, очевидно нелеґально, хоч маніфестація відбулася прилюдно біля церкви на передмістю Адамівка. Промовляв тоді гуртківець Ціховський. Директор гімназії Поляк й про-

фесори, а певно й староста Оробкевич (gente Ruthenus, natione Polonus) знали про це, але не вважали за вказане робити з цього приводу якінебудь доходження, бо такі маніфестації робили й польські гімназисти в роковини 3-го мая під монастирем Бернардинів.

До нас приїздили представники централі зі Львова: пок. Методій Огроднік (збирав на фонд перевезення тлінних останків М. Драгоманова із Софії до краю) та Артур Зеліб, зукраїнізований син німецького колоніста, редактор студентського орґану „Іскра", опісля у Швайцарії видавець поезій Т. Шевченка німецькою мовою та інші.

Обидва вони були тоді соціялісти й приїздили на свято 1. травня. Тоді збори відбувалися в лісі в Раю. На одних таких зборах референував Зеліб, а прийшли на них крім кружковців д-р Володимир Бачинський, його приятель, Жид Льойма Равіч, Українець-робітник Боднарчук та наш тодішний учитель гімназії Зиґмунт Клінґер. Всі вони були тоді провідниками бережанських робітників-соціялістів.

Цей Клінґер був пізніше моїм партійним товаришем, з яким я їздив в р. 1911 на виборчу аґітацію у Щиреччину. Він був шкільним та університетським товаришем д-ра Сидора Голубовича та д-ра Михайла Лозинського. З ним стрінувся я, д-р Голубович та Лозинський в листопаді 1918. р. в торговельній палаті у Львові, при польсько-українських переговорах. Клінґер тоді від соціялізму відійшов, став пілсудчиком. З нами говорив тоді, приватно по українськи, а офіційно як польський представник по польськи; поводився ще як товариш ⁂).

Були теж в Бережанах й інші гуртки. Поляки мали „Одродзенє". Туди належали Едвард Ридз (пізніший маршал Польщі), Бажиковський, Альфред Білик (тернопільський та львівський воєвода) і другі. По ідеології це був гурток людовців. Був теж кружок "Промень", де гуртува-

---

⁂) То, що автор розказує про Огродніка, Зеліба, Клінґера відноситься вже до того часу, коли „Молода Україна" (централя) розбилася а місячник „Молода Україна" перестав виходити. Орґанізатори центрального комітету (так званий „комітет десяти") розійшлись ідеологічно та одні (як д-р Л. Цегельський, опісля д-р Володимир Бачинський) пішли в національно-демократичну партію, другі (як д-р Евген Косевич, д-р Володимир Старосольський і Володимир Темницький) в соціял-демократичну, ще інші (Антін Крушельницький і другі) в радикальну.

Соціяльні демократи старалися тоді захопити вплив на бувші кружки „Молодої України" по краю. Це, що саме автор оповів про Огродника, Зеліба і др., відноситься до цего переходового періоду розпаду „Молодої України" а проб орґанізувати молодь на партійних основах. **— Д-р. Л. Цегельський.**

лись польські товариші та Жиди, які стояли під впливом польських соціялістів. З ними, а головно з "Промень"-істами були ми у контакті.

Наші професори — здається — знали про істнування „Молодої України" та других гуртків. Знали це, а принайменше догадувались, такі як Петро Дуткевич (шваґро колишнього кружковця старшої ґенерації зі станиславівської ґімназії , економіста Володимира Навроцького, бож його дружина а рідна сестра Володимира Навроцького Павлина, перша в Бережанах кольпортувала видання М. Драґоманова та радикальної партії), проф. Микола Бачинський (старий учитель ще Івана Франка із дрогобицької ґімназії, бо в його домі його сини кольпортували видання РУП). Він, його дружина та доньки ревно займалися орґанізацією "Селянської Бурси", де вчили гуртківці та звідки вийшов й пізнійший комуніст Конар-Палащук, (розстріляний як „націоналіст"). Знав про нашу роботу проф. Олекса Лукіянович сам гуртківець із Коломиї (товариш Стефаника, Мартовича й Черемшини). Знав теж й проф. д-р Степан Томашівський. Добре знав про працю гуртка й наш катехит, бл. п. о. шамбелян Михайло Соневицький, бо його внуки Федір й Степан Зарицькі були членами гуртка.

Про шамбеляна о. Соневицького писав мені пок. о. Теодор Цеґельський зі Струсова, що коли в 80-их роках XIX століття бережанський гурток святкував Шевченківські роковини тайними сходинами на передмістю Адамівка, катехит о. Соневицький знаючи про це, щоб відвернути увагу постороннних, почав по тій вулиці прогулянку, щоб тим способом перешкодити викриттю сходин гуртка.

Знали певно й інші професори Українці, а може й деякі Поляки. Та якось на те не вважали. Взаґалі бережанська ґімназія не знала доносів. Така тут вже була традиція, яку завів директор Куровський (Поляк), якої придержувався й наш директор Ґжеґорчик (Мазур). Щоб із гуртками дати собі якось раду, наслідник Ґжеґорчика, директор Фрончкевич прямо залеґалізував їх істнування. Створив у ґімназії публичну читальню й допустив туди всю пресу, між тим "Діло" орґан радикалів „Громадський Голос", соціялістичні „Напшуд" та „Волю", Літературно-Науковий Вістник та "Критику" Віл. Фельдмана. Допустив відчити та дискусійні вечорі.

Пригадую собі, що на одному такому відчиті Михайла Рудницького про Кобилянську, в дискусії взяв участь й я. Мій проф. Бачинський побоюючись, що я можу сказати щось недозволене, щоб не ввести себе й мене в клопіт, на той час вийшов незамітно зі салі. Леґалізація гуртків, а опісля війна завдала їх істнуванню болючі удари. На сцену життя молоді вийшла нова орґанізація „Пласт".

ПЕРШИЙ КРУЖОК "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"
В БЕРЕЖАНАХ Р. 1899-1900

Стоять: Ів. Боднар, Ів. Качала, Вол. Кушнір (д-р), Зенон Кузеля (д-р) — **Сидять:** (?) Сакалюк, **Ант. Цурковський,** Микола Лепкий, Волод. Садовський, **Волод. Турула** (о.)

Краєві Зїзди „Молодої України"

Гуртки "Молодої України" існували по всіх галицьких середніх школах. Центр був у Львові в руках студентів університету.

Пригадую собі, що в 1903 році у Львові місяці травні був зїзд усіх гуртків. На тому зїзді від бережанської „Молодої України" був делеґатом я з товаришем Миколою Нискоклоном (згинув в визвольних змаганнях на Україні). Тут крім богатьох товаришів із ріжних міст Галичини познайомився я з Володимиром Левицьким та Олексою Черкавським організаторами гуртків у Львові. Олекса Черкавський був опісля сенатором УНДА в Польщі та помер ще перед II-ою світовою війною. (Не треба утотожнювати його із сенатором Михайлом Черкавським із Волині; теж вже покійним).

На тому зїзді стрінув я теж і заприязнився з пізнійшими моїми партійними товаришами Омеляном Темницьким (проводив тоді зїздові) та д-ром Володимиром Старосольським. Я саме мав тоді звіт про працю бережанського гуртка, коли в салю ввійшов Володимир Старосольський. Почав пильно прислухуватись до мойого звіту та відразу спинив мене: „а скажіть товаришу, які ваші взаємини із товаришами Поляками й Жидами?" ... Очевидно, моєю відповідю тов. Старосольський був задоволений.

Після зїзду мої львівські товариші, здається Волод. Лотоцький (тепер редактор в Злучених Державах) завели мене до „Сокола" та познакомили мене з проф. Іваном Боберським, який передав мені між іншими статут "Сокола". У нас д-р А. Чайковський організував по селах Бережанщини „Січи", а „Сокіл" основано тільки в місті. В бережанськім „Соколі" працювали проф. Іван Прийма, почтові урядовці Будзиновський та Брись, а опісля Гриць Коссак, тоді народний учитель в Бережанах, а опісля полковник Українських Січових Стрільців, що загиб в українській радянській армії. Вони втягнули мене до „Сокола". На домагання Гр. Коссака, я брав навіть раз участь у сокільському святочному попису, але більше ним не інтересувався. Таксамо заходив я час від часу на лєкції фехтунку, які вів лікар полковник, д-р Осип Ковшевич в міщанській читальні для ґімназійних учеників Українців.

Кінцеві рефлєксії

Богато цікавого можнаб сказати про ті часи. Може колись у спогадах зі свойого життя та праці вернуся ще до гуртка „Молодої України". А може зроблять це інші, мої товариші.

Богато часу пройшло. Доля розбрила нас по всьому світу. Мало лишилося в живих зпоміж нас. Відійшли від нас на все ті, що може найкраще сповнили завдання „Молодої України". Вони лягли на полі бою (Микола Нискоклон, о. Микола Їжак, Михайло Цап, Юліян Чайківський-

Чугайстир) або закатовані у ворожих тюрмах (Франц Коковський і Богдан Чайківський згинули в большевицьких тюрмах). Відійшли певно з імям України на устах. Вічна і славна їм память.

Лишилося нас мало у живих. Знаємо, що в Краю живуть ще деякі члени „Молодої України", „Молодої Музи" та інших бережанських гуртків від 1900 р. На еміґрації в Німеччині є сеніор і організатор бережансьої „Молодої України" проф. д-р Зенон Кузеля, проф. Омелян Бачинський, о. декан Остап Гайдукевич, проф. Василь Ратич, а далі Юно Навроцький, Кость Цурковський, о. Петро Смик, Льоньо Лепкий, проф. д-р Зенон Лопатинський.

В Америці та Канаді є: Антін й Януарій Цурковські, Володимир Лотоцький, Володимир Гривнак, суперінтендент українських евангелистів Василь Кузів, який саме перебуває в Европі, Володимир Літинський, Антін Крижанівський.

В 1944 році у Вінніпеґу в Канаді, помер Осип Боянівський, а ще давніше в Америці помер о. Захарій Орун, оба з Бережан. Незнаємо що сталося із Миколою Чайківським, вченим математиком, професором університету, який був на большевицькому засланню. Життя, воєнні завірюхи, забрали богато із поміж бережанських кружковців і ми навіть не знаємо що з ними сталося.

* * *

Коли дивимося нині з перспективи мало що не 50 років на нашу тодішню студентську діяльність, дивні ворушаться у нас думки:

Сентимент почуття жалю за гарною, дійсно чарівною молодістю, яка проминула.

Розум, досвід, аналізує цю працю. Може інакше виглядалаб вона нині, колиб ми вступали на ново в громадське життя.

Та одно остало у нас незмінне: сповнення обовязку. Ми остали мимо всіх життєвих невзгодин вірні ідеям наших юних днів, днів весни. Свій обовязок ми виконали. Україна і наш нарід, праця для них була у нас все на першому місці. Як могли й уміли, ми виконали наші завдання.

Початок цього ми взяли ще із шкільної лавки і з гуртка "Молодої України".

КРУЖОК "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" В БЕРЕЖАНАХ Р. 1900-1901

Стоять: Волод. Кушнір (д-р), Іван Боднар, Зенон Кузеля (д-р), ?..., Іван Качала, Волод. Садовський (о.). **Сидять:** (?) Скасків, Іван Бойко, (?) Сакалюк, **Вол. Турула (о.),** Іван Ратич. **На землі:** Роман Любинецький (опер. співак), **А. Цурковський,** О. Мартинович, (?) Зарицький

. **МОЛОДШИЙ КРУЖОК "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" В БЕРЕЖАНАХ, РІК 1902**

Стоять: Волод. Ватран, Мих. Була, Іван Федин, Іван Дяків, **Мих. Гурянський** (о.), Святослав Дяків. **Сидять:** Вас. Кузів, Степан Зарицький, Антін Чернецький (автор статті), **Волод. Лотоцький** (редактор), Богдан Чайківський, **Январій Цурковський,** Павло Ратич, Микола Нискоклін. **На землі:** Осип Гіщинський, Мирон Моссора, Василь Ратич, Лев Лепкий (Січ. Стрілець), Кость Цурковський, Микола Дідуник.

„Не пора, не пора..."

Антін Цурковський

Дру. Лонгинови Цегельському у пятьдесяті роковини його громадянської праці

І деж в світі тая сила,
Щоби нас в бігу спинила,
Щоб вгасила той огень—
Розвидняючийся день?

Сими бадьорими, сильними словами з "Вічного Революціонера" Івана Франка можнаб схарактеризувати коротку а незвичайно богату у наслідки епоху у життю нашого народу, що звернула нашу історію на новий шлях і стала підвалиною дальших подій з 1918-го року. Є се короткий час у життю Західної України — час від 1900 до 1910 року, про який — нажаль — в нас майже ніде нема найменшої згадки, а без зрозуміння якого могутній зрив і боротьба за самостійність в 1918 році виглядатимуть для постороннього подіями більше як дивними, неоправданими, і послідовно зівсім незвязаними із життям з попередніх десятиліть.

Коли оце нині пишу про сей вагітний наслідками час, то не вважаю їх і не приписую їм ваги історичної монографії чи розвідки, бо на се нема в мене під рукою ніяких жерел ні друкованих матеріялів. Але вважаю їх споминами із пережитого і перебутого так, як сі події глибоко врізалися в мою память і ум. І тому прошу шановного читача прийняти їх тільки як спомини.

Подивівся, як виглядала наша суспільність в Західній Україні в послідним десятиліттю минувшого століття. Ми тоді називали себе Русинами, бо так (Рутенен) звали нас австрійські власти. Ідеологічно ми були "Тирольцями Сходу". Се значить: ми вважали себе передівсім австрійськими патріотами, а доперва на другім місці, етнографічно, вважали себе Українцями. Найвищим нашим ідеалом була автономія та поділ Галичини на "руську" і польську часть — природно — під панованням Габсбургів. Правда — ми читали і одушевлялися Шевченковим "Кобзарем". Та його ідеї самостійної України — по нашому розумінню — відносилися не до нас, але до Великої України. Ми були "Тирольцями Сходу" і такими хотіли і мали оставати.

В нас ще свіжі були події з 1848 року, коли то всі народи Европи, а таксамо і Австрії, підняли революцію проти самодержавних правительств. Ми одні тоді станули в обороні самодержавя. На Угорщині Мадяри під проводом Кошута били австрійську армію. Поляки в Галичині лагодилися до повстання а Мадяри мали післати їм через Кар-

пати корпус війська. Наші тоді зорганізували в Коломиї гуцульський легіон з "артилерією". Артилерія складалася з одної гармати, зробленої з видовбаного черешневого пня, оббитого довкола залізними обручами. В часі першої проби стріляння гармата тріснула; але се держано в найбільшій тайні. Мадяри чули, що Русини в Галичині мають під Карпатами армію з "гарматами" та не післали Полякам помочі — і тому польська революція скінчилася фіяском. Або таке: наш селянин зі села Мечищів під Бережанами пише листа до цісаря Франц Йосифа і посилає йому срібного сороківця. В листі пише, що цісар "бідний" бо проти нього бунтуються всі народи; тому він, селянин, посилає йому все що має: срібного сороківця, щоб цісар мав за що найняти жовнірів. І селянин за рік дістав з цісарської канцелярії листа з подякою і — золоту шпильку з діямантом до краватки. Такими і тим подібними вістями був переповнений наш тижневик "Галицька Зоря" з 1848 року. За те ми дістали від правительства назву "Тирольців Сходу" і нею дорожили і гордилися—дарма, що в 1868 році тесаме правительство віддало нас цілковито і без застережень під власть польської шляхти.

Назва, а що головне, психологія "Тирольців Сходу" дожили серед нашої суспільности в Галичині до кінця девятнайцятого століття. Ся суспільність складалася із двох верстов, селян і священиків — "хлоп і поп", як згірдливо говорили Поляки. Світської інтеліґенції, за винятком кількох ґімназійних учителів, адвокатів, майже не було. Бо й якщо який селянський або священичий син добився якогось становища, ставав Поляком, gente Ruthenus natione Polonus, чи то через подружя з Полькою чи з опортуністичних оглядів, для карієри.

З народних установ ми мали товариство "Просвіта", від 1868 р., що мало несповна кількасот членів і то переважно по містах і місточках і мали Товариство імени Шевченка завдяки княжому дарови (40,000 рублів) Єлисавети зі Скоропадських Милорадовичевої з Великої України; мали дневник "Діло" з 900 передплатниками, тижневик "Батьківщина" для селян з 600 передплатниками та літературний журнал "Зоря" (опісля "Літературно-Науковий Вістник") таксамо з кількасот передплатниками. В послідньім десятиліттю основано ще у Львові "Народну Торговлю". "Народний Дім", міліонова інституція у Львові, був в руках "кацапів" (москвофілів), що таксамо мали "Общество імени Качковського" з цілим рядом читалень по селах. До віденського парламенту ми правильно вибирали найвище кількох послів. Села в більшій части були ряно "кацапські" (москвофільські) бо до уяви селянина промовляв батюшка-цар і могутня Росія, що били Ляхів, тихсамих що гнетили його в Галичині. Тій ідеології наша сус-

пільність не здобувалась протиставити сильнійшу ідеологію самостійної України.

Вся так звана народня робота починалася і кінчилася уладженням раз в рік Шевченкових роковин. Кажуть досвідні люди, що найкраще пізнати ідеологію суспільности із популярної пісні, яку та суспільність в даний час співає. Найбільше популярною піснею в той час була композиція Вахнянина "Помарніла наша доля"... На кожне Шевченківське свято у Львові з правила приїздив европейської слави оперовий співак-тенор, Филип Мишуга (стрий д-ра Луки Мишуги) і обовязково співав "Помарніла наша доля". Наші сивоволосі діди і батьки посхилювали голови на руки а рясні сльози градом так і котилися на землю. — Так! Вони плакали над своєю безрадністю і безпомічністю, які їм та пісня нагадувала:

Помарніла наша доля,
У темноті гине люд...
Темні мраки, тяжкі болі
Задавляють нашу грудь.
Попустіли наші ниви,
Западаються хати.
Ходим-блудим нещасливі
Попід тином Русини.
А вже може прецінь час
Лучшой долі і для нас.

"Може!!?"... Ми надіялися, бажали "лучшой долі", але самі не вірили, що вона прийде. А до здобуття її приложити рук не мали відваги.

І чи дивно, що Іван Франко кликав до тої суспільности гіркими і пекучими словами:

Що в інших ганьби знак —
Се ми приймаємо як хліб насушний!
У інших ренеґат — у нас добряк!
У інших підлий — в нас старшим послушний.
У інших скажуть просто, ясно так:
Безхарактерний! — У нас лиш: простодушний.
Не стало стиду в нас. Ми в супокою
Упідлимось, ще й горді підлотою.

(Великі Роковини)

І нараз серед тої солодко-млявої, душної атмосфери луснув з ясного неба грім, що затряс мертвечиною до самих основ і звернув наше життя на новий шлях. Була се три-аркушева брошура зпід пера молодого тоді студента прав на львівськім університеті, Лонгина Цегелського. Се була розвідка історично-політична під наголовком "Русь-Україна і Московщина-Росія". Ціллю її було спопуляризувати серед нашого народу назву Українець і Україна і побороти москвофільство, виказуючи історичні, етнічні, ідеологічні та культурні ріжниці між обома народами. Та ся розвідка мала ще щось далеко важнійшого і могутнійшого, як сам історично-дидактичний матеріял: вона вперве у Галицькій Україні ясно і без обиняків голосила ідею суверенної, неподільної соборної української держави. Се був бунт не тільки проти держа-

ви, але бунт проти цілої дотеперішної ідеології, проти дотеперішної нашої політики, проти батьківського авторитету. Се було безпардонне відкинення і заперечення ідеї "Тирольців Сходу", а на це місце проголошення постуляту:

Від Кавказу по Сян
Лиш оден буде лан,
Його власником нарід цілий.
(В. Пачовський—Сон Укр. Ночі)

Як все і всюди, таксамо і тепер — а було се, коли не помиляюся в 1900 році — ідея вмить захопила молодь. Брошура Л. Цегельського ходила з рук до рук. Її читано і перечитувано, майже виучувано на память. Молодь бачила наглядно, як мало вона знає свою історію і свій нарід, його традицію і ідеї. Бачила, що то все, що їй подавано у шкільних підручниках з рідної історії або літератури, була розводнена сирватка. Молодь бачила наглядно, кілько їй ще недостає, щоб могла успішно станути до боротьби за ідею соборної суверенної своєї держави. Школа не давала їй нічого; суспільне життя таксамо. Остала тільки одна дорога: самообразування.

Не знаю, чи ідея основування тайних кружків самообразування по гімназіях вийшла спонтанічно сама від себе — такі тайні кружки існували вже в той час серед чеської а подекуди і серед польської молоді — чи хтось піддав таку гадку. Досить, що до року не було одної середної школи в Західній Україні, де не булоби тайного кружка української шкільної молоді. Так під впливом брошури "Русь-Україна і Московщина-Росія" дра Л. Цегельского повстала організація молоді, наразі незвязана нічим, кромі ідеї неподільної суверенної України. В тімже 1900 році, д-р Цегельский при співучасти Володимира Старосолського, Евгена Косевича і других почав видавати для сих кружків, а таксамо і для академічної молоді, місячник "Молода Україна". Сей місячник відразу звязав всі кружки в одну сильну організацію, яка й прийняла імя журналу як своє. Оце-й були народини "Молодої України".

Як виглядав кружок "Молодої України" та що його члени робили?

Я прийшов до бережанської польської гімназії як ученик шестої кляси і десь в половині першого семестра став членом кружка, який зорганізував Зенон Кузеля, що був тоді в семій клясі. Фотографію сего кружка, яку якимсь чудом моя ненька вратувала перед Москалями в часі першої світової війни — бо всі книжки, записки і прочі фотографії Москалі забрали — тут подаю. Кружок мав за ціль самообразування. Сходини відбувалися раз в тиждень, в суботу пополудні, звичайно або в домі моїх родичів або в домі родичів Кузелі. На сходинах хтось зголошував відчит на слідуючий тиждень на тему взяту з нашої історії, літератури, фолклору — взагалі на тему звязану з українознавством.

Всі прочі члени кружка були обовязані приготовитися на ту саму тему, що мав бути відчит, щоб опісля могли взяти участь в дискусії. Се була, такби сказати, офіціяльна часть сходин. Опісля слідувала товариська розговірка на загальні теми. Стільки щодо самообразування.

Члени кружка вважали себе неначе братчиками якогось ордену і попри самообразування мали ще й другі зобовязання. Першим і головним обовязком члена було говорити все і всюди тільки по українськи. В часі, коли української мови майже не було чути в публичнім житю або на улиці, був це обовязок, який вимагав від члена сильної волі, нераз самовідречення а навіть поломання товариських звязків. Ту постанову виконувано дуже стисло і за поломання її карою було виключення з кружка. Вона й була часто-густо причиною "трагедій".

Прошу послухати: кожен хлопець у вищій гімназії мав свій ідеал у виді панночки, про яку і до якої писав вірші, з якою гуляв на домових забавах, якій звичайно випрацьовував шкільні задачі, а часами навіть й відважився поцілувати. Се була звичайно Вандзя або Зося — Полька, бо наших українських дівчат по містах було дуже мало. На всіх товариських сходинах він говорив з нею по польськи. Тепер він став членом кружка і зобовязався, що ніколи більше польська мова не впаде з його уст, з виїмкою примусових годин у школі. Тому при найближчій стрічі він зачинає говорити до своєї Вандзі . . . по українськи. Вона видивилася на нього, і розсміялася в голос і сказала: "Нєх пан нє жартує, бо я нє розумєм такєго сьмєшнєго єнзика. . . ." І вже є готова трагедія з розірваним серцем і всіми прочими причандалами найнещасливійшого чоловіка у цілім світі. Та український хлопець у сім віці з правила все був налоговим поетом. Тому відразу біг зі зломаним серцем домів, хапав в жменю олівець і став писати оди і сонети. Щось в роді такого:

На моїм лобі дубовий кілок.
Любий друже,
Люблю тебе дуже,
А тобі байдуже,
Що зла доля струже

І тут зараз вийшла халепа, бо годі було найти відповідно трагічного риму до слова "кілок". Правда, насувалося слово "пасок". Воно було дуже трагічне, та небезпечне, бо насувало забогато суґґестивних гадок. Тому знеохочений поет кидав олівець і зломане серце, затим забував Вандзю і брався з тим більшим запалом до праці.

Та жарт на бік. Такі "трагедії" вратували сотки наших хлопців від національної загибелі. Звичайно в 50 процент так звана "студентська любов" кінчилася в пізнійших роках вінчанням. В кожнім випадку Українець, що оженився з Полькою, ставав або Поляком або зівсім рівнодушним; український нарід тратив його. Кружки "Молодої України" число так званих gente Ruthenus на-

tione Polonus звели до нулі. Що більше, наша суспільність з правила відкидала всіх, що були римо-католиками, називаючи їх Поляками. "Молода Україна" і в сім доконала перевороту. Сотки таких "Поляків" тепер станули в наших рядах, скріпляючи значно наші сили*).

В сей спосіб "Молода Україна" виховувала характери.

Народня робота полягала в сім, що члени йшли до сусідних сіл, закладали читальні по селах вияснювали народови, хто ми є, даючи по сих читальнях відчити, лекції, уладжуючи аматорські вистави і т. п. З найбільшим натиском поборювано серед народа москвофільство. В часі виборів хлопці були найліпшими аґітаторами.

Ся вся робота ведена з найбільшим запалом, мусіла бути держана у тайні. Ми були під властю Поляків і коли студенти університету мали вже всі горожанські права — значить, могли сю всю працю робити явно, то студентам середніх шкіл грозило на випадок приловлення виключення зі школи а за сим зломання будуччини раз на все.

Така була праця бережанського кружка "Молодої України". Така сама праця йшла і по всіх других кружках, по всій західній Україні. Праця інтензивна, ведена із вірою у святе діло — і тому в подивляючо короткий час видала набувалі наслідки.

В 1900 році літом д-р Цегельський зааранжував перший зїзд відпоручників кружків "Молодої України" у Львові. Зїзд тривав чотири дні — 14 і 15 липня були збори представників академічних, університетських кружків а 16 і 17 липня представників ґімназіяльних кружків "Молодої України". Головні реферати у обох секціях виголосили д-р Цегельський, Володимир Старосольський і інші та на обох ухвалено однозвучні резолюції.

(Заввага: Шан. автор — як йому його память чи віднесене враження каже — приписує скликання цего зїзду мені. Що правда, я був тим, що на т. зв. "Комітеті Десятьох" — центральній управі "Молодої України" — дав почин до цего зїзду, але скликав його сей Комітет і сей Комітет як тіло переводив його. Отже я був одним з кількох, що переводили його. — Л. Цегельський).

Я був на цім зїзді як представник бережанського кружка "Молодої України". Всіх представників було около 300, а таксамо около 300 з університетів. Се показує, яка сильна була орґанізація, коли могла вислати около 600 представників на перший зїзд.

Представники ґімназіяльних кружків мусіли приїхати на зїзд в цивільних одягах, бо тоді по всіх середніх школах обовязково всі мусіли ходити в мундурах.

*) Слід згадати, що сам голова "Комітету Десятьох" централі "Молодої України", Остап Грабовський, був латинником ("Поляком" — по принятій загально термінології).

Значить, кожен мусів десь позичити одяг. Позичав одяг від старшого брата або батька. Треба було бачити тих 300 хлопців в цих позичених одягах. Карикатурист міг був вибрати чудові моделі.

Один з представників брідської гімназії був Жид, на ім'я Марко Бардах, що на все остав ентузіястом України. Се свідчить, який запал вміла викликати "Молода Україна".

Із того зїзду не можна поминути одної події, а саме відчитаної по рефераті д-ром Цегельським резолюції **з домаганням суверенної неподільної України.** Сегодня може дивно буде здаватися декому підчеркнення такої резолюції, яка нині є на буденнім порядку кожних зборів. Та не так було тоді. **Се було перший раз у Галичині публично проголошене домагання створення самостійної і соборної України.**

Наше старше покоління така зухвала сміліть молоді оголомшила і залякала. "Діло", одинокий денник інтеліґенції в Галичині, написав про цілий зїзд коротеньку новинку, що молодь мала зїзд у Львові, на якім ухвалено **"деякі** (підчеркнення моє) резолюції". Новинка мала 12 чи 13 стрічок друку. Вже більше місця посвятив зїздови москвофільський гумористичний журнал "Страхопуд". На цілу першу сторону нарисовано карикатуру засмарканого хлопчиська, одітого у велитенський фрак, якого поли волочилися по землі; під сподом був великий напис: Молода Україна. Автор сеї карикатури правдоподібно мусів побачити якогось відпоручника одітого в позичений одяг. А можливо, що вищим духом відчув, що ся організація означає невідкличну і повну загибіль кацапства в Галичині.

Зїзд закінчився 17-ого липня вечором спільною вечерою учасників в ресторані в т. зв. Єзуїтськім огороді. Ніч була чудова. В огороді заставлені довжезні столи а при них сотки молоді. В часі вечері встає д-р Цегельський і, попросивши о хвильку уваги, відопівав вперве гимн: "Не пора, не пора, не пора Москалеви й Ляхови служить"... Арія дуже легка до затямлення. І ось за хвилю на зазив доктора кілька соток молоді повним хором раз і другий відспівали сей гимн. Могуча мелодія і сильні слова Франкового гимну неслись велично, майже грізно, у тишу ночі. Замовкла розмова гостей при других столах. Здається, що й ніч стрепенулась. А галицький золотий лев, з якого ще так недавно ми самі кепкували, прозиваючи його "золотим псом, що на сонце бреше", десь на Замковій горі пробудився, потряс гривою, що аж посипався кількасотлітний порох з неї, і показав зуби. А були се здорові, бо молоді зуби.

— "Їдете тепер до своїх сіл і міст" — говорив д-р Цегельський — "Постарайтеся отже через вакації, щоби в кожнім селі і присілку співали сей гимн".

Молодь виповнила се домагання. За коротких шість тижнів

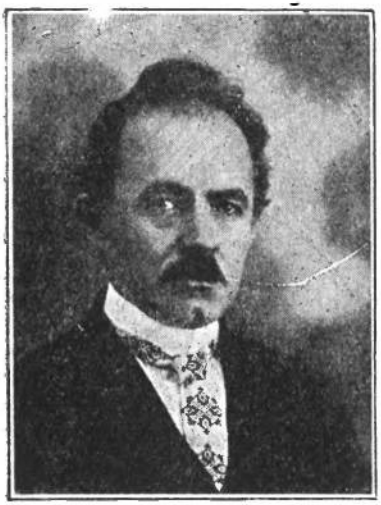

Антін Цурковський,
Головний Рекордовий
Секретар Провидіння

в цілій Галичині не найшовби одного села, де не луналаби мелодія гимну: Не пора, не пора, не пора. Навіть мале, шістьлітне дівчатко, гонячи мамину гуску на пашу, і воно мимрило під носом: "Не пола, не пола, не пола"...

Так народився боєвий гимн "Молодої України".

Тут на місці буде з вдякою згадати незабутнього велитня духом і добродія нашого народу Митрополита Шептицького. Митрополит віддав цілий духовний семинар, якого питомці якраз розїхалися на вакації, до розпорядимости молоді. Тому ніхто з молодих не потребував ночувати і записуватися у готелі. Сему треба завдячити, що шкільні власти — хоч як старалися віднайти і покарати учасників зїзду — не могли найти ні одного. А Барановських ще тоді поміж нами не було.

"Не пора, не пора, не пора
Москалеви й Ляхови служить!
Довершилась Україні кривда стара,
Нам пора для України жить".

Перша стрічка боєвого гимну Молодої України. І Молода Україна виповнила приказ свойого гимну до послідної букви: Пішла тепер праця інтензивна а о много успішнійша, бо після пляну і зорганізовано. Розрухано села. Кацапщина на очах топилася неначе сніг на сонці. По селах виростали читальні, позичкові каси, кооперативи, молочарні. Почався загальний бойкот коршем і жидівських крамниць. Рільні страйки. Подорожник, що бачив Галичину в 1900 році, колиби поновно прибув там в 1910 році, не пізнавби ні краю ні людей. Здається, нема в історії другого подібного приміру, щоб нарід за так коротенький час так змінив лице своєї землі і зробив такий велитенський поступ. З поетом можна було сказати:

І деж в світі тая сила
Щоби нас в бігу спинила?...
Щоб вгасила той огень —
Розвидняючийся день...

Дійсно. Се не був поступ вперед, се був лет метеора!

Декілька цифр, які тямлю, можуть дати наглядний образ сего поступу. Беру роки 1900 і 1914. В 1900 ми мали трох послів до парламенту. В 1914 ми мали 33. В 1900 було не цілих 200 чита-

лень Просвіти, в 1914 поверх 2,200. Кацапів в 1900 було 50 процент українського населення, в 1914 вони майже безслідно пропали. В 1900 році "Діло" мало 900 передплатників, в 1914 — 12,000. "Свобода" в 1900 мала 600 передплатників; в 1914 мала 18,000. "Січей" і "Соколів" по селах в 1900 зовсім не було; в 1914 було около 2,000. Таксамо райфайзенки, молочарні, кооперативи, позичкові каси се так як і "Соколи" та "Січи" майже в цілости твір праці б. членів Молодої України. В 1900 було дві українські гімназії: у Львові і в Перемишлі; в 1914 у кожнім майже місті, де була польська, повстала і українська гімназія. В послідним році перед першою світовою війною цісар мусів підписати — і то в ночі, щось коло 4-ої години рано — рескрипт, яким основувано з 1916 роком, український університет у Галичині. На весну 1914 р. виборено закон, що заводив загальне, рівне тайне і безпосередне голосовання при соймових виборах та установляв українську курію з правом "вета" у соймі. Через те будучий поділ краю на дві части, на українську і польську, був очевидно так якби вирішений. Ще кілька літ і Західна Україна булаби повним автономним краєм; природно — наразі у злуці з Австрією.

* * *

"Бо пора се послідняя есть,
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю й долю і честь
Рідний краю здобути Тобі".

Це послідня строфа боєвого гимну Молодої України.

Читачу! Встань з місця і віддай честь героям!

Сто тисяч їх було — синів Молодої України. Вони поклали свої голови за волю України. Там — у Трикутнику Смерти

Та не намарне вони полягли. Тож дивімся очима надії, а не очима розпуки на могили героїв. Бо тільки у огні терпіння, страждань і безконечних жертв кується воля народів. І не побивайтеся, що поповно дикі орди Азіятів залили наш край, а нові могили сягають вже майже до самого неба. Се вже не довго. Бо хоч герої впали у важкій боротьбі, хоч їх тіло покрила сира земля, та дух Молодої України не вмер. Із під сих могил, із замерзлих тундрів Сибіру, із катівень червоного опричника лине до нас вперто і неустанно давня пісня, співана таксамо Молодою Україною:

Шалійте, шалійте скажені кати!
Годуйте шпіонів, муруйте тюрми!
Та вольного духа не скувать в кайдани.
Біда, біда, біда вам тирани!

Так- Вольного, невгнутого, безсметрного духа Молодої України!

Українці в Азії

Думка, що Українці є тільки европейським народом, уже давно, бо від якого століття або й довше, не відповідає дійсности. Українці є Европейцями, і то одними з корінних, найстарших Европейців, так расово (по кровному складу) як і духово (культурно). Але по теперішному розселенню треба вважати їх европейсько-азійським народом, бо певне десята (а хто зна, чи може й не пята!) частина їх живе на азійськім материку. Азійська їх територія чи не більша часом, як та прадідна земля, що вони її займають в Европі. А це не маловажна справа для будуччини українського народу. В українськім політичнім думанню та плянованню не належить спускати цего факту з очей.

Булоб справді непростимим гріхом забувати, що вже в літах 1918-1920 в Азії, а саме на Далекому Сході, істнувала самостійна **напів-українська** держава — "Республика Далекого Сходу", в якій українська мова була урядовою, на рівні і побіч російської. Українці засідали там у правительстві і розвивалось там українське шкільництво, кооперативи, Просвіти, театр і т. д.; а навіть творились українські полки. Не забуваймо і того, що Далекосхідня Українська Рада вислала була в 1918-ім році посольство до Киева, до Гетьмана Скоропадського, щоб Зелений Клин влучити в українську імперію як автономну колонію (на взір британських доміній). Посольство це що плило до Европи кругом Азії, не доїхало на час до Киева та взагалі не добилось до Киева, бо в межичасі повалено Гетьманство і Київ попав у руки большевиків. У 1920 році і Далекосхідна Республика впала під напором большевиків, а з нею і український національний рух на Далекім Сході.

Але й т. зв. Сірий Клин, цебто західно-сибірські степи (Тарас Шевченко писав про них, що вони "руді, руді, аж червоні"...), проявили живе українське почуття. В році 1917 в місті Омську відбувся український конґрес. Взяло в нім участь около 2,000 делеґатів з південно-західного Сибіру (тургайської, акмолинської і семипалатинських областей та Туркестану), а саме кооператори, учителі, священики, хліборобі, тощо. Був там й омський єпископ Платон (свідомий Українець), а Галичанин д-р Дмитро Левицький (пізнійше голова укр. послів у польськім соймі у Варшаві) президував на цім конґресі. Ще й з 20-их років, коли Сірий Клин уже кілька літ був під Совєтами, доходили нас чутки, що там істнують ще українські школи, а навіть часописи. Як там те-

пер — можна лиш здогадуватися.

Коли отже тому 30 літ в азійських територіях Зеленого Клину проявлялось замітне українське життя, то треба здогадуватися, що тепер, по засланню там кількох міліонів свідомих Українців з Европи (міжтим і з Галичини) українське населення тих просторих а слабо заселених земель мусіло значно збільшитися числом а також зрости національною свідомостю. З деяких донесень комуністичної преси можна заключати що навіть в районі ріки Колими (на північ від Амурського Краю) повстали великі колонії українських засланців та що там розвивається якесь українське життя (театральні вистави, бібліотеки тощо). Тесаме треба сказати про Туркестан.

Вже Михайло Драгоманів ще десь около 1875 року зробив біологічно-суспільне помічення, що Українці розселюються кругом північної півкулі, поясом між 44-им і 54-им рівнолежниками північної ширини. В тій ширині—писав він — сидять вони в Европі і в тій самій ширині вони перериваним тут і там поясом посунулися через каспійські степи, Сибір та Амурщину аж до Тихого Океану, до Сахаліну і Владивостоку. А таксамо на захід, за Атлантиком, у Злучених Державах і Канаді,вони поселились між 40-вим а 55-тим рівнолежником північної ширини. Пізнійша скріплена еміґрація Українців на схід і на захід лиш потвердила це помічення. Сегодня український поляс, що починається на Попраді і Тисі тягнеться поперек східної Европи, південними збочами Уралу, через західний Сибір, вздовж транссибірської залізниці до Амура та до Японського Моря. А з другого боку — в Америці — від Филаделфії та Ню Йорку через Пеннсилванію та понад Великі Озера, через Шікаго, Норт Дакоту, Манітобу, Саскачеван, Альберту аж до Британської Колумбії знов над . . . Тихим Океаном. Можливости цего пояса — колиб заістнувала сильна українська держава — необчислимі.

В кожнім разі сучасне українське громадянство повинно познакомитися з колоніяльними теренами укр. народу. Подаємо длятого — за "Ґеоґрафією Українських і Сумежних Земель" (Том І. Львів 1938. Український Видавничий Інститут під редакцією проф. д-ра Володимира Кубійовича) — статистичні дані про азійських Українців, а також мапи українського розселення в Азії з Атласу проф. Кубійовича. За останніх десять літ на цих теренах зайшли значні популяційні зміни, але певно в чисельну і якісну користь українського елементу—хоч і доконалось це коштом особистих трагедій міліонів людських істот.

Так отже, після проф. Кубійовича, українське населення в Азії представляється, як слідує:

Киргізія	64,000
Казакстан (Сірий Клин)	861,000
Сибір (від Сірого Клина до о. Байкал)	828,000
Туркестан	32,000

УКРАЇНСЬКЕ РОЗСЕЛЕННЯ НА СИБІРІ, ДАЛЕКІМ СХОДІ І ТУРКЕСТАНІ

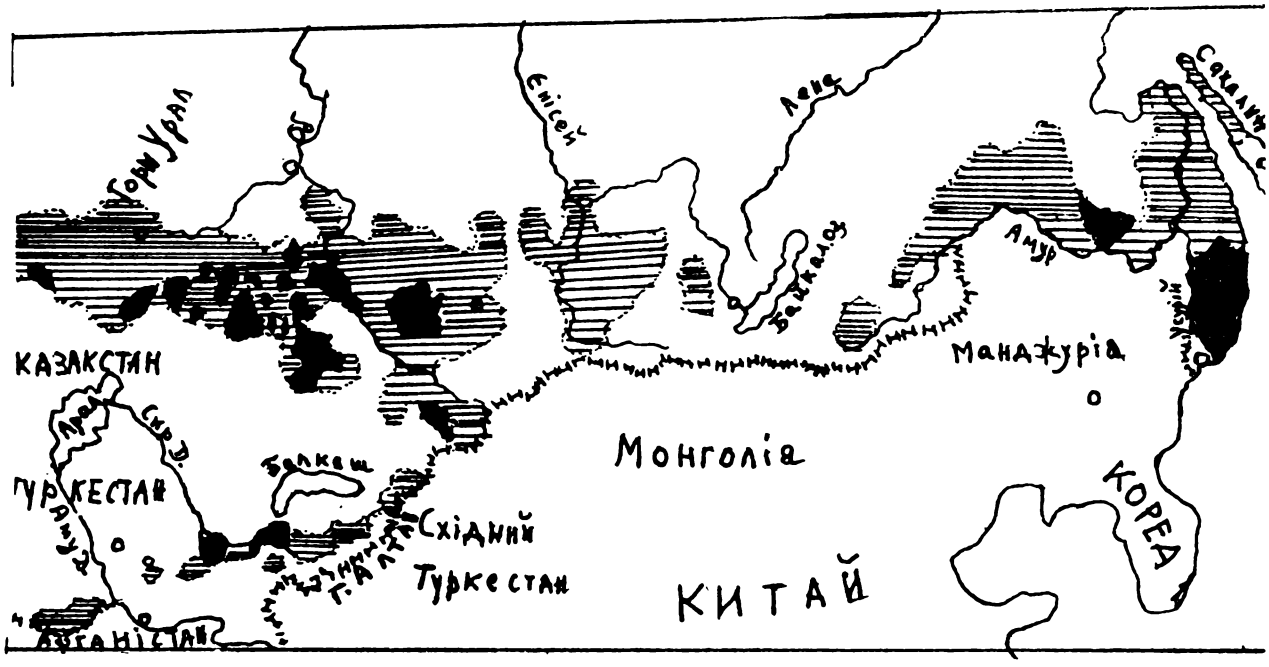

Пояснення: Чорні плями від 50 до 100% Українців. Крискована територія від 2 до 50% Українців. Біла територія — чуже населення (на півночи фінські племена, Якути, Тунгузи і "чалдони" (сибірські Росіяни); в Туркестані Кайзаки, Туркмени; між о. Байкал а Амуром Буряти; на півдні Монголи, Манджури, Корейці, Китайці.

Далекий Схід	315,000
Бурятія	2,000
РАЗОМ	2,102,000

Одначе число те мусить бути справлене, а то з огляду на дві обставини: Раз Українцем (малороссом) в цих азійських безвістях — степу чи тайзі — записувано лиш якусь часть (може більшість а може й меншість!) Українців. Ось так — приміром — число 315,000 душ Українців на Далекім Сході очевидячки за мале і невірне. А подруге останніми літами загнано в Азію нові міліони Українців. Думаємо, що не буде пересадою, якщо **число азійських Українців означимо що найменше на 5 міліонів душ.**

Для історичного рекорду треба згадати, що є ще одна карта, де зазначені укр. колонії в Азії та по цілім світі. Є це мапа світа в проекції меркатора, розміру 12½ цаля х 22 цалі, виготовлена бл. п. Юрієм Гасенком, придніпрянським Українцем, морським офіциром, та видана ним у Відні 1920 року в трьох мовах: українській, німецькій та французькій. На цій мапі Зелений Клин з Амурщиною зазначені як "державна колонія України". Українців начислено там повище 700,000. Окремо вставлена там побільшена мапка Далекого Сходу з укр. колоніями; проценти Українців зазначено красками. — Оцю мапу можна ще дістати в книгарні "Америки" у Филаделфії, Па.*)

А на конець ще кілька слів про мапку "Тихоокеанської України" Агапія Гончаренка, одного з перших укр. іміґрантів в Злуч. Державах, що 1916 року помер у 84 році життя на своїм хуторі Україна (Гайвард) у Каліфорнії. До Злуч. Держав Гончаренко прибув 1865 року, а до Каліфорнії і Аляски перебрався 1867 року. Дізнавшись про заселення Зеленого Клина Українцями, Гончаренко (що знався з козаками на Алясці які там поселились, заки Росія продала Аляску Злуч. Державам) — впав на ідею створення з Зеленого Клина, Камчатки та Аляски самостійної української держави Далекого Сходу, яку він назвав "Тихоокеанською Україною". Подаємо мапку в тексті цеї статті.

Агапій Гончаренко був горяча українська душа та буйної уяви мрійник. Але мрійники часто бачать дальше "тверезих" реалістів. Часом вони стають пророками.

---

*) Крім цих мап є ще одна карта, виготовлена і видана таки на Далекім Сході. Автора її не знаю але — як розказували мені ті, що мали її в руках — має вона бути дуже добра. Один примірник цеї мапи був у бібліотеці "Осередка Укр. Культури" в Вінніпеґу. **Л. Ц.**

УКРАЇНСЬКЕ РОЗСЕЛЕННЯ НАД ВОЛГОЮ І УРАЛОМ

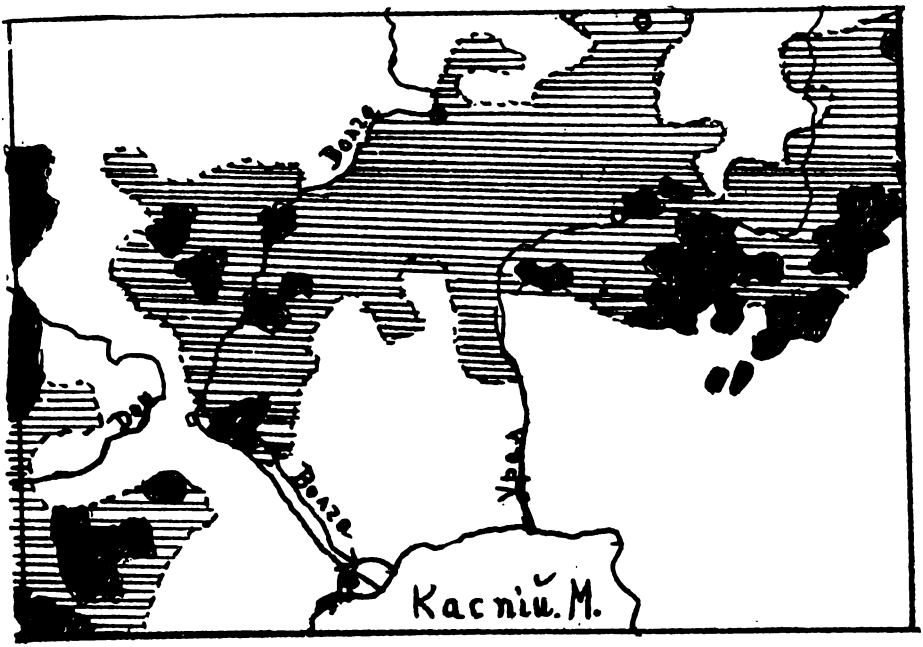

Пояснення: Чорні пятна від 50 до 100% Українців. Крискована територія від 2 до 50% Українців. Біла територія — чуже населення (на північному заході московське; на Уралі фінське; над Каспієм Калмики і Кирґізи)

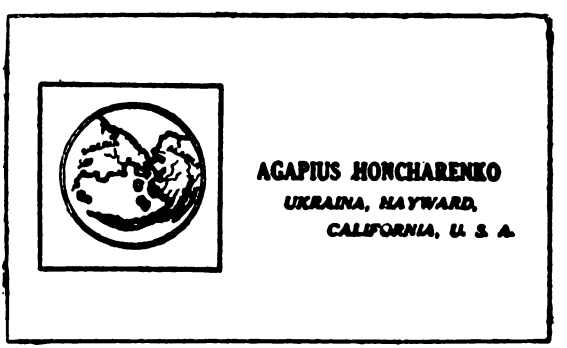

"Тихеокеанська Україна" Гончаренка

Д. Стяг

Поривання Українців тепер і колись

Преса нераз доносила про поривання Українців (і не-Українців) большевиками. Нотувалися такі випадки в Берліні, Відні, Парижі, Трієсті. Робили це большевики і з російськими "білими" еміґрантами, як голосна свого часу афера пірвання ґенерала Кутєпова в Парижі і тамже пізнійше його наступника, ґен. Мілєра. Деяких, собі немилих або загрозливих осіб, вони просто вбивали, як отамана С. Петлюру, полк. Е. Коновальця або й бувших своїх, як Троцького. Поривання, а особливо Українців, це метода, запозичена большевиками, як і богато чого іншого, в царської Росії.

Вісімнайцятий вік знає три такі маркантні випадки.

По Полтавській битві, в Европу хлинула великою лавою українська політична еміґрація на чолі з Мазепою. Після його смерти в Туреччині, його небіж і людина довіря в справах військових і політичних, Войнаровський, удався до Німеччини. В 1716 р. перебував він в Гамбурґу, а сумні дні еміґрантщини скрашало йому товариство ґрафині Марії Аврори Кеніґсмарк, колишної фаворитки Авґуста II., короля саксонського й польського, і матери пізнійшого маршала Моріца Саксонського. В цім році і в цім місті й схопили його аґенти царя Петра, який був дуже мстивим і підступним тираном, а потім вивезли його до Московщини. Протест сенату вільного міста Гамбурґа не здався ні на що. Небіж Мазепи помер, по довгих літах заслання, в снігах Сибіру. Російський письменник, декабрист Рилєєв, лишив про нього віршовану поему "Войнаровский".

Другий випадок стався з мазепинським полковником Герциком, що теж виеміґрував по Полтаві і став довіреною особою гетьмана Пилипа Орлика. Останній, як відомо, підприняв був наперед удачний похід з Туреччини на Україну, перейшов був ціле Правобереже у 1711 році аж до Білої Церкви, але воєнна фортуна зрадила його і він мусів вертатись, не пімстивши Полтави. На еміґрації він розвинув жваву дипломатичну діяльність при дворах константинопольськім, стокгольмськім, версайлськім і ін., бажаючи створити коаліцію держав проти московського імперіялізму. Для порозуміння з деякими польськими сенаторами, а також з Запоріжям і Кримом, він вислав у 1720 році Герцика зі Стокгольму до Варшави. Інтриґами російського посла у Варшаві, Герцик був схоплений на вулиці, недалеко від королівської палати, і доставлений до Петербурґу, де й повандрував до вязниці. Всякі протести Варшави лишилися без наслідків.

Заходилися Москалі пірвати й самого гетьмана Орлика, але невдачно. Цею брудною справою занятися мав доручення брат російського посла у Відні, Ягужинський, який стежив за Орликом в його мандрівці по Європі аж до Вроцлава. Але Орлик знайшов охорону у цісарського шамбеляна, австрійського барона Орлика, що походив з тої самої східної лінії родини Орликів, що й гетьман. В ночі аґенти Ягужинського добувалися до хати родини Орлика, але мусіли забратися з порожніми руками.

Та найцікавіший і найдраматичніший випадок пірвання серед української еміґрації 18-го віку, був випадок княжни Тараканової. Ця таємнича, молода й чарівна особа претендувала (з великою імовірністю), що була донькою цариці Єлисавети та її, перш любка, а потім морґанатичного чоловіка, Українця ґрафа Олекси Розумовського, якого брат, ґраф Кирило, що дістав солідне й блискуче виховання за границею, був гетьманом України 1742-63. Російський письменник Данилевський, син старого українського походження, який присвятив богато романів давній Україні, й який мав незнані іншим архіви і спогади близьких до тої справи осіб, пише, що в дитинстві княжна Єлисавета Тараканова була перевезена до кревних Розумовського, козаків Дараганів, до маєтку, що звався Дараганівка: Звідсі її імя-княжна Тараканова (зіпсуте Дараганова).

Коли вона мала три роки, її забрали з України на Сибір, звідки їй удалося втекти до Персії, а звідтам до Кіля, Лондону, Парижа й Італії. Там проживала вона під прибраним імям Єлисавети, княгині Володимирської, пані Азовської (дам д Азов) і іншими. Молода, дуже гарна блондинка, фасцинуюча, повна дотепу, вона кожному зраджувала жінку високороджену і прекрасно вихована. Люди, що знали цісареву Єлисавету, знаходили в Тараканові велику до цариці подібність, особливо в очах, що мали властивість міняти свій кольор. Серед юрми її приятелів і протекторів були князь Радивил, англійський посол в Неаполі, славнозвісний сер Вілліям Гамилтон, кардинал Альбані, його секретар Роккатані, деякі німецькі князі й інші. Цікавилися нею в Версайлі і в Константинополі.

В цей час внутрішне і зовнішне положення Росії не було блискуче. Це був час затяжної і трудної війни з Туреччиною і час Пугачового бунту. Трон цариці Катерини II не видавався таким непохитним, і тому княжна знаходила в Європі політичні круги, готові помогти їй в її замірах.

Якіж були ці заміри? — Вона твердила, що зовсім не думала скидати з трону Катерини, лише хотіла поділити з нею імперію: Катерині лишити Московщину, а взяти собі — Україну і Кавказ. Вона думала з допомогою збунтованої російської флоти зробити інвазію на Україну.

Тоді, після невдачної для Туреччини морської битви під Чес-

мою, російська флота під командою Орлова, з його англійськими офіцерами Елфинстоном і Грейґом, стаціонувала на Середземнім Морі. В той час Катеринин фаворит, брат Орлова (той, що задушив мужа Катерини, Петра ІІІ-го), впав у неласку, уступаючи місце Потьомкинові. Єлисавета Тараканова отже могла сподіватися, що легко наклонить брата Орлова проти цариці. Орлов удавав, що пристає на її пляни, але на приказ Катерини, з якою зносився, заманив Єлисавету на один зі своїх кораблів у Ліворні в 1775 р., і відплив зі своєю жертвою до Кронштадту. В Петербурзі її зараз засадили до Петро-Павловської твердині. Катерина, в своїх листах і наказах, не щадила найобридливіших, зневажливих виразів на адресу княжни, називаючи її "волоцюжкою" і т. п.

Але фактом є, що на російськім дворі того часу ніхто не заперечував істнування дітей від шлюбу цариці Єлисавети з Розумовським. Фактом є теж, що звичайну "волоцюжку", та ще й поза границями імперії Катерина не стараласяби за всяку ціну зловити і привезти до Росії. Орлову вона наказувала привезти княжну якимби то не було способом і чогоб то не коштувало, хоч за ціну збомбардування італійських портів і дипломатичних конфліктів.

В тюрмі княжна трималася в високім степені гідно. Ні підступи ані тортури не вимусили з неї ніякого "признання". Кілька місяців по арешті вона вмерла. Як доносив про цю справу до свого уряду англійський посол у Петербурзі, вона вмерла на якісь "коліки", але — додає — "тут ніхто не сумнівається щодо того, якого рода були ті коліки".

Вік 18-ий — царат; вік 20-ий — большевизм. Але незмінною лишається Москва в своїх намірах і в своїх методах поступования щодо України і тих Українців, що не хочуть іти слідами Безбородьків, Тичин, Возняків і інших "самоотверженних малоросів".

Я. Бирич

Як репатріювали „на родіну" Войнаровського?

Андрій Войнаровський, вихованець і небіж гетьмана Мазепи — разом із Орликом і його співробітниками — одна з найбільш трагічних постатей Мазепинської політичної еміграції в Европі на початку 18 ст. Тільки недавно завдяки архівно-джерельним працям Єнзена, Борщака й Крупницького ближче освітлено цю першу українську політичну еміграцію на більшу скалю й трагічну долю однієї з чолових її постатей — Андрія Войнаровського.

На основі цих праць зокрема студії І. Борщака "Арешт Войнаровського" (в Записках НТШ — 138-140, стор. 31-57) можна відтворити такий хід подій:

В середині вересня 1716 р. Войнаровський прибув у Гамбург в переїзді з Відня й Бреслава до Швеції, де мав дістати належні йому від шведського уряду гроші й заразом побачити земляків. Жінку Ганну й двоє діточок: дочку Ульрику-Елеонору й сина Станислава залишив у Воротиславлі.

Гамбург був у тому часі визначним політично-економічним центром як вільне місто Ганзи. Тут зустрічалися представники ріжних партій, націй, тут завязувалися всякі знайомства й політичні інтриги. Саме вільне місто стояло в живих політично-економічних взаєминах із Швецією й зокрема приязно було настроєне супроти неї вчасі північної війни з Росією. Зокрема чітко виступала гамбурзька публична опінія по стороні Швеції та шведсько-українського союзу в рр. 1908-9, виступаючи проти Московщини та глузуючи з її варварства.

Все це було причиною, що цар Петро І. приняв у лютому 1709 р. на дипломатичну службу Йогана Фридриха Беттігера, йменувавши його своїм резидентом у Гамбурзі. Головні функції нового резидента й було "нищити всі шкідливі й безличні для Росії пашквілі". Саме в час, коли Беттігер починав свою працю на користь московської справи, появився в Гамбурзі Войнаровський. Увесь Гамбург заговорив про молодого, освіченого й елегантного племінника Мазепи. Відновлялися спогади про шведсько-український союз проти Москви, наново оживали події з недавного минулого.

Войнаровський зустрінув у Гамбурзі богатьох знайомих. М. ін. і давну свою подругу з Дрездена, графиню Аврору Кеніґсмарк, "одну з найцікавійших явищ 18 ст." — як писав про неї її біограф. В сальонах графині

Кенігсмарк бувала вся політична еліта Гамбурґа. Войнаровський став одним із найчастійших гостей ґрафині й навязав тут близькі зносини з анґлійським представником Матесоном, настроюючи його відповідно до царя Петра І, що саме тоді перебував із своїми головними міністрами в Копенгазі.

Зносини Войнаровського з гістьми ґрафині Кенігсмарк стали скоро відомі Беттіґерові й він сповістив про все царя. На борті царського корабля відбулася нарада з участю князя Василя Долґорукого, посла в Данії, ґрафа Толстого, бувшого посла в Туреччині, віцеканцлера Шафирова й ін. Вирішено захопити силою Войнаровського, використовуючи ситуацію, а саме те, що Гамбурґ був надто слабий, щоб могти збройно спротивитися тому: московські війська стояли в Мекленбурзі у віддалі одного дня маршу від Гамбурґа.

Дня 4 вересня 1716 р. Беттіґер дістав доручення схопити силою Войнаровського й — колиб це йому вдалося — обіцяно йому крім договореної оплати ще видавати 500 рублів щорічно до смерти як окреме жалування.

В допомогу Беттіґерові цар вислав до Гамбурґа сотника ґвардії Румянцева в товаристві кількох старшин.

Змовники почали своє діло від зорґанізування великої шпигунської сіті довкола особи Войнаровського; в одному з рахунків, що їх виставив Беттіґер цареві, читаємо:

"Я найняв шпигунів та інших людей, які день і ніч не залишали Войнаровського, щоб майже завжди за ним слідкувати й таким робом я мав певність, що цей Войнаровський не зникне — все коштувало 421 дукатів"...

Догляд за Войнаровським і слідкування за кожним його кроком пішли так далеко, що підкуплено навіть покоївку Войнаровського й сам син Беттіґера мав завдання її "реферувати".

Румянцев теж не спав, а пильно підготовлявся до акції. Щоб докладно ознайомитися з своєю жертвою, він у товаристві кількох Німців під прибраним іменням зустрівся з Войнаровським в одному ігорному домі й мав змогу навязати особистий контакт із Войнаровським. До речі, компанія ця так обіграла тоді Войнаровського, що цей був примушений негайно жадати грошей від свого банкира в Відні.

Як ставився до справи можливої насильної "репатріяції" сам Войнаровський?

Насамперед треба ствердити, що він знав про те, що його слідять царські посіпаки, знав про шпіонажу Беттіґера, але уважав це за щось зовсім природне: адже ж він однодумець Мазепи, тепер на гамбурському терені в політичних колах! Булоб недорічно з боку російської дипломатії не цікавитися його особою. Але — як Українець із европейським світоглядом і европейським почуттям правовости — він сміявся з пересторог приятелів: адже ж він не російський підданий, пра-

вно Москалі не можуть нічого йому вдіяти...

Тимчасом показалося, що хоч він і не був підданий царя і правно не могло йому нічого статися, цар всетаки зумів "репатріювати" свого політичного противника.

Дня 12 жовтня в полудне "в білий день — як писав шведський амбасадор Ротліб шведському королеві — напали в повозі відомого Войнаровського, племінника Мазепиного, що був при шведському королеві в Туреччині й загостив до помешкання тутешнього московського резидента. Він обідав у графині Кеніґсмарк і коли, вертаючися звідтам додому, переїздив по так званій вулиці А-Б-Ц, московський резидент засів з гамбурзькою вартою в числі коло 16 чоловік в одному домі, напав на повозку й змусив Войнаровського, як арештованого, їхати до його дому. В той самий час випускають на вулицю 12 московських драґунів, що стояли за брамою і ставлять їх на варту коло дому при біднім Войнаровськім. Немає сумніву, що він буде виданий царові й що з ним погано скінчиться"... (за публікацією Єнзена в Записках НТШ т. 92).

Перевізши Войнаровського до свого помешкання, Беттіґер змінив ситуацію в свою користь на стільки, що вмістив свою жертву на екстериторіяльній, російській території своєї резиденції: гамбурзький магістрат не мав туди вступу. Розуміючи справу, відбуто в магістраті нараду й у висліді виставлено довкруги московської резиденції міську варту, ніби для охорони Войнаровському, а в дійсності для того, щоб не дозволити Беттіґерові вивезти арештованого з міста.

Схоплення Войнаровського в білий день на вулиці Гамбурґа царським послом викликало живий відгомін серед дипломатичних кіл і тодішної преси. Не входячи ближче в подробиці, (що про них вичерпно інформує студія Борщака в Записках НТШ т. 138-40) обмежимося тут до ствердження, що — за виїмком пруського представника в Гамбурзі — всі дипломатичні особистості щиро співчували Войнаровському й робили заходи перед своїми урядами, щоб інтервеніювали в справі його звільнення. "Через інтервенцію трох міністрів город не дозволяє мене вивезти. Таким способом я сподіваюся з Божою поміччю відзискати свободу"... писав Войнаровський дружині.

Але й цар не дрімав. Довідавшись про дипломатичну акцію, він вислав магістратові гострого листа, загрожуючи, що колиб йому відмовили, він прийде сам у добрій компанії забрати свого "васала й бунтаря, що командував в Україні трома полками й дезертував"... Отже цар старався за всяку ціну дістати в руки Войнаровського, представивши його як свого дезертира, а не як старшину вільної Козацької Нації. Та Войнаровський не піддавався, заявляючи постійно, що він не царський підданий, що цар

не має до нього ніякого права, тощо, чим ставив у прикре становище гамбурзький магістрат.

Надійшов грудень 1716 р. Дня 5 грудня мали бути імянини цариці, з приводу чого цар хотів уладити в Гамбурзі великий прием. На заваді стояла всетаки занадто голосна справа Войнаровського. Треба було її як найскоріш полагодити.

І ось дня 4 грудня прибула в Гамбург гофмайстриня цариці ніби, щоб підшукати для неї помешкання. Гофмайстриня відвідала ґрафиню Кеніґсмарк і переконала її в тому, що коли Войнаровський добровільно зявиться в день янгола цариці в царя, він напевно простить йому все й не буде карати за Полтаву. Кеніґсмарк щиро повірила в людяність царя й порадила Войнаровському погодитися на таку розвязку справи. Войнаровський дався переконати своїй добрій знайомій. Він попросив гамбурзький магістрат видати його цареві, що й сталося. Дня 5 грудня в 4 год. ввечорі під ескортою гамбурзьких драґунів у замкненій кареті Войнаровський виїхав в Альтону, звідкіля вже ніколи не повернувся до Гамбурґа.

Підступ царя вдався вповні. Дня 8 грудня Войнаровський був висланий на допити в Байсенборґ, головну московську квартиру, де його піддали першим тортурам. Сім років держали його опісля в Петропавлівській фортеці, опісляж "репатріовано" його в Сибір, через Тобольськ до Якутська.

"Траґедія Войнаровського — пише І. Борщак у цитованій праці — це не траґедія легкодушности, а . . . траґедія шляхетної натури, що не розрахувала сили провокації і впала її жертвою".

В його траґедії треба добачувати конфлікт між европейською правовістю й шляхетністю та між евразійською нахабністю й грубістю, що не оглядається на ніякі закони, коли йде про те, щоб когось знищити й здібна на всякі засоби, включно до лукавого підступу й провокації, щоб тільки осягнути свою ціль.

"Репатріяція" Войнаровського поверх 230 років тому, а зокрема спосіб її переведення — це один із богатьох прикладів московських метод праці на европейському суходолі.

Якеж звичайне тоді стає "зникнення" в білий день напр. Василя Вишиваного в жовтні 1947 в Відні, коли вже 200 років тому в Гамбурзі "зник" у білий день Андрій Войнаровський.

С. Г.

Як Москва нищила українську культуру

Київ був духовим осередком українського народу упродовж тисячоліття. Підбивши, після чотиролітньої війни 1917-20, Україну, Москва почала знесилювати українське населення розстрілами, вивозами, орґанізованим голодом. Щоб якось зменшити історичну ролю Києва і вплив його високої культури, наставлений Москвою "уряд" підсовєтської України переніс свою "столицю" до Харкова. Були тут ще й інші причини: Харків був ближче до Москви, ніж покладений у серці України Київ, далі — Харків був ближче промислового Донбасу, якого вугіллям і залізом трималася ціла совєтська держава і, врешті, Харків не мав богато культурно-історичних чи релігійних традицій і тому новим окупантам України здавалося, що з нього буде лекше перебудовувати все життя України в інтернаціональнім дусі. Так тривало аж до 1933 р. Орґанізований голод того року був завершенням колективізації й остаточним розгромом спротиву українських селян проти неї; через голод і масові вивози на копальняні роботи в північній Росії зникло, як це підтверджує сама таки совєтська статистика, понад 6 міліонів корінного населення України. На цьому цвинтарищі "уряд" підсовєтської України під контролею П. Постишева, панування якого на Україні можна прирівнати тільки до пізнійшого його наступника-райхскомісара Еріха Коха, постановив перенести столицю України з Харкова до Києва — чуючись, видко, на знесиленій Україні вже трохи певнійше і безпечнійше.

З цього приводу почалася т. зв. розбудова Києва; треба було на ґвалт створити місце для численних урядів, комісаріятів, цілої армії поліції, треба було розмістити на мешканнях цілу хмару чиновників тих установ, і то в місті, де в одній кімнаті жило нераз по дві родини. Особливо реконструкції (перебудові) підпав сам осередок Києва, який призначено на будови партії. Щоб створити місце для будов, вирішено розібрати цілі квартали будівель. Пляни прислали, розуміється, архітекти Москви, і за тими плянами призначено місце, де стояла Трисвятительська церква (з 12 століття) на будову палати комуністичної партії. Місце, де стояв Михайлівський монастир, було призначене на будови для ради народних комісаріятів, а між цими двома великими будинками мала стояти, вища від них, колосальна постать . . . Леніна.

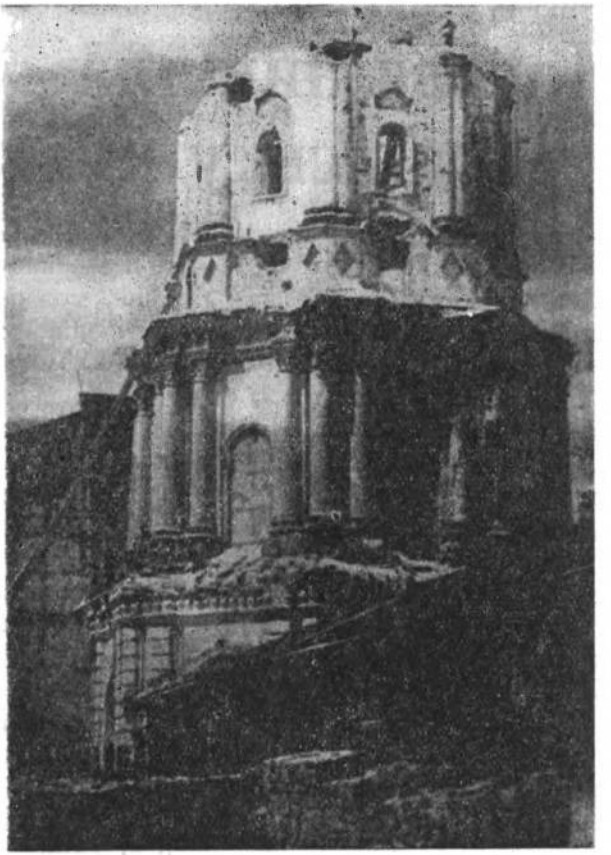

Київ. Дзвіниця Військового Миколи підчас руйнування 1934 р.

Михайлівський монастир, званий також Золотоверхим, бо в часах гетьмана Мазепи його покрито золотою бляхою, був, як думали донедавна історики мистецтва, памяткою 12 століття, точніше, він мав бути збудований 1108 р. князем Святополком-Михайлом, що був сином кн. Ізяслава і внуком великого князя Ярослава Мудрого. Власне, літописні дані подають вістку, що князь Михайло збудував велику церкву в ім'я св. Архистратига Михаїла, але де саме — точно означено не було. А що в сусідстві було в ті часи збудовано ще й інші церкви, абсолютної певности щодо назви і місця не було. Щойно недавні ревеляції проф. П. Курінного на одній з конференцій Української Вільної Академії Наук на еміграції доказали, що т. зв. Золотоверхий Михайлівський монастир є в суті будова куди старіша: що це є властиво церква св. Дмитра, збудована князем Ізяславом, який мав і

Михайлівський Золотоверхий монастир у Києві (церква св. Дмитра), знищена большевиками в 1934 р.

друге імя — Дмитро і що повстала в роках 1054-1078, значить старіша, ніж її вважали. Архитект проф. Ол. Повстенко припускає дуже слушно що майстри і будівничі, які збудували для князя Ярослава Мудрого Собор св. Софії в Києві в рр. 1017-1037, перейшли пізнійше будувати церкву його сина—кн. Ізяслава: Дмитра. Це важливе тому, що собор св. Софії історики схильні вважати твором приїзджих візантійських (грецьких) будівничих і мистців, зате мозаїки і настінні мальовила Михайлівського монастира приписували майстрам місцевим. Тепер, коли доказано близькість часу повстання обох будов, виринає слушна гадка, що обі могли бути прикрашені майстрами місцевими, українськими.

Михайлівський Золотоверхий монастир (або церква св. Дмитра) була внутрі прикрашена високо мистецькими мозаїками і малюнками, що належать, разом із подібними творами в соборі св. Софії, до найстарших українських і взагалі на Сході Европи памяток і мають славу у світі як безцінні твори візантійського стилю. Слід тут згадати, що в часах гетьмана Мазепи той монастир відновлено, добудовано пишні бані й оздоблено богатими різьбленими орнаментами в стилі козацького барокко, і такою вона простояла аж до знищення в літі 1934 р.

Наказане Москвою розібрання цієї безцінної мистецької та історичної памятки, де упродовж майже 900 років молився український нарід, викликало серед усього українського населення, а вокрема мистецтвознавців, величезне обурення. Руйнуванням зайнявся комісар внутрішніх справ підсовєтської України Балицький (колишній кат — голова ГПУ України) і Затонський, відомий малорос, що після самогубства Скрипника був комісарем освіти. Нічого не допомогли протести й інтервенції українських мистецтвознавців — того, хто обороняв безцінну памятку найенергічнійше і відважився написати в її обороні листа до Сталіна — проф. Макаренка, славнозвісного дослідника старовини— заслано на сибірську каторгу. Церкву таки розібрано, і тільки старанням мистецтвознавців слід завдячувати, що з нутра церкви врятовано мозаїки і мальовила, з яких, проте, частину таки вивезено до Москви — як зразки "старого російського мистецтва"...

Разом із зруйнуванням тієї безцінної релігійної і мистецької памятки, збудованої сином вел. князя Ярослава Мудрого, знищено ще цілий ряд інших старих будов Києва м.і. великий Миколаївський Воєнний собор, який збудований гетьманом Мазепою, надто колов очі окупантам. І сталося це все в роки зовсім мирні, невоєнні. І, найважливійше, руйновано без цілі й безглуздо, з самої ненависти до української культури, з бажання її знищити. Бо на місці, де стояв золотоверхий, аби хоч що збудовано нове! Де там! Очевидці, які у воєнні

роки були в Києві, розповідають, що большевики, розібравши церкву в 1934 р., місце так і залишили, і так воно стоїть і досі невикористане.

Зруйнування священної памятки викликало в усьому українському народі величезне вражіння і цієї зневаги український нарід не забув і не забуде; недармож його поети співають.

Ще Михайлівський другий собор ми
Вгору здвигнемо з цегли Кремля!

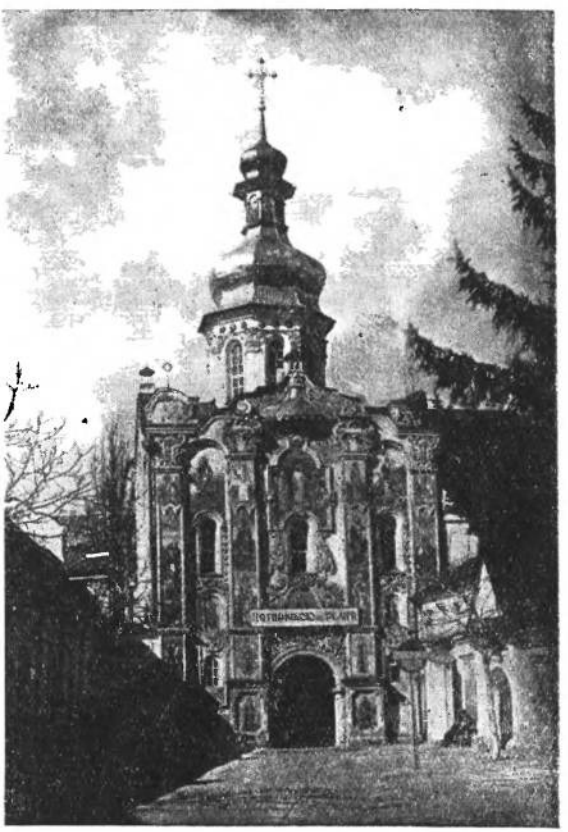

Троїцька Надворітня Церква Києво-Печерської Лаври. Так воювали большевики з релігією

Напис: "Пятирічкою по релігії"

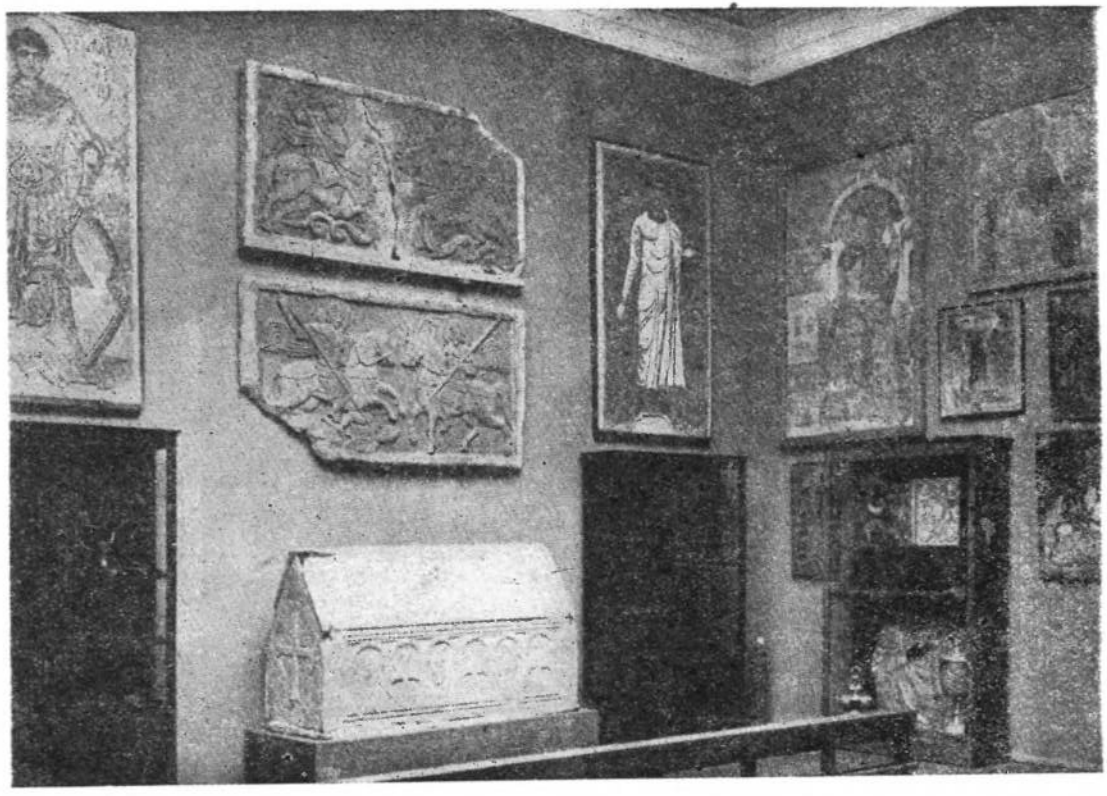

Вратовані підчас руйнування Михайлівського монастиря мистецькі памятки. Вони знаходилися спочатку в музеї, звідки їх частинно (мозаїка св. Дмитра — патрона церкви, плоскорізьба) пограбовано і вивезено до Москви

Українське мистецтво в світі

С. Гординський

ІНФОРМАТИВНИЙ ОГЛЯД*)

Ми тут хотіли б сказати кілька слів про українське мистецтво поза межами України. Раз-у-раз довідується українське громадянство про ріжні виступи наших мистців, про мистецькі видання, тощо, тож і цікаво спинитись трохи основнійше над творчою працею українських мистців. Тим більш, що сьогодні в Европі знайшлося, разом із збірною нашою еміґрацією, немале число образотворчих мистців. Про їхню силу нехай посвідчить факт, що коли в січні 1947 р. влаштовано в Мюнхені в Німеччині виставу ненімецьких мистців, мистці українські виставили дві третини всіх творів.

Вже до війни було кілька значних осередків в Европі, де працювали наші мистці. Так було у Варшаві, Празі, Берліні, а передусім Парижі, звідки мистці показували свої твори на виставках у Львові. Підчас війни приєдналася до тієї групи значна скількість мистців, яка втекла від совєтського режиму, шукаючи змоги вільно працювати. Бо в підсовєтській Україні єдиним визнаним стилем і напрямком був (і досі є) т. зв. соцреалізм (соціялістичний реалізм), який, як і німецьке гітлерівське мистецтво, запрягає мистецтво зовсім на службу своєї пропаганди, "прикрашуючи" українські міста і села величезними, як простирала, портретами "вождів" або не менш великими різьбами, відлитими з ґіпсу і помальованими під імітацію металю. Тут траплялися нераз просто гумористичні куріози, ось як на памятнику Шевченка в Харкові, де серед Шевченкових постатей — Катерини, козака і ін. приліплено ні з цього, ні з того, красноармейця зі звездою...

Перед другою окупацією Львова большевиками в 1944 р. українські мистці ще встигли влаштувати свою останню велику виставку і на ній було поважне число 104 мистці, в тому богато но-

*) **Від Редакції:** Автор цієї статті, С. Гординський, що недавно прибув з Европи до ЗДА, відомий український мистець маляр і ґрафік, один з творців Асоціяції Незалежних Українських Мистців (АНУМ) у Львові та Української Спілки Образотворчих Мистців на еміґрації. Підчас війни був літературно-мистецьким редактором "Українського Видавництва" у Львові, а на еміґрації редактором "Українського Мистецтва".

вих із східних земель. Коли наша інтеліґенція подалася на еміґрацію, серед неї знайшлася більш як половина згаданих на тій виставці мистців. Залишилося всього кілька молодих, а то — переважно люди найстаршої ґенерації, яким уже не під силу була скитальщина. А втім, вихованці старих мистецьких шкіл, вони із своїм реалізмом ще були найбільш безпечні в підсовєтських умовах. Отак залишилася напр. відома малярка Кульчицька, малярі Монастирський, Курилас та ін. і їх працю навіть реклямують закордоном — недавно в одній віденській — (німецькій) ґазеті доводилося нам читати про "визначну совєтську малярку Елєну Кульчіцкую"...

По розгромі Німеччини, українські мистці опинилися в незавидних умовах життя всієї еміґрації. Одні, в таборах, мали щоправда забезпечений, з математичною точністю обчисленими калоріями, харч, але зате тісноту і нераз брак простого стола (головний мебель це 2 чи 3-поверхова прича); тіж, що рішилися жити поза таборами, пайків харчевих не діставали і мусіли на всілякі лади промишляти, щоб і з голоду не гинути (75 декаґрамів — менш як одна третина фунта — товщу в місяць!), і до того якось працювати і творити. А всеж таки відновлено львівську Спілку Мистців, улаштовано низку репрезентативних виставок, випущено гарний альманах та інші мистецькі видання. Тільки нечисленним досі одиницям вдалося вирватися з Німеччини й Австрії в ширший світ — у Францію чи до Америки (півн. і південної).

2.

Переглянувши отак загальні умови, хотілиб ми сказати кілька слів про визначнійших представників сьогочасного нашого мистецтва, особливо тих, що проявляють живу активність сьогодні, в повоєнних роках. Коли пригадати собі всі імена, то просто не знати з кого починати — стільки тут цікавих мистців, визнаних не тільки своїми, а й чужинними критиками, мистців, що студіювали або в Києві чи Львові, або закордоном, та що і одні, і другі творять мистецтво високої якости. Особливо хотілиб ми згадати ширше тих мистців, яким удалося вже дістатися до одної — Північної чи Південної — Америки і там працювати.

Їх ще не богато, але це вже вироблені, відомі краєвому громадянству мистці, що мають за собою солідні студії і богато краєвих та закордонних вистав, де їх змогла оцінити чужинна мистецька критика. Ось Микола **Азовський,** що в Київській Академії Мистецтв був учнем проф. М. Бойчука та Ф. Кричевського. Вирвавшись з московських лабет, а пізніш з гітлерівської тюрми, він після війни добився до Риму, де створив портрети св. Йосафата, Папи Римського та ін., і врешті осів у Півд. Америці. Азовський — першорядний портретист, відомі також його композиції "Шевченко на засланні", "Розбій-

ник Кармелюк", "Жнива". Виставляв на богатьох виставках, м. і. на Бієннале (що-дворічній міжнародній виставі) у Венеції, в Копенгазі, Варшаві, Филаделфії, де його високо оцінювано.

Петро **Андрусів** — один з тих не дуже то численних наших мистців, що цікавляться особливо малярством батальним та історичним. Тут він дав низку картин з часів княжих та козацьких, ось як "Похід Ігоря на половців", "Козацька атака", тощо. Взагалі його спеціяльність це велика богатоскладна і богатоособова композиція в руху. Як графік, належить він до чільних наших ілюстраторів, особливо на теми історичні ("Княжа слава"), а зокрема працює в ділянці малярства церковного, де в пригоді стає йому знання історичних стилів. Як мистець, Андрусів виховався у Варшаві, де брав участь на виставках гуртка "Спокій" та ріжних виставках у Львові, Празі, Берліні і ін. містах. Тепер живе і працює в Филаделфії.

Микола **Бутович** прибув до ЗДА щойно недавно. Він студіював у Празі і закінчив академію графіки в Ляйпціґу, потім перебував і виставляв у Парижі, Празі, Берліні, на Балканах, підчас війни був професором Академії Мистецтв у Львові. Його спеціяльність — мистецтво книги — окладинки, ілюстрації, дитяча книжка, але назагал він дуже всесторонній і однаково добре опановує і портрет і монументальне малярство. Притаманна його риса — справжній козацький гумор і глибока народність його мистецтва.

В ЗДА перебуває й один з чільних творців українського монументального релігійного мистецтва Михайло **Осінчук.** Йому належить велика скількість розмальованих церков у Галичині, які він виконав в українсько-візантійському стилі, частинно спільно з пок. П. Ковжуном. Згадаємо такі церкви, як у Калуші, Сокалі, Долині, Грималові, а остання його велика праця була поліхромія катедрального собору Св. Юрія у Львові.

В Канаді опинився нещодавно один з цікавійших наших графіків — Володимир **Баляс.** Він вийшов з Варшавської Академії Мистецтв, де виробився на модерного майстра плякату й ілюстрації та оформив велику скількість видань.

У Німеччині й Австрії перебуває велика скількість талановитих, переважно ще молодих мистців. Михайло **Дмитренко** — один з найкращих наших портретистів, професор Київської Академії Мистецтв, відомий також своїми великими композиціями, ось як "Пісня". В Мюнхені живе і працює маляр і графік Яків **Гніздовський** із Загребської і Дрезденської Академії Мистецтв, знаменитий кольорист Михайло **Гоцій,** Северин **Борачук** з Краківської й Паризької Академії, по містах і по таборах розсипані по всій Німеччині й Австрії такі відомі мистці як Едвард **Козак** (хто не знає його карикатур!), малярі краєвидів Михайло **Мо-**

роз, Олекса **Булавицький** і Степан **Луцик,** портретист Микола **Шрамченко,** Микола **Неділко,** Надія **Білецька,** Петро **Мегик,** Василь **Кричевський,** Михайло **Кміт,** баталіст Леонід **Перфецький** — щоб тільки згадати найбільш відомих

Окрему групу творять різьбарі. Над Олександром **Архіпенком** ми ширше не спиняємось, бо його творчість в ЗДА добре відома. В Німеччині працює Григор **Крук,** вихованець Берлінської Академії, якого портрети високо цінені, Антін **Павлось,** що створив проєкти памятників короля Данила і Романа Галицького та гетьмана Б. Хмельнйцького. Б. **Мухин** широко відомий своїми різьбами, вилитими з бронзи, ось як "Слава", "Князь Ігор", "Козак", "Чумак". З інших різьбарів згадаємо Ф. **Ємця,** К. **Бульдина,** С. **Литвиненка.**

Це ще не все. Окрему групу творять наші мистці, що живуть і працюють у Франції. З них деякі добились великих успіхів і їх твори можна зустріти в музеях та ґалеріях. Згадаємо такі прізвища як О. **Грищенко,** М. **Андрієнко,** М. **Кричевський,** В. **Хмелюк,** В. **Ласовський,** Галина **Мазепа** — найвизначнійша сьогочасна українська малярка, Іванна **Винників,** Соня **Зарицька** та ін

Всі ці мистці, з яких кожен мігби бути окрасою культури будьякого народу, богатшого й більшого за український, сьогодні на добровільному вигнанні. Їх цінять, визнають, хвалять скрізь у світі, тільки не в Україні, де окупант своїм терором не дає їм змоги не то творити, а просто жити. Одні, як бачимо, опинилися поза межами України, других — тих що лишилися — ліквідовано фізично. Хто скаже, де сьогодні один з творців Київської Адемії Мистецтв — проф. М. Бойчук і його колишні учні, визначні майстри: В. Седляр, І. Падалка та богато-богато інших, які своїми прізвищами попідписували не свої твори, а стіни по московських тюрмах?

Є така марксівська теорія, що "мистецтво є надбудова економіки", тобто, що при сильному розвитку господарства розвивається й мистецтво, а з його занепадом — воно занепадає. На прикладі українського мистецтва останніх літ є нагода цю теорію заперечити. Так, розвій господарства впливає корисно на мистецтво, але він не є чинник вирішний, мистецтво розвивається за іншими спонуками, характеру не матеріяльного, а духового. Українську націю можна було обдерти з усього, але її мистці продовжують творити всупереч усьому — і це є закономірне явище кожної здорової нації, яка має перед собою майбутнє.

Українські мистці в Америці

Святослав Гординський

Михайло Осінчук

Українська імігрaція в Америці має за собою всего пів століття з гаком. Ще живуть між нами перші піоніри, чисельно вже переважає серед нас перше американське українське покоління, а підростає вже й друге тут роджене покоління.

До цеї нашої зарібкової імігрaції зперед першої світової війни прибула група політичної імігрaції по 1920-ім році, серед якої була вже жменька ріжних професіоналістів — адвокатів, інженерів та вільних професій осіб. Нема сумніву, що цей додаток інтеліґенції був дріжджами, на яких почало щораз то буйнійше рости громадське життя нашої імігрaції. Хоч часом воно то тут то там і переливалось поза береги принятих форм у виді чи то релігійних, чи політичних ексцесів і малих баталій, то всеж в загальному розвою життя нашої імігрaції слідно було великий поступ.

По другій світовій війні, по роках терпінь на руїнах Рідного Краю і по ходженні по муках на скитальщині до Америки врешті пробиваються знову нові українські імігранти, що вирвались з пекла кремлівського сатани й чистилища націстського невіжі. Серед них наша американська імі-

Петро Андрусів

ґрація має щастя витати вже не тільки свідомих селян і робітників, не тільки заслужених просвітянських і орґанізаційних діячів, не тільки адвокатів і інженерів, священиків і професорів, але цим разом і першорядних артистів-мистців.

Українська іміґрація в Америці збогачується отже вже не тільки в **носіїв,** пропаґаторів, учителів української культури, але і **в самих її творців.** Прибувають вони до Америки в силі свого віку й енергії та на вершках своєї мистецької творчости. Віримо, що вони знайдуть скоро своє місце в мистецькому світі Америки й гідно зарепрезентують там українське мистецтво.

Віримо також, що українська іміґрація в Америці — перше зарібкова, потім пробуджена до громадського життя — тепер також уже доросла до того степеня, що серед неї можуть знайти собі середовище співзвучних думок та спільних ідеалів творці української культури — українські вчені й мистці.

Українська культура й наука, знищена на рідних землях, мусить віджити на вільній землі Вашінґтона. Українська іміґрація в

Микола Бутович

Америці, пізнавши свою велику ролю, прийме всіх творців української культури й науки як скарб, вратований з румовищ Европи і дасть їм змогу створити тут те, що там знищили червоні Москалі чи брунатні Прусаки.

На наступних сторінках передаємо читачам дещо з праці наших мистців, і тих, що вже прибули до нас і тих, що ще на скитальщині в Европі. Це тільки скупенька ілюстрація великого богацтва, уділу в якім має тепер нагоду доступити й наша американська Україна.

Петро Андрусів: Портрет батька (акварeля)

Петро Андрусів: Портрет матери (акварeля)

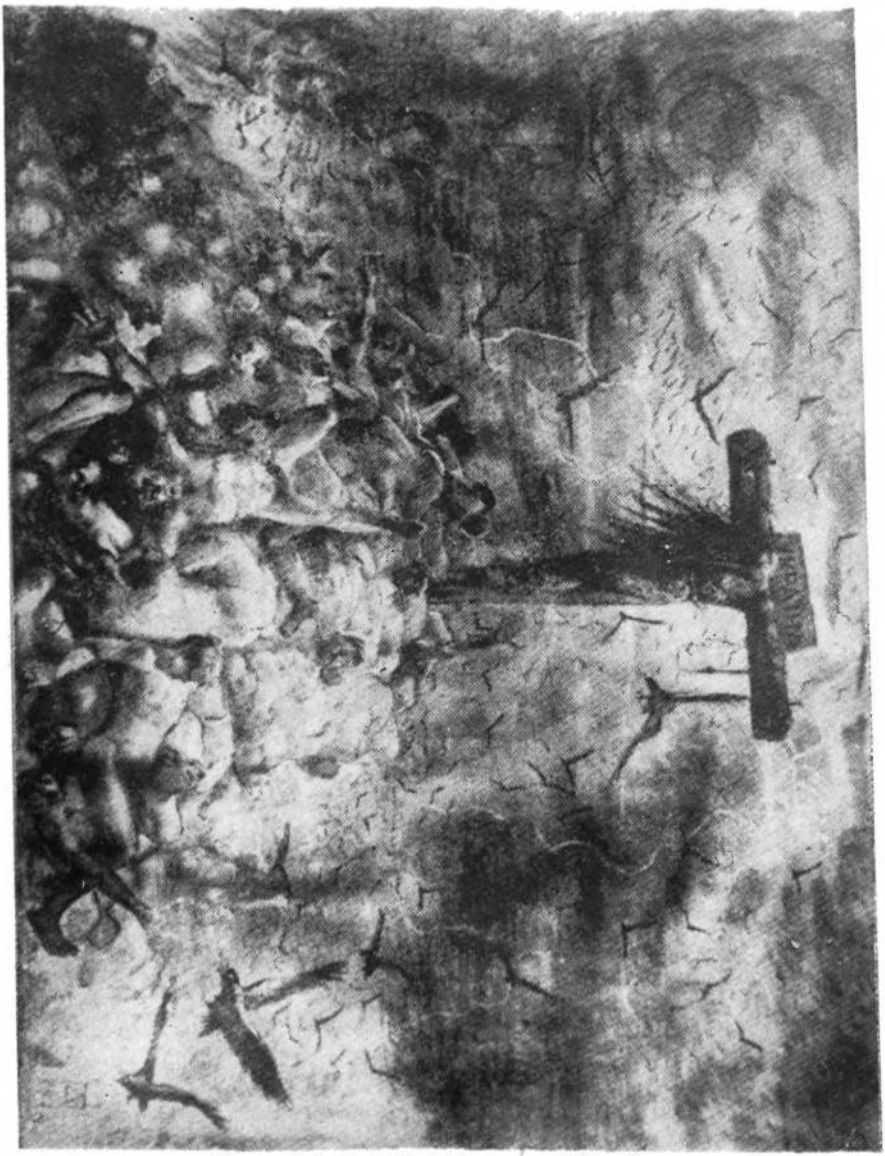

Петро Андрусів: Голгота України

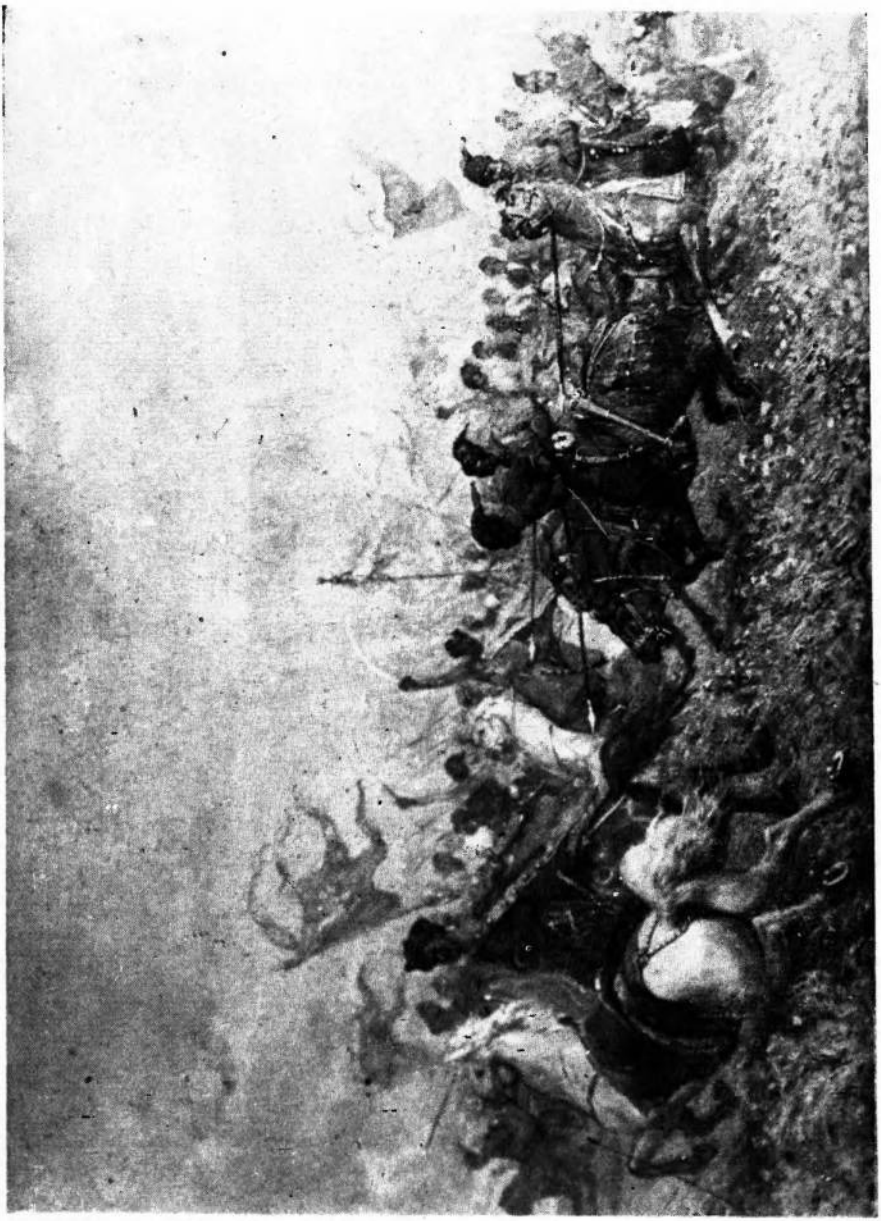

Петро Андрусів: Атака Запорожців (олія)

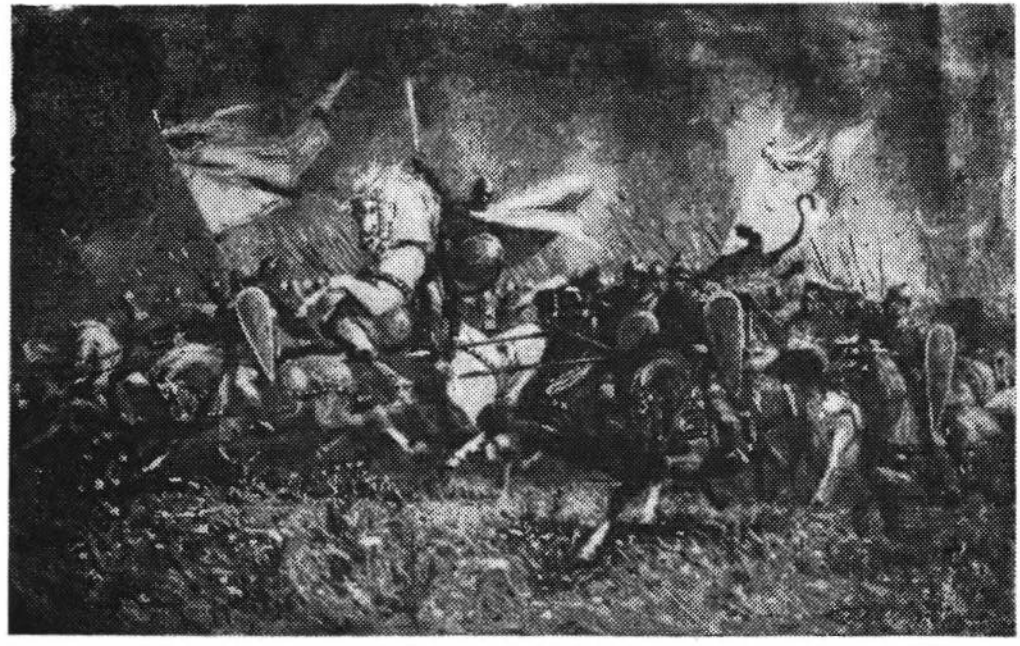

Петро Андрусів: Похід Ігоря на Половців (олія)

Петро Андрусів: Степова анекдота (олія)

Михайло Осінчук: Св. Юрій (проєкт)

Михайло Осінчук: Св. Варвара (проєкт)

Репродукція з образу **Миколи Бутовича** "Смерть Чумака"
(власність Центробанку у Львові)

Микола Бутович: портрет пані М. Г.

С. Гординський: Проєкт килима, виконаний "Гуцульським Мистецтвом" у Косові

С. Гординський: Гуцульські музиканти

М. Дмитренко: Хрещення. Проєкт для церкви в Городку (1943)

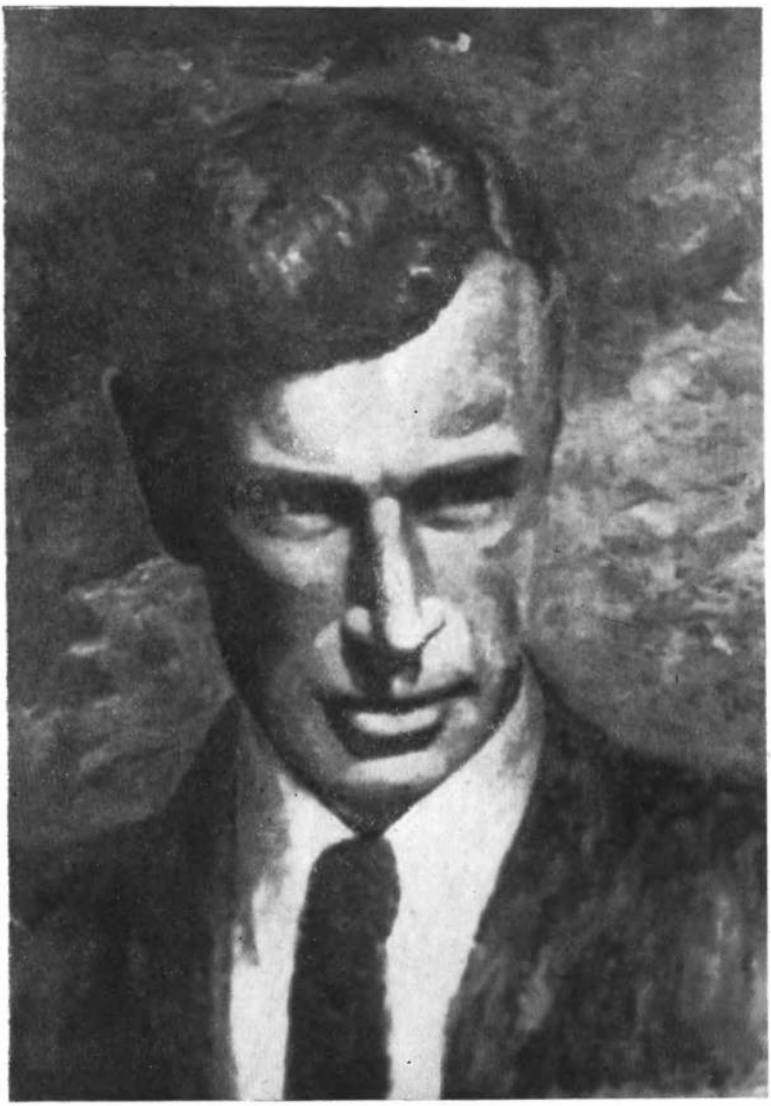

Н. Білецька: Портрет поета О. Ольжича, розстріляного 1944 р. Німцями

В. Баляс: Ніч під Івана Купала (рисунок)

Антін Павлось: Король Данило Галицький.
Проєкт монументу

Павлось: Робітниця

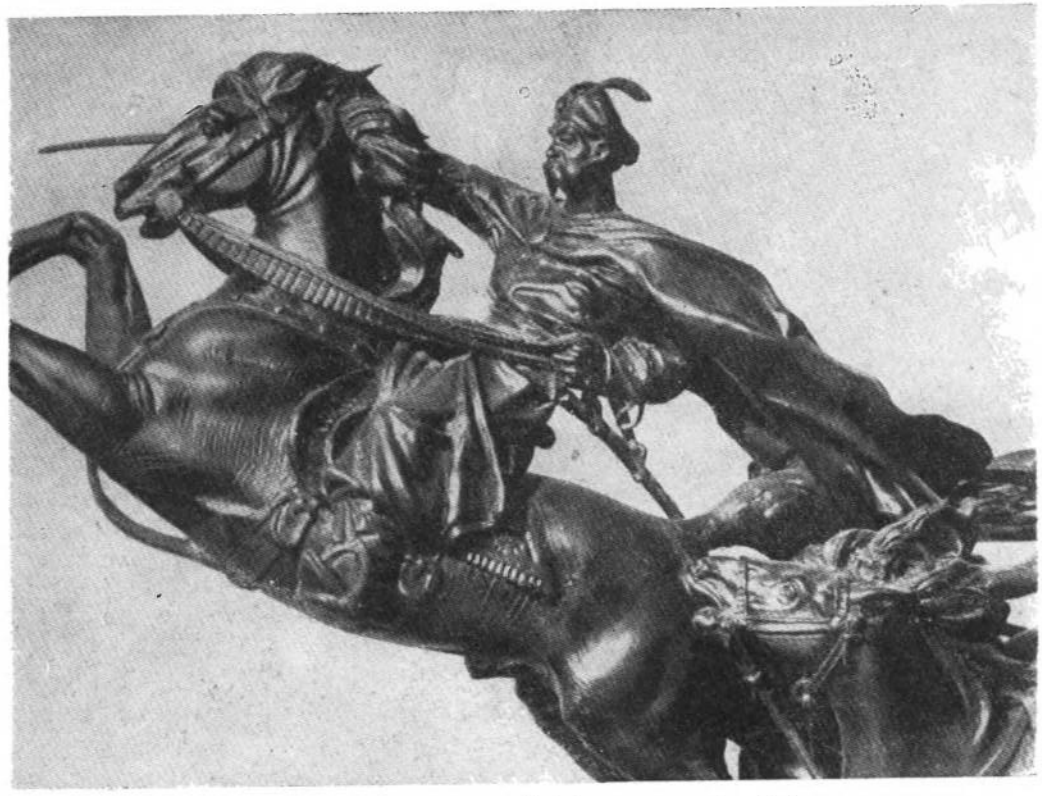

Б. Мухин: "Слава" (фрагмент різьби)

Мухин: Козак, що пє

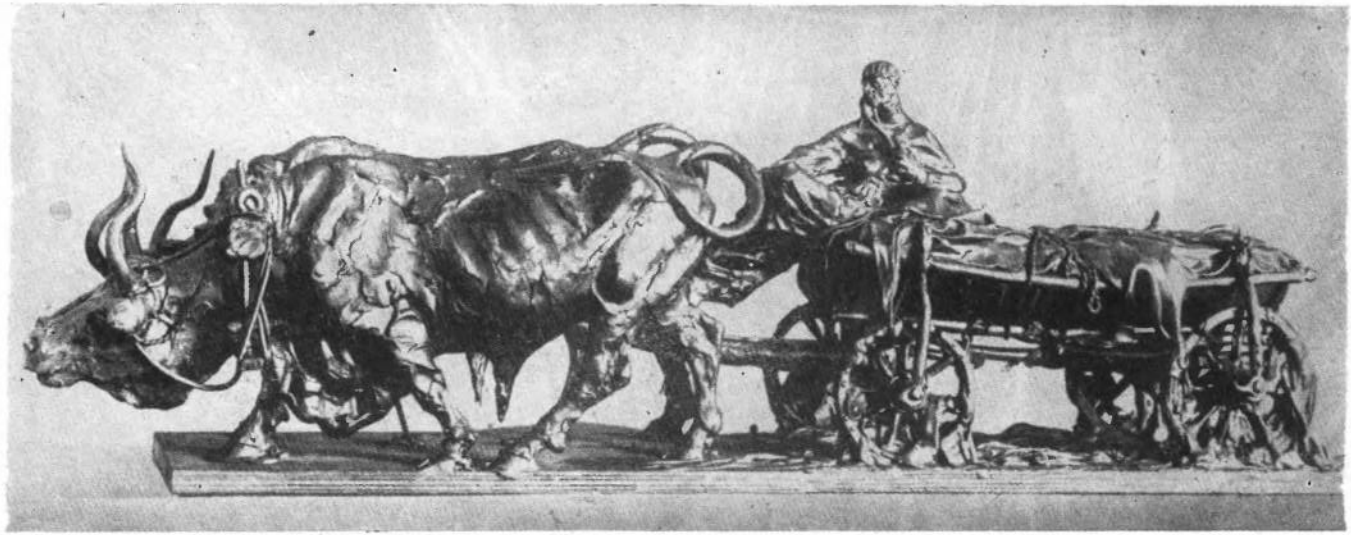

Мухин: Чумак

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

UKRAINIAN ART
UKRAINISCHE KUNST

1

Окладинка 1 числа люксусового видання мистецького альманаху, що одержав признання найкращого мистецького видання в повоєнній Німеччині (рисунок **М. Дмитренка)**

Перші українські книгарні в Америці

Наведу оце власні слова першого українського книгаря в Америці, а це п. Василя Гришка, що живе досі в місті Аллентавн, Па.:

"Першу українську книгарню в Америці заложено в місті Скрентоні, Па., в році 1904, на уділах персоналом "Свободи". Уділовцями були: Іван Ардан, редактор "Свободи", Жигмонт Бичинський, співредактор, Андрій Савка і Василь Гришко, друкарі. Спілка мала на ціли друкувати книжки в друкарні "Свободи", а також спроваджувати книжки зі Старого Краю. Більшою книжкою, що її спілка видала, було, "Життя Ісуса Христа" на 500 сторін друку з 75 образками, в гарній твердій оправі, в 5,000 примірниках.

"Ця книгарня на уділах вдержалася через два роки. Коли в 1906 році часопис "Свобода" переносився до Ню Йорку, тоді уділовці мали розїхатися: Іван Ардан зі "Свободою" до Ню Йорку, Ж. Бичинський до духовного семинаря в Балтіморі, А. Савка мав їхати до Галичини, але по надумі лишився при "Свободі". Василь Гришко лишився в Скрентоні і відкупив книгарню від решти уділовців та провадив її на власну руку аж до 1923 р".

Такий був початок першої української книгарні в Америці. А дальший розвій книгарства був такий: 1910 року з міста Теребовлі в Галичині приїхав до Америки, до стейту Техас (через Мехіко) молодий тоді але рухливий хлопець на імя Василь Морозович (тепер живе в Бронксі, Н. Й.). Скучно йому було там без своїх людей. Побачив у "Свободі" оголошення, що в Скрентоні, Па., земляки справляють свято Тараса Шевченка; довго не надумувався і за дві неділі вже був у Скрентоні, на Святі Шевченка. Там запізнався з п. Гришком і той приняв його на помешкання та поручив йому помагати в книгарні, в редагуванню гумористичної часописи "Шаршонь", а час від часу дав йому трохи книжок, щоб продавав по других громадах. (Гришко мав доброго продавця книжок, з Лемківщини, що називався Стефан Топольницький).

Таким способом Василь Морозович заїхав з книжками і до Ню Йорку. Тут дістав роботу в одному банку. Вечорами ходив з книжками а їсти ходив до української реставрації при 6-тій вулиці, де подавали дуже смачні старокраєві страви. Властителями тої реставрації були Аполонія і Маріян Ляховичі, обоє також з Теребовлі.

Пан Ляхович, бувший ремісник з краю, знався на римарстві, та цікавився чимсь лучшим, ніж бути "вейтром" у реставрації. П. Ляхович купував книжки від Морозовича та оба розмовляли часто на ріжні теми. Це було вже в 1914 році і перша світова війна на добре вже розгорілась. Наші люди ніяких листів з дому не діставали. П. Морозович, що робив в банку, все більше новинок чув ніж другі; часами до австрійського конзуля заходив тай листу забитих і ранених Українців до реставрації п. Ляховича приносив. Оттак і прийшло їм обом на думку видати книжку в українській мові де бувби спис всіх тих воєнних жертв. П. Морозович таку книжку зладив, а п. Ляхович дав гроші на її видання. За пару тижнів з друкарні Поповича (Серба), де тоді в Ню Йорку всі Українці друкували свої річи, (а п. Хандога свої "Гайдамаки"), вийшла книжка під назвою "З теренів великої війни".

Ще заки книжка вийшла, то п. Ляхович наняв собі склеп під ч. 168 Іст 4-та вулиця та за порадою Морозовича назвали його "Книгарня Ім. Тараса Шевченка". (П. Ляхович з дружиною ще досі тримають цю книгарню).

1916 року приїхав до Ню Йорку із Канади ще один продавець книжок, а це Василь Пуйда (тепер широко знаний бизнесмен і філантроп). Він брав книжки то в Гришка, то в Ляховича, а також спроваджував богато з Канади від Чеха Доячека (у Віннінеґу). П. Пуйда показав себе більше підприємчивим, бо взяв собі склеп під числом 34 Іст 7-ма улиця, близько укр. католицької церкви св. Юра. Тут почав видавати гумористичну ґазету "Іскра". На редактора спровадив собі Стефана Мостового з Шікаґа. П. Пуйда здається — перший назвав свою книгарню "Українська Книгарня".

Як п. Пуйда підробився, перенісся на більше місце при Евню А. Це було 1918 року. На опорожнене ним місце на 7-мій улиці перенеслися два молоді властителі крамниці "Січовий Базар", Михайло Гандзюк і Іван Корилюк оба зі Заліщик. Гандзюк, не бачучи будучности в українській торговлі, покинув цей бизнес, а Корилюк тримав книгарню сам. Помагав йому Василь Винтоняк. (Гуцул). Ходили оба до роботи, а вечорами отвирали книгарню, почитали собі трохи ґазет, дещо продали . . . тай ішли спати.

18 жовтня 1918 року, в гарний горячий день, не хотілося мені йти до роботи (в реставрації), так кажу до Корилюка: "Знаєш, товаришу. . . . Дай мені ключ від книгарні, бо не піду завтра до роботи, то побуду в склепі". — Корилюк дав мені ключ; того ключа я вже ніколи йому назад не віддав. Я остав у книгарстві по нинішну днину. Тасама книгарня, переношена за той час тричі в ріжні місця, істнує й досі. 1927-ого року перезвано її на "Сурму". Як хочете дістати яку українську книжку, або ноти то заходіть під ч. 11 Іст 7-ма вулиця в Ню Йорку. **М. Сурмач.**

ДЕЛЕГАТИ И ГОСТІ НА ПАНАМЕРИКАНСЬКІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Зліва направо сидять: І. Григоращук (Аргентина), інж. В. Коссар (Канада), о. С. В. Савчук (Канада), О. Лотоцька (ЗДА), о. д-р В. Кушнір (Канада), Е. Піддубчишин (ЗДА), І. Горачук (Бразилія), о. М. Іванів (Бразилія), д-р Л. Мишуга (ЗДА). Стоять (зліва направо): Е. Рогач (ЗДА), ред. Б. Катамай (ЗДА), проф. М. Чубатий (ЗДА), інж. А. Білопольський (Аргентина), ред. С. Шумейко (ЗДА), д-р Т. Дацків (Канада), М. Гетьман (Канада), д-р Л. Цегельський (ЗДА), проф. О. Грановський (ЗДА), О. Обельницький (Канада), О. Яремко (ЗДА).

Панамериканська Українська Конференція

На попередній сторінці поміщена знимка учасників (та й деяких гостей-слухачів) Всеамериканської Української Конференції, що відбулася в Ню Йорку, в днях 18-21 листопада 1947 р. Була це безсумнівно історична подія, що буде мати далекосягаючі наслідки на будуче. Вона й вже спонукала аналоґічну тенденцію до обєднання і координації українських груп чи партій в Европі, на скитальщині, де — можна сказати — опинилася сама найсвідомійша часть нашого старо-краєвого громадянства.

Змагання до обєднання сил народу, що находиться в такім тяжкім положенню, як український нарід, та ще й до того в так критичний історичний час — природне, здорове і одиноко спасенне. Побіч Жидів ми, Українці, є найбільш розсіяним народом у світі. Через те наші сили вже самою природою річей роздроблені, розпорошені. Оцему роздробленню та розпорошенню треба протиділати орґанізаційними заходами. Преважним кроком у щім напрямі була саме Панамериканська Українська Конференція та створений нею Секретаріят з осідком у Ню Йорку як постійна орґанізація, орґан і речник всіх національно-думаючих Українців цілого американського континенту.

Злучені в тім Секретаріяті є **Український Американський Конґресовий Комітет,** що репрезентує около 700,000 Українців у Злучених Державах, **Комітет Українців Канади,** що представляє політичну опінію 300,000 канадійських Українців, **Товариство Прихильників Української Культури,** репрезентуюче 100,000 бразилійських Українців і **Український Національний Конґрес Аргентини, Парагваю і Уругваю** (150,000 Українців). Це вже поважна сила, що може дати себе почути у світі. Усі ті орґанізації обєднує одна спільна ідея: самостійної, суверенної, соборної Української Держави.

В слід за цим та майже рівночасно доксналось в Европі на скитальщині (в Німеччині та Австрії) обєднання українських сил в **Центральнім Представництві Української Еміґрації,** що начислює там около 300,000 душ. Існують також українські центральні орґанізації, що обєднують Українців у **Бельґії, Франції, Англії, Італії** та **Китаю,** які гуртують разом від 150-200 тисяч душ.

Тепер пора на створення **всесвітного українського обєднання** і його централі, котрих метою і кличем:

Суверенна, Самостійна, Соборна, Вільна Україна!

Д. Стяг

Мемуари про большевика Івана Грозного

Нехай читач не дивується: большевики вже були за царя Івана Василєвича, таксамо, як большевики наших днів є ніщо інше, як реінкарнація "опричників" 16-го віку. В державнім архиві в Гановері знаходиться рукопис якогось Німця Гайнріха фон Штадена — "Московська земля та її уряд", який був в опричнині царя Івана 4-го, а потім, втікши з Московії, написав свої мемуари, що кидають блискуче світло на тодішну Росію. Кінчить свої мемуари Німець-опричник детально розробленим пляном окупації Московщини з Півночі, від Білого моря; пляном, який він офірував тодішним володарям Европи.

Родився фон Штаден в 1542, як син бірґера в Вестфалії. Змушений в наслідок одної пригоди покинути ще хлопцем свій край, фон Штаден волочився по Ліфонії, був ляндскнехтом в Польщі, аж нарешті попав до Москви, де завдяки спритови і певній безоглядности типового пройдисвіта 16 віку, попав не лише в число вірних Іванових опричників, але й у прибічну охорону царя.

Як відомо, цар Іван, щоби зломити рештки незалежної аристократії, потомків удільних князів, поділив державу на "земщину" і "опричнину", поділивши між ними міста, землі й села. До опричнини належали переважно нижчі верстви, нераз шумовиння. Вони мали охороняти самодержавство царя проти "крамоли" тодішних "буржуїв", удільної аристократії, яку мали право плюндрувати й забивати таксамо безкарно, як теперішні большевики мають право робити це з "ворогами народу", цебто Сталіна Штаден сам — як побачимо дальше — брав участь в подібних налетах і в тодішній "класовій війні".

Описує він адміністративний устрій тодішної Московії, який має богато спільних рис з теперішним. Провінціями правили воєводи або намісники, а мінялися вони майже що два роки. І всі їх темні діла й насильства виносили потім на денне світло їх наступники, при чім награбоване йшло в царський скарб, а не поверталося пошкодованим. Рабунок "буржуїв" і "кулаків" був тоді зорганізований не згірш теперішного. Штаден пише про голову "розбойного приказа", Шапкина. Коли він зловив убійника, а той потрапив відкупитися, то його намовляли доносити, як на своїх спільників, на "торговых людей" і "богатших селян", — що було добрим джерелом доходу для Шапкина. Всі урядники, князі, бояри, дяки плекали нечуване ха-

барництво. Без нього не обходився ні один процес, ні надання маєтків, ні навіть ніяка цивільна справа. Урядники ходили з особливим "посохом", палицею, яка й помагала їм в урядованні. Всі оті хабарники, і особи світського і духовного стану, які правдами й неправдами нагромадили в себе великі богатства, говорили, усміхаючись, що це "їм Бог дав".

Цікаво, що ідею опричнини піддала Іванові сестра татарського князя, Михайла Темрюковича, цариця Марія Темрюковичівна. Опричники "цілували хрест" цареві, що "не будуть тримати з земськими і дружби з ними не матимуть", цілком як тепер большевики, які присягають служити лише "геніяльному вождеви і партії", а бути псами супроти всього населення, супроти "земщини". Мали опричники чорні кафтани, а коло колчана мітлу, символ тої — чисто большевицької — "чистки", яку вони на приказ тодішнього Сталіна перепроваджували серед "граждан". "Кожний з опричників — пише фон Штаден — міг внести скаргу на кожного з земських", що той винен йому якусь суму і завжди процес вигравав. "Опричники виробляли з земськими такі штуки, щоб отримати від них гроші чи добра, що й описати не можна".

Політику масової депортації управляли вже тоді вповні. "Великий князь наказав вивезти всіх Німців з жінками й дітьми з Ліфляндії, Дорпату і Нарви в свою землю, в міста Кострому, Володимир, Углич і Кашин". Маєтки бояр, що попали в неласку, палили дощенту. Царя Івана фон Штаден називає "дер роте вільде" — "червоний дикар". "Контрреволюційні" міста Торжок, Твер, Новгород, з селами були віддані на поталу вогня й меча.

Таксамо, як організований був систематичний рабунок — "експропріяція", богатшого населення, таксамо тоді вже організував московський уряд, як і тепер, плянований голод. Пише Штаден: "Був тоді великий голод. Із-за кусника хліба людина мордувала людину, а у великого князя, по дворах, в його "подклетних" селах, що доставляли харчі до палати, стояли тисячі стирт несбмолоченого збіжжа. Але він не хотів продавати його своїм підданим і богато тисяч людей в країні повмирало від голоду, а пси пожирали їх трупи".

Дисципліна серед опричників була, можна сказати, партійна: "згідно з присягою, опричник повинен був ні словом не відзиватися до земських, ні навіть брати з ними шлюб. А коли мав опричник в земщині батька чи матір, то не смів ніколи їх відвідувати. Многі опричники волочилися шайками по всіх усюдах, мордували по великих шляхах, грабували й плюндрували богато міст і посадів, забивали людей на смерть, а доми палили".

Без великих церемоній описує фон Штаден і свої власні "рейди" того сорту. Епічно оповідає про одну таку большевицьку експедицію: "Великий князь вибрався

грабувати свій власний нарід, свою землю й міста. І я був при великім князю, з одним конем і двома слугами". А із походу — як там пише — "вернувся у свою маєтність з 49-ма кіньми, а з них 22 були запряжені в сани, наладовані усяким добром, золотом, сріблом, жемчугом, дорогоцінними каміннями". Потім розпочав власні "рейди". Оповідає епічно-просто і кіново-плястично про один такий свій напад на маєтність тодішного "буржуя" і "ворога народа", якогось князя, де він сокирою забив "земську" княгиню. Читається це так, якби не існувало ріжниці 370 літ, так ніби ви читаєте большевицькі спогади про "гражданскую вайну" або про "разкулачіваніе" на Україні.

Так створив Іван 4-ий свою нову правлячу верству большевицьку, винищивши стару, невигідну своїми незалежницькими ідеями і спогадами давної суверенности удільної. Пише Штаден: "Тепер з великим князем ходять новоспечені пани ("гемахте герен"), які повинніб бути холопами тим колишнім панам". Коли "революція" була перепроваджена, цар скасував опричнину.

Таксамо як з внутрішними "ворогами народу", розправлявся большевицький цар і з ворогами зовнішними. В війні проти татарського царства Казанського, цар Іван осягнув тоїж цілі обманом: заманив до себе нібито на мировий бенкет казанських мурз, а на бенкеті всіх їх помордував.

За чужинцями Іванові большевики таксамо шпіонували як сталінські. Коли в Московії зявлялися чужинецькі купці, до кожного з них вже на границі "приставляли пристава", пише Штаден, "буцімто для його охорони".

"Але охороняли вони його так на те, щоб не міг він проникнути в усі закамарки і оглянути усе в містах і по дорогах в путі". Везли якогось посла до Москви "окружним шляхом, щоб він не пізнав простої дороги", а ще для того, щоб не везти його по околицях спустошених наїздами царськими, лиш тими, які від тих наїздів ухоронилися і не могли викликати у чужинецького посла спеціяльно негативного вражіння про країну. Чи це не те саме, що роблять теперішні можновладці московські? А дальше описує фон Штаден, як поводилися Москалі з якимсь послом, що цілковито нагадує спосіб поступування з ними большевиків нині. І так: "посол і його служба охоронялися так старанно, що ні один чужинець не міг до нього дістатися. Один посол нічого не знає про другого. І ні одному послові князь не дасть приняття поки не буде знати що сказати у відповідь не лиш цьому першому, але й другому й третьому й четвертому. Великий князь вміє дізнаватися про положення всіх сусідніх володарів та їх країн. Але положення його й його країни, не може добре оцінити жадний з сусідніх володарів".

Не без натяку на себе самого, завважає фон-Штаден, що „у цій

країні всякий чужинець займає найкраще місце, коли він провдовж певного часу потрапить поводитися згідно з місцевими звичаями". Увага слушна по всі часи, бо, починаючи від Татарів за Івана Грозного, через Німців за Петра І. і за того „бабовладства", що тривало в Росії весь 18 вік, за Миколи І-го, і аж до Грузинів, Вірмен і Жидів за большевизму, — правляча верхівка російська все була сильно пересякнута чужинецьким елементом, річ ясна, обмосковленим.

Зовнішна політика Івана 4-го — своєю принципіяльною безпринципіяльністю — мало чим ріжнилася від большевицької. Засада її, як все в Московщині, була: ворожість до сусіди і дружба з сусідою сусіди (щоб, при нагоді, останнього поділити). І так, цар Іван воював проти Швеції, Ливонії й Польщі, але приятелював з Данією і шукав союзу з Англією — на Заході. На Сході воював з казанськими й астраханськими Татарами, але приятелював з Кавказом і Середньою Азією, з Кабардою, Шемахою, Хивою й Бухарою. На полудні—ворогував з Кримом, а запобігав ласки могутного турецького султана, бо вважав, що „вера дружбе не помеха".

Єдиний злочин, який Москва, пише Штаден, не дарувала чужинцеві, що служив їй, і який карала смертю, — була спроба втекти з Московщини. Але цього, на прикінці своїх московських авантур, мусів спробувати Штаден, і то щасливо. Втікши від свого царського добродія, Штаден звернувся до свого протектора пфальцграфа Ґеорґа Ганса з проєктом інвазії Московщини. В Вогезах, в замку Люцельштайні, зладив фон Штаден в 1577. р. свій опис царської імперії того часу і проєкт її воєнної окупації зі сторони Коли й Онеги. В рр. 1578 і 1579 цей проєкт став темою рухливого листування пфальцграфа. Табашников, що видав в 1925. р. студію про Штадена, в обширній передмові оповідає, що момент для проєкту Штадена не був несприятливий. „Европскіе страни" були не на жарт занепокоєні експанзією Москви, так що наприклад в 1571. р. на франкфуртськім Депутаціонстагу, дук Альба настирливо відраджував імперським Станам посилати до Москви артилерію; бо, казав він, "коли московський цар пізнає всі новини воєнної техніки, то стане найсильнішим ворогом, грізним не лиш для імперії (німецької), але й для всього Заходу". Як бачимо політичні турботи Заходу в звязку з експанзією Московщини, не такої вже свіжої дати ...

В своїм меморандумі про окунацію Росії, Штаден представляє царя „споконвічним ворогом всього християнства і жахливим тираном". Правда, „великий князь не може тепер встоятися в відкритім полі ні перед одним володарем, і як лиш переконається, що військо польського короля сильніше за його військо, він приказує заразже палити усе на кілька миль пути, щоб Королівська Величність не могла отримати ні

провіянту, ні фуражу. Те саме він робив і проти війська шведського короля". Таке саме робив цар Іван і супроти хана татарського: за його царювання хан Девлет-Гірей спалив Москву, з якої цар заздалегідь втік, нищучи все на своїй пути. За це і прозивав його Курбський з погордою „бєгуном і хоронякою". Метода — як бачимо — знов стара, застосовувана і Іваном 4-им, і Олександром 1-им супроти Наполеона, і Сталіном супроти Гітлера, метода можлива лише завдяки величезним просторам імперії.

Свій проєкт інвазії Московщини розробив Штаден детально, з великим знанням і самої справи і території країни, її управи, звичаїв і пр. Причім він уплянував детально розроблену маршруту інвазійної армії, називаючи міста, села, кількість залог по дорозі, їх узброєння і т. п. Щодо самої інвазійної армії, то до експедиційного корпусу мусіли належати „такі люди, які нічого не залишалиб в християнському світі (Москалів фон Штаден не мав за справжних християн), ні кола, ні двора („ведер гавс, нох гоф"), і додає, що „таких чейже досить знайдеться в християнському світі". А дальше перестерігає хутчій виконати його плян, бо „коли великий князь (московський) мавби у своїй країні усіх волоцюг з військових, які вештаються по християнському світі, то він загарбавби всі довколичні країни, що не мають своїх володарів або стоять спустошені". Плян, який правда не догадався здійснити цар Іван, але за який енергійно взялися большевики по першій світовій війні і по другій, затягаючи собі на службу Татарів, Лотишів, Монголів, а тепер Німців Павлюса і пр.

Щоб заохотити европейських володарів взяти під увагу його проєкт, фон Штаден не скупиться на чорні краски, щоб описати деспотизм Грозного, що зрештою легко було йому зробити не впадаючи в жадну пересаду. Він пише, що „тиранія великого князя така жорстока й жахлива, що не відчувають до нього прихильности ні духовні, ні світські" серед його підданих. Штаден навіть думав, що саме російське населення, знуджене цею тиранією, дасть підтримку противникам царя. Тим лекше булоб його попоконати, що цар Іван мав таку саму привичку обходитися з своїми світськими і воєнними достойниками, як і теперішний цар Йосип: він безнастанно переводив серед них кріваву „чистку". Писав Штаден, що воєначальники Івана нічого не варті, бо „справжні воєводи великого князя усі помордовані" ...

Ще одна риска подібности давної і теперішної політики Кремлівських можновладців. Штаден мусів тікати з Московщини, як такий, що потерпів від „аграрної реакції". Що це була за реакція? Це було припинення опричини. Цар допровадив її до такого степення, що цілком зруйнував країну економічно. Тому зарядив навіть звернення сконфікованих деяких маєтностей їх

попередним власникам. . . Потерпіли на тім і деякі опричники, потерпів, або боявся потерпіти і німецький опричник фон Штаден — від свого роду „Непа" царя Івана Васілєвича. Цей „Неп", як бачимо, запозичили, як і богато іншого, Ленін і Сталін в старій традиції варварської Москви. Не стільки в Карлі Марксі й Енґельсі, черпали своє державнотворче натхнення нові московські тирани, скільки в ідеях Ів. Грозного і інших Іванів і Василів. Кремлінський „ґеніюс льоці" — ось хто впливав на їх державну „мудрість". Це все треба мати на увазі, коли говориться про наші розрахунки з большевизмом. Маємо з ним розрахунки, лише не забуваймо ніколи, що це лиш одна з фарб московського хамелєона, який може бути чорним, потім білим, а нині червоним і навпаки . . . не перестаючи бути самим собою.

Сміх крізь сльози

Підслухав ОДУД

Трагедія, яка спіткала один мільйон людей, що опинилися поза своєю батьківщиною на еміграції і не можуть на ту батьківщину вернутися із страху, що будуть розстріляні або, в ліпшому випадку, вивезені до сибірських концентраків, здавалосяб, повинна була тяжко відбитися на психіці цих мас. Тимчасом сонце світить для всіх — і тих, що купаються в щасті, і тих, що живуть у недолі. Замість природної депресії, що малаб чорною тінню лягти на душі цих пасинків долі, ми бачимо серед них блискітки гумору, який ніколи не покидає людини, навіть у моментах безвихідности.

Ваш кореспондент зібрав жмут ріжних анекдотів, що повстали в таборах ДП, і пересилає їх Вам до опублікування. Ці анекдоти є свого рода цікавими документами наших часів.

Ось кілька тих анекдотів.

* * *

Серед т. зв. "кацетників"

— Слухайте — кажуть, що мають право на виїзд до Америки лише ті з кацетників, що сиділи не менш, як по два роки.

— Ну, то щож! Відсидимо, скільки там бракує нам, і також пойдемо.

Серед Поляків

— Чому пан не їде додому?

— Бачте, в підсовєтській Польщі президентом є **Берут** (ь). Поїду тоді, коли президентом буде **Дают** (ь).

Також серед Поляків

— Не їдете?

— Ні.

— Чому?

— Бо премієром у Польщі є Осубка. Якщоб була **Особа** — поїхавби, а коли якась там **Осубка** — не хочу.

В гітлерівській Німеччині

До трамваю всідає німецький полковник. Коли він купує білет, йому випадає на підлогу пфеніґ. Полковник, а за ним кондукторка і всі пасажири-Німці, нахиляються, щоб знайти пфеніґ.

Напроти полковника сидить у ваґоні італійський офіцер.

— Ви згубили пфеніґа, гер оберст? — питає він. — Ах, яка шкода!

З цими словами він виймає банкнот вартости 10 італійських лір, запалює його сірником і нахиляється до підлоги.

— Дозвольте вам присвітити, гер оберст!

Жиди під Німцями

Польща часів окупації Гітлера.

Нещасний Лейзер Апфельбавм бідкається, якби укоротити собі життя. Чекати на те, коли на нього прийде черга йти на розстріл — цеж муки! Вінби застрілився, та не має зброї.

Якийсь дурень радить йому піти втопитися.

— Рація! — каже Лейзер і біжить до ріки. Але бачить, що ріка вся обгороджена дротами і коло них напис: "Нур фір Дойче!" ("Тільки для Німців").

Засмучений Лейзер вертається назад.

— То ти знаєш, що зроби? — каже йому дорадник. — Дай у пику першому — ліпшому ґестапівцеві, і він тебе на місці застрілить.

— Ідея! — скрикує Лейзер, підбігає до ґестапівця і з розгону бє його в лице.

— Вас іст дас? — перелякано скрикує ґестапівець. — Що це, війна вже скінчилася?

І що духу втікає від Лейзера.

Що таке демократія?

Їде поїздом український адвокат і балакає з якимсь нашим сватком про політику.

— Скажіть-но мені, пане меценасе, що це таке властиво "димократія"? — питає сватоk

— Демократія? Ну, якби це вам пояснити? Ось бачите там — авто їде? Ото, коли авта мають кілька людей, а решта народу не має їх — це капіталізм. Коли половина людей має авта, а друга не має — це буржуазія. Ну, а коли всі мають — це демократія. Зрозуміли?

За тиждень їде сватоk поїздом із другим сватком. Говорять про політику.

— А ци ви знаєте, чоловіче, що то таке "димократія"? — питає наш сватоk другого. — Я вам скажу. Ото подивіться в вікно. Бачите квіти?

За вікном вагону цвіли на луках фіялки.

— Бачу, — каже другий сватоk.

— Отож, — каже наш сватоk — коли троє мають фійоли, а решта ні — це капіталізм. Коли половина людей мають фійоли, а друга ні — це буржуазія. Ну, а коли всі фійоли мають — це, чоловіче, димократія! Зрозуміли-сьте?

Що перемагає у війні?

Гітлер говорив, що вирішальним чинником у війні є **раса.**

Сталін твердить, що перемогу спричинює **маса.**

А Америка заявляє, що у війні першу ролю відограє тільки **каса.**

Юдофобство

Відомо, що в Совєтах словянське слово "жид" уважається за ознаку антисемітизму, вигнане з ужитку і замінене словом "єврей".

Стоїть коло трамваєвого перестанку в Москві Поляк. Його завважує сексот (аґент тайної поліції), підходить і питає:

— Що ви тут робите?

— Під-жид-аю на трамвай.

— Ходімте зі мною! — наказує сексот і веде його до НКВД.

Там Поляка обвинувачують у юдофобстві, але пускають додому з упередженням, щоб більше слова "піджидаю" ніхто від нього не чув.

Іде Поляк до того самого перестанку і чекає далі на трамвай.

Приходить до нього другий сексот.

— Що ви тут робите?

— Підєвреюю трамвай, — каже Поляк.

Слава Богу!

В 1939 р. Волинь і всю Галичину, на основі таємного договору з Гітлером, окупували большевики.

Приходить наш український селянин до большевицької установи, скидає шапку й витається по старо-українськи:

— Слава Богу!

— Що за "слава Богу"? — визвірюється на нього большевицький комісар. — Ніякого Бога нема. Є Сталін. Слава Сталінові, а не Богові. Понял?

— Поняв.

— Ну, то як треба витатися?

— Слава Сталінові.

— Правильно! А коли Сталін помре, як будеш вітатися?

— Слава Богу!

На скрінінгу

Питають одного Ді-Пі (депортованого скитальця) на скрінінгу:

— Де народилися?

— В Петербурзі.

— Де жили до 1918 року?

— В Петрограді.

— Звідки приїхали сюди?

— З Ленінграду.

На репатріяційній комісії

(Автентичне)

— Хочете вернутися додому?

— Ні.

— Чому? Тамже, кажуть, добре тепер.

— Дуже можливе. Але я людина скромна і на розкішне життя не лечу. Поїду ліпше на шахтарські роботи до Бельгії.

* * *

Як неможливо нам прослідити, звідки беруться народні пісні, так само тяжко сказати, хто є автором тих численних популярних політичних анекдотів, що, швидко розбігаючись з уст до уст, стають збірною власністю всього людства. А ці анекдоти бувають часто такими тонко дотепними, такими яскраво характеристичними, що з ними не може конкурувати ніяка, навіть найглибша синтетична розвідка наукового дослідника. На превеликий жаль, ці неписані документи численних епох безслідно зникають, хоч моглиб стати в дуже цінній пригоді історикові, може навіть більшій, як рідкий фоліянт.

Щоб не пропала для історії недавна дуже дотепна політична анекдота, що широко кружляла по Европі ще пять років тому, але, із зміною політичних обставин, уже втратила свою гостроту злободенности і модности, подаємо її ось тут:

Нарада Сталіна, Гітлера і Муссолінія

Зібралися на нараду Сталін, Гітлер і Муссоліні, щоб подати рецепти як треба поводитися з масами.

Муссоліні заявив, що до мас треба підходити розумно, лагідно.

— Дайте мені кота і я, ласкаво поводячись із ним, примушу його їсти муштарду.

Дали йому кота, але скільки не ласкав його Муссоліні, кіт усе відвертав морду від муштарди.

— Бачите! — скрикнув Сталін. — Це зовсім хибний підхід до справи. — Змусити масу до послуху можна лише силою.

І, розкривши котові рота, кинув туди ложку муштарди.

Кіт з огидою випрснув муштарду з рота і гнівними очима блиснув на Сталіна.

— Помиляєтесь обидва ви, камераді! — заявив Гітлер. — Маса мусить бути приучена до добровільного примусу.

І мазнув муштардою котові під хвостом.

Кіт миттю скрутився, припав до Гітлерових ніг і почав слухняно облизувати те місце, де його припікала муштарда.

— Ось! Бачили? — урочисто заявив Гітлер.

Цікаво, що ця анекдота, яка так дотепно характеризує внутрішну політику трох недавних европейських деспотів, був на устах у всіх людей в тих країнах, де навіть за підслухання його чекала людину найсуворіша кара.

EYES EXAMINED GLASSES FITTED

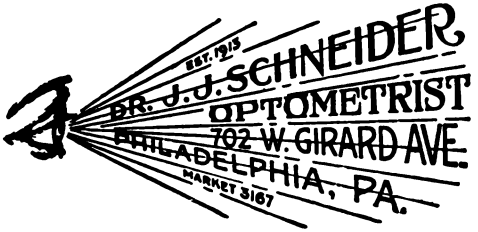

ЕКЗАМІНУЄМО ОЧИ ПРИПАСОВУЄМО ОКУЛЯРИ

Вічна їм Память

Від 27 листопада, 1946 до 13 грудня, 1947 року Провидіння втратило 111 членів. Старші й молодші, піоніри-основники й недавні ще члени нашої орґанізації — відійшли вони від нас у Всевишним призначений для них інший світ. Лишили свої дорогі родини, своє рідне Провидіння, свій нарід на опіку Божу й нас, оставших в живих братів і сестер їх і по крові і по вірі і по орґанізації.

Нехай добра память про них і вдячність всіх за їх добрі діла для нашої орґанізації остане між членами Провидіння навіки.

1 9 4 6

Бл. п. Член	Відд.	Місцевість	Вступив	Помер
Ганас Анна	93	Ансонія, Конн.	1917	27 листопада
Дзендзель Марія	2	Нюарк, Н. Дж.	1923	29 листопада
Зварич Марія	183	Вилксберри, Па.	1927	13 грудня
Миханцьо Михайло	54	Олифант, Па.	1923	17 грудня
Ґловач Матвій	13	Порт Джервис	1924	19 грудня
Савка Григорій	76	Мекіз Ракс, Па.	1919	21 грудня

1 9 4 7

Бл. п. Член	Відд.	Місцевість	Вступив	Помер
Пільо Михайло	68	Акрон, Огайо	1945	1 січня
Василів Стефан	30	Мекаду, Па.	1917	1 січня
Сюта Себастіян	86	Сиракюз, Н. Й.	1928	4 січня
Богда Марія	91	Гейзелтон, Па.	1925	7 січня
Косців Меланія	12	Рочестер, Н. Й.	1944	10 січня
Ґодзік Катерина	9	Ню Бритейн, Конн.	1914	14 січня
Містишин Катерина	8	С. Клейр, Па.	1920	16 січня
Драбік Дмитро	121	Ембридж, Па.	1917	23 січня
Корицький Михайло	45	Н.С. Питсбурґ, Па.	1918	29 січня
Вайда Василь	163	Ст. Клейр, Па.	1925	30 січня
Стриковський Йосиф	5	Филаделфія	1915	5 лютого
Дучемінський Март.	44	Озон Парк, Н. Й.	1920	6 лютого
Крель Іван	122	Сейр, Па.	1919	6 лютого
Ґижа Семен	54	Олифант, Па.	1919	25 лютого
Шарґа Павло	18	Нортгемптон, Па.	1914	10 березня

Паско Никола	27	Іджіпт, Па.	1924	11	березня
Стехна Панько	162	Гемтремк, Міш.	1928	13	березня
Шкілька Зузанна	55	Шікаґо, Ілл.	1916	13	березня
Онишак Іван	60	Шамокін, Па.	1916	14	березня
Дідик Андрій	66	Балтімор, Мд.	1924	16	березня
Петришин Анна	23	С С. Питсбурґ, Па.	1920	19	березня
Буковчук Катерина	12	Рочестер, Н. Й.	1944	26	березня
Баган Матрона	142	Горнелл, Н. Й.	1921	26	березня
Бубній Йосиф	45	Н.С. Питсбурґ, Па.	1916	27	березня
Глухман Катерина	84	Кайзер, Па.	1915	28	березня
Чербетко Андрій	14	Филаделфія, Па.	1916	31	березня
Товарницький Павло	3	Джерзі Сити	1916	1	квітня
Радко Стефан	12	Рочестер, Н. Й.	1939	1	квітня
Базюк Андрій	39	Сентралія, Па.	1915	3	квітня
Яцишин Петро	138	Нантікок, Па.	1920	3	квітня
Михайлів Василь	135	Янґставн, О.	1935	5	квітня
Добуш Іван	12	Рочестер, Н. Й.	1922	7	квітня
Панкевич Григорій	86	Сиракюз, Н. Й.	1916	13	квітня
Ліпко Онуфрій	42	Вілкес Берри, Па.	1925	14	квітня
Васьків Катерина	96	Дітройт, Міш.	1928	17	квітня
Слаконич Франк	4	Йонкерс, Н. Й.	1921	19	квітня
Вербицький Іван	138	Нантікок, Па.	1919	19	квітня
Мельничук Анастазія	165	Пітсбурґ, Па.	1924	20	квітня
Лазар Петро	2	Нюарк, Н. Дж.	1929	21	квітня
Білинський Кость	82	Конемавт, Па.	1916	22	квітня
Якимець Катерина	16	Манаюнк, Па.	1926	22	квітня
Івашків Текля	6	Клівленд, О.	1924	3	травня
Добіль Стефан	4	Йонкерс, Н. Й.	1912	4	травня
Хомин Стефан	62	Ґрінвіч, Конн.	1915	5	травня
Копчак Гнат	116	Линдора, Па.	1916	12	травня
Дроздяк Олександер	1	Ню Йорк, Н. Й.	1921	13	травня
Боднар Василь	40	Аликвіппа, Па.	1922	17	травня
Шупляк Марія	3	Джерзи Сити	1913	21	травня
Матковський Іван	3	Джерзи Сити	1920	29	травня
Черешньовська Анна	12	Рочестер, Н. Й.	1924	30	травня
Іскат Стефан	137	Чисголм, Мінн.	1921	13	червня
Дяк Дмитро	31	Нантікок, Па.	1917	17	червня
Олійник Петро	1	Ню Йорк, Н. Й.	1940	17	червня
Хомко Стефан	156	Юніонтавн, Па.	1923	18	червня
Бащук Евдокія	50	Перт Амбой	1924	18	червня
Лопацій Іван	1	Ню Йорк, Н. Й.	1926	21	червня
Ґрозьо Параска	149	Трентон, Н. Дж.	1929	22	червня

Аркатин Гарри	90	Чесапік Сіти, Мд.	1916	23	червня
Сполович Софія	24	Картерет, Н. Дж.	1915	27	червня
Істван Семен	43	Віпені, Н. Дж.	1923	1	липня
Драгуш Михайло	135	Янґставн, О.	1935	1	липня
Павлюк Василь	1	Ню Йорк, Н. Й.	1915	2	липня
Молодович Сам	58	Пасейк, Н. Дж.	1916	3	липня
Драґанчук Роман	81	Бейон, Н. Дж.	1924	5	липня
Романюк Кипріян	162	Гемтремк, Міш.	1941	14	липня
Редош Василь	99	Вілінґ, В. Ва.	1925	14	липня
Пискор Михайло	58	Пасейк, Н. Дж.	1917	19	липня
Дзюба Михайло	6	Клівленд, О.	1916	22	липня
о. Захарко Іван	144	Филаделфія, Па.	1916	28	липня
Ліссік Стефан	53	Людлов, Па.	1924	5	серпня
Козловська Параск.	68	Акрон, О.	1922	7	серпня
Савків Стефан	102	Колвер, Па.	1916	9	серпня
Кухар Олекса	3	Джерзи Сіті	1920	11	серпня
Сташків Еліяш	32	Бруклин, Н. Й.	1924	20	серпня
Ослович Йосиф	135	Янґставн, О.	1919	5	вересня
Гавришків Пелягія	183	Вилкс Берри, Па.	1924	7	вересня
Куницька Юлія	2	Нюарк, Н. Дж.	1938	14	вересня
Ковалик Юлія	136	Вилкс Берри, Па.	1922	16	вересня
Сокер Олекса	30	Мекаду, Па.	1914	16	вересня
Думин Петро	105	Честер, Па.	1930	21	вересня
Котик Марія	17	Аллентавн, Па.	1934	26	вересня
Пришляк Григорій	2	Нюарк, Н. Дж.	1915	29	вересня
Леськів Василь	41	Вілкес Берри, Па.	1936	2	жовтня
Чергавий Іван	35	Вотервліт, Н. Й.	1917	12	жовтня
Чарневич Йосиф	79	Вілкес Берри, Па.	1919	14	жовтня
Федак Михайло	135	Янґставн, О.	1918	15	жовтня
Капраль Розалія	6	Клівленд, О.	1929	21	жовтня
Маркевич Іван	135	Янґставн, О.	1918	23	жовтня
Андрусишин Іван	3	Джерзі Сіті	1918	3	листопада
Пелих Катерина	24	Картерет, Н. Дж.	1918	5	листопада
Гринкевич Теодор	83	Літсдейл, Па.	1918	6	листопада
Іванчик Михайло	79	Вілкес Берри, Па.	1915	7	листопада
Хомко Андрій	129	Скрентон, Па.	1918	8	листопада
Лико Іван	31	Нантікок, Па.	1915	13	листопада
Ковальчик Василь	24	Картерет, Н. Дж.	1915	19	листопада
Гладик Анастазія	177	Сайлесвілл, Р. Ай.	1929	20	листопада
Данила Андрій	45	Н.С. Пітсбурґ, Па.	1915	24	листопада
Поступак Софія	30	Мекаду, Па.	1922	4	грудня
Трач Михайло	135	Пітсбурґ, Па.	1932	5	грудня

Дамян Захарій	34	Лузерн, Па.	1914	5 грудня
Рифун Павло	30	Мекаду, Па.	1916	8 грудня
Гоцик Катерина	86	Сиракюз, Н. Й.	1926	9 грудня
Раб Марія	1	Ню Йорк, Н. Й.	1940	13 грудня
Целеп Андрій	18	Нортгемптон, Па.	1914	13 грудня
Сокольська Марія	12	Рочестер, Н. Й.	1920	13 грудня

Всі Українці-католики до Провидіння!

1947-ий рік добігає кінця. І при кінці цього року ви нераз і не два призадумаєтесь над тим, чого ви доконали за минулий рік, що ви осягнули, якими успіхами можете похвалитись, а що занедбали, відложили, забули.

Що доброго ви зробили для своєї родини, що для громади, що для свого народу? Як член Провидіння, чи виконали Ви свій обовязок супроти своєї організації? Чи приєднали ви бодай одного нового члена до Провидіння?

За минулих 11 місяців тільки 56 членів Провидіння трудилось над тим, щоб до своєї організації приєднати нових членів. Це тільки третина відділових урядників. Деж решта урядників? Деж решта членів? Чому не вписують своїх дітей, своїх кревних, своїх знакомих до своєї рідної організації?

Між урядниками й членами Провидіння є не десятки, не сотки, а тисячі таких, що в своїх найближчих родинах моглиб знайти тисячі нових членів для Провидіння. Чому чекати аж їх хтось потягне до якоїсь комуністичної ячейки, за що вони потім будуть терпіти й гірко нарікати?! Чому не впишете їх до своєї української католицької організації, що за 35 літ свого існування вже доказала не раз і не два і свою фінансову стійність і свою моральну силу і свою вартість та користь як для нашої національної так і релігійної справи тут в Америці?

Ось над цим подумайте під кінець цего року. А коли пізнаєте величезну шкоду для нас усіх із занедбання цеї важної ділянки українського життя в Америці, то може в новому році візьметесь до праці.

Бо щоб на 300 тисяч Українців-католиків в Америці лиш 8 тисяч належало до одинокої української католицької організації — то це скандал, що соромом лягає на всіх нас-

Бо щоб на міліон Українців в Америці лиш коло 60 тисяч належало до всіх 4-ох українських запомогових організацій — то це скандал, за який нема оправдання! Особливо тепер, коли і Провидіння і всі інші чисто українські запомогові організації, (а не якісь секції якихось "міжнародних орденів") дають своїм членам наймодернійші і найкращі роди обезпечення, які тільки хто хоче.

Пора цим занедбанням виповісти війну!

Пора найвища, щоб всі Українці були першусього обезпечені в своїх українських запомогових організаціях!

Пора, щоб усі Українці-католики були обезпечені першусього в Провидінні!

Тільки обєднані, зорганізовані, згуртовані, свідомі своїх цілей матимемо силу й голос, які ми повинні мати, які ми можемо мати тут в Америці.

І до цеї праці кличемо всіх Провидінців і всіх Українців, що бажають мати сильні рідні організації, при помочі яких зможемо розвивати наше господарське й культурне життя та лишити свій слід у розвою цеї могучої країни, в якій живемо.

Нашим кличем на 1948 рік повинні бути гасла:

Всі Українці — до українських організацій!

Всі Українці католики — до Провидіння!

Інформації про ріжні роди обезпечення й їхні користи дасть вам радо секретар відділу Провидіння в Вашій місцевості або головна канцеларія Провидіння.

MA 7-6331 M. NAUMCHUK

PALMER BOTTLING WORKS

Manufacturers of HIGH GRADE SODA DRINKS

Distributors of all Leading Brands of Beer and Club Supplies

700-702 N. Franklin St. Philadelphia 23, Pa.

Читайте, поширюйте орган Провидіння

"АМЕРИКА"

що вірно інформує, добре ьчить

Передплата на рік 4 дол. в Америці, 5 дол в Канаді, 6 дол. в Европі й Полудневій Америці

Адресар Української Греко-Католицької Дієцезії в Злучених Державах Америки

MOST REV. CONSTANTINE BOHACHEVSKY, Bishop-Ordinary
815 North Franklin Street, Philadelphia 23, Pa.
MOST REV. AMBROSE SENYSHYN, Auxiliary Bishop
Ukrainian Catholic Seminary, Stamford, Conn.

СВЯЩЕНИКИ

Rev. L. ADAMIAK
2221 S. 7th St., Camden, N. J.
Rev. E. ANANEVYCH, OFM
Franciscan Fathers, Sybertsville, Pa.
Rev. B. ANDREYCHUK, OSBM
2238 Rice St., Chicago, Ill.
Rev. V. ANDRUSHKIW
430 N. 7th Ave., Scranton, Pa.
Rev. N. BABAK
Ukrainian Cath. Seminary
Stamford, Conn.
Rev. J. BABYOK
240 Center St., Nanticoke, Pa.
Very Rev. S. BALANDIUK
23 Walnut St., Hartford, Conn.
V. Rev. S. BACHTALOWSKY, CSSR
661 High St., Newark, N. J.
Rev. E. BARTOSH
111 W. Green St., Nanticoke, Pa.
Rev. J. BATZA
3010 W. 3rd St., Chester, Pa.
Rev. V. BILINSKY
2311 Grayling Ave., Detroit, Mich.
Rev. J. BILANYCH
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. D. BLAZEYOWSKY
518 Virginia St., St. Joseph, Mo.
Rev. C. BERDAR
135 River St., Olyphant, Pa.
Rev. B. BENYO
1120 Dolman St., St. Louis, Mo.
Rev. M. BOBERSKY
R. 2, Belfield, N. Dakota
Rev. M. BOCHNEVYCH
833 9th St., Ford City, Pa.
Rev. A. BORSA
123 Park St. New Haven, Conn.
Rev. N. BARANETSKYJ
Box 152, Stowe, Pa.
Very Rev. L. CHAPELSKY
347 Grier Ave., Elizabeth, N. J.
Rev. S. CHEHANSKY
1343 Newport Ave., Northampton, Pa.
Very Rev. A. CHIMY, OSBM
Box 231, Glen Cove, L. I., N. Y.
Rev. S. CHOMKO
104 S. Wilbur Ave., Syracuse, N. Y.
Rev. A. CHLYSTUN
2410 — 4th Ave., Watervliet, N. Y.
Rev. S. CHREPTA
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. Y. DANYLCHUCK
69 Grand St., Jersey City, N. J.
Very Rev. M. DANILOVYCH
415 Front St., Minersville, Pa.
Rev. J. DOKOHOVYCH
115 Wilbur St., Aliquippa, Pa.
Very Rev. V. DOWHOVYCH
175 Horseheads Blvd.,
Elmira Heights. N. Y.
Very Rev. J. DeBOER
714 Monroe St., N.E.
Washington, D. C.
Very Rev. F. DUCHALA, OFM
Franciscan Fathers, Sybertsville, Pa.
Very Rev. S. DYDYK, OSBM
P. O. Box 1004, Dawson, Pa.
Rev. M. DYRDA, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. P. DYDYK, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. B. FEDDISH
Fox Chase Station, Philadelphia, Pa.

Rev. N. FECICA, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. D. FICKO, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. N. FISANICK
Mercy Hospital, Muskegon, Mich.
Rev. S. FETZKO
Box 75, Spring Valley, N. Y.
Rev. V. FEDELESH
185 Abel St., Akron, Ohio
Rev. P. FEDORCHUCK
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. Y. GABRO
2311 Grayling Ave.
Hamtramck, Mich.
Rev. V. GAVLICH, OSBM
109 Front St., Hempstead, N. Y.
Rev. P. GRASKOW
Box 212, Centralia, Pa.
Very Rev. D. GRESKO
2280 W. 7th St., Cleveland, Ohio
Rev. D. GULYN
261 — 19th St., Brooklyn, N. Y.
Rev. J. HANIAK
114 S. Chestnut St., Shenandoah, Pa.
Rev. D. HOLOVECKI, OSBM
Washington, D. C.
Rev. P. HEVKO, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. PAUL HEVKO, OSBM
7 Holland St., Binghamton, N. Y.
Rev. S. HOLYK, OSBM
Box 231, Glen Cove, L. I., N. Y.
Rev. S. HOTRA
2280 W. 7th St., Cleveland, Ohio
Rev. V. HRABEC
526 W. Rayen Ave., Youngstown, O.
Very Rev. S. HRYNIUCH
714 Monroe St., N. E.,
Washington, D. C.
Rev. P. IWACHIW
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. T. IVANYSHYN, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. M. KAWOLA
475 Emmett St., Phoenixville, Pa.
Rev. J. KATRIJ, OSBM.
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. V. KACHMAR
301 North St., Box 204, Keiser, Pa.
Very Rev. M. KINASH
29 Chestnut St., Yonkers, N. Y.
Rev. M. KINDEY
109 — 7th S., S. S., Pittsburgh, Pa.
Rev. S. KNAPP
1606 Kenneth Ave.,
New Kensington, Pa.
Rev. T. KOCABA
29 S. 2nd St., Hudson, N. Y.
Rev. I. KOHUT, OSBM
12211 S. Parnell Ave., Chicago, Ill.
Rev. S. KOLAR, OSBM
3709 — 31st Ave., Astoria, L. I., N. Y.
Rev. M. KOLTUTSKY
321 — 4th St., West Easton, Pa.
Rev. O. KOWALSKY
Box 205, Ramey, Pa.
Rev. V. KOZORIZ
308 Fillmore Ave., Buffalo, N. Y.
Rev. V. KRAYEVSKY, CSSR
661 High St., Newark, N. J.
Rev. A. KROCHMALNY
546 Melrose Ave., Ambridge, Pa.
Rev. S. KRUCHOWSKY
29 Chestnut St., Yonkers, N. Y.
Rev. R. KRUPA
11 May St., Ansonia, Conn.
Rev. M. KUCHER
303 Jane St., Carnegie, Pa.
Rev. D. KULMATYTSKY
685 Broadway, Fall River, Mass.
Very Rev. M. KUZIW
104 S. Wilbur Ave., Syracuse, N. Y.
Rev. M. KUZMAK
303 N. Shamokin St., Shamokin, Pa.
Rev. B. LAR
820 East Ave., Riverhead, N. Y.
Rev. M. LUBACIVCKYJ
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. J. LAZAR
816 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.
Rev. T. LAZOR, OSBM
2238 Rice St., Chicago 22, Ill.
Rev. D. LAPTUTA CSSR
661 High St., Newark, N. J.
Very Rev. A. LOTOWYCZ
160 N. 5th St., Brooklyn, N. Y.
Very Rev. W. LOTOWYCZ
69 Grand St., Jersey City, N. J.

Rev. P. LESKIW
312 — 6th Ave. N. E.
Minneapolis, Minn.
Rev. R. LOBODYCH
218 East 12th St., Los Angeles, Calif.
Rev. V. LEVITSKY
204 Olivia St., McKees Rocks, Pa.
Very Rev. M. LESCHYNSKY
54 Walnut St., Manchester, N. H.
Rev. N. LIZAK
242 N. Mill St., St. Clair, Pa.
Rev. I. LOTOCKY, OSBM
Box 1004, Dawson, Pa.
Rev. N. LESKO, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. E. MACELUCH
427 Pine St., Philadelphia, Pa.
Rev. S. MALANIAK
24 E. 25th St., Bayonne, N. J.
Rev. B. MANIOWSKY
254 S. Wolfe St., Baltimore, Md.
Rev. J. MARKEVYCH, OSBM
2238 Rice St., Chicago, Ill.
Rev. M. MARTINIUK
198 Ontario St., Cohoes, N. Y.
Very Rev. M. MARKIW, OSBM
22 East 7th St., New York, N. Y.
Rev. P. MATWIJIW, OSBM
22 East 7th St., New York, N. Y.
Rev. S. MILANYCH
147 Centre St., Frackville, Pa.
Rev. E. MONASTERSKY
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. M. MYSZCZYSZYN
17 Grane St, Amsterdam, N. Y.
Rev. A. MARTIN, OFM
Franciscan Monastery, Sybertsville, Pa.
Rev. I. NAHAJEWSKYJ
Box 512, Lyndora, Pa.
Rev. M. NASVESC UK
43 Rittenhouse St., Simpson, Pa.
Rev. I. NAZARKO, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. V. OBUSHKEVYCH
St. Mary's Villa, Sloatsburg, N. Y.
Very Rev. P. OLEKSIW
526 W. Rayen Ave., Youngstown, O.
Very Rev. M. OLEKSIW
635 N. River St., Wilkes-Barre, Pa.
Rev. B. OLESH
4123 Clippert Ave., Detroit, Mich.
Very Rev. J. ORTYNSKY
135 River St., Olyphant, Pa.
Rev. B. OSTASH
132 Washington St., Auburn, N. Y.
Rev. V. PASKA
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Rev. V. PASZKOWSKYJ
87 Zebrey Ave., Kingston, Pa.
Rev. I. PELENSKY
101 Lehigh Avenue, Palmerton, Pa.
Rev. L. PELENSKY
97 Sugar Loaf St., S. Deerfield, Mass.
Rev. V. PELLICK
303 N. Shamokin St., Shamokin, Pa.
Very Rev. V. PETRIWSKY
300 Campbell Ave., Barnesboro, Pa.
Very Rev. S. POBUTSKY
4123 Clippert Ave., Detroit, Mich.
Very Rev. P. PONIATISHYN
44 Doerr St., Pittsburgh, Pa.
Rev. M. PLEKAN
Box 148, Chesapeake City, Md.
Very Rev. P. PROCKO
502 S. 7th St., Reading, Pa.
Rev. M. PRODAN
Box 72, Frackville, Pa.
Rev. R. RUDNYTSKY
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.
Very Rev. A. REDKEVYCH
Rev. I. RYCHKUN, OSBM
4952 S. Paulina St., Chicago, Ill.
Rev. S. RESHETYLO, OSBM
4952 S. Paulina St., Chicago, Ill.
Rev. N. ROMANOVYCH
35 Allen St., Terryville, Conn.
Rev. V. ROZKO
270 Walnut St., Rossford, Ohio
Rev. A. RUDAKEVYCH
P. O. Box 225, Millville, N. J.
Rev. B. SIUTYK, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. W. SHEREGIJ, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.
Rev. J. S 'ALOKA
303 Hudson Ave., Rochester, N. Y.
Rev. B. SHEREMETA
P. O. Box 152, Bridgeport, Pa.
Rev. J. SHMONDIUK
42 Van Buren St., Passaic, N. J.
Rev. J. SHUCHOVSKY

188 Wayne St., Perth Amboy, N. J.

Rev. S. SHYMANSKY
175 Horseheads Blvd.
Elmira Heights, N. Y.

Rev. M. SKORODINSKY
18 Watson St., Pittsfield, Mass.

Rev. S. SKLEPKOVYCH
4136 Jacob St., Wheeling, W. Va.

Rev. B. STEBELSKY
1015 Gaskill Ave., Jeanette, Pa.

Rev. Y. SKROTSKY
706 Warren St., Berwick, Pa.

Rev. J. STOCK
WRS.—NCWC., PC. IRO—U.S. Zone
Hdq. U.P.O. 40 FPM, New York

Rev. M. SOZANSKY, CSSR
661 High St., Newark, N. J

Rev. P. SKRINCOSKY
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.

Rev. M. STERNIUK
20 Turner St., Plymouth, Pa.

Rev. P. SYVAK, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.

Very Rev. PH. TARNAVSKY
816 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.

V. Rev. E. THEODOROVYCH, OSBM
4952 S. Paulina St., Chicago, Ill.

Rev. J. THEODOROVYCH
812 Huey St., McKeesport, Pa.

Rev. G. TOM
117 Greenfield Rd., Mattapan 26, Mass.

Rev. B. TREMBA
394 Blackstone St., Woonsocket, R. I.

REV. B. TURULA
303 Hudson Ave., Rochester 5, N. Y.

Rev. V. TYTAR
2030 — 15th Ave., Altoona, Pa.

Rev. E. TYMOCHKO, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.

Rev. A. ULANYTSKY
2236 Orthodox St., Frankford, Pa.

Rev. A. ULITSKY
606 Maple Ave., Johnstown, Pa.

Rev. ANDREW ULITSKY
74 N. Laurel St., Hazleton, Pa.

Rev. M. VOJNAR, OSBM
22 E. 7th St., New York, N. Y.

Rev. B. VOLOSIN
1506 Church St., Curtis Bay 26, Md.

Rev. R. VOLYNEC
438 W. Pine St., Mahonoy City, Pa.

Rev. B. WAWRIK, OSBM
Box 231, Glen Cove, L. I., N. Y.

Rev. V. WIWCHAROVSKY
Chisholm, Minn.

Rev. N. WOLENSKY
871 N. 24th St., Philadelphia, Pa.

Rev. J. ZABAWA
210 W. Blaine St., McAdoo, Pa.

Rev. L. ZAKREVSKY
131 N. Beach St., Mt. Carmel, Pa.

Rev. J. ZAKREVSKY
Ukrainian Catholic Seminary
Stamford, Conn.

Rev. B. ZACERKOVNY
204 Miller St., Latrobe, Pa.

Rev. J. ZUCK
158 Germain St., Buffalo, N. Y.

Very Rev. S. ZURAWETSKY, OSBM
2238 Rice St., Chicago, Ill.

COLLEGES

ST. BASIL'S COLLEGE
Stamford, Conn.

COLLEGE OF THE BASILIAN FATHERS,
Box 231, Glen Cove, N. Y.

MANOR COLLEGE
Fox Chase Sta., Philadelphia, Pa.

HIGH SCHOOLS

ST. BASIL'S PREP SCHOOL
Stamford, Conn.

ST. GEORGE'S HIGH SCHOOL
712 E. 9th St., New York, N. Y.

ST. BASIL'S ACADEMY
Fox Chase Sta., Philadelphia, Pa.

ST. MARY'S VILLA ACADEMY
Sloatsburg, N. Y.

MOTHER OF GOD ACADEMY
111 W. North St., Stamford, Conn.

PAROCHIAL ALL DAY SCHOOLS

AUBURN, N. Y., 105 Cottage St.

BERWICK, Pa., 702 Freas Ave.

CENTRALIA, Pa., 510 Troutwine St.
CHESTER, Pa., 3010 W. 3rd St.
CHICAGO, Ill., 2247 W. Rice St.
CLEVELAND, Ohio
1208 Kenilworth Ave.
COHOES, N. Y., 190 Ontario St.
DETROIT, Mich., 3893 Clippert Ave.
HAMTRAMCK, Mich.
2222 Grayling Ave.
KEISER, Pa., 301 North St.
MT. CARMEL, Pa., 131 N. Beech St.
MINERSVILLE, Pa., 315 Front St.
NEW KENSINGTON, Pa.
1612 Kenneth Ave.
NEWARK, N. J., 85 Baldwin St.
PHILADELPHIA, Pa., 832 N. 7th St.
PITTSBURGH, Pa., 109—7th St., S.S.
NEW YORK, N. Y., 30 E. 7th St.
ROCHESTER, N. Y., 311 Hudson Ave..
SAYRE, Pa., 107 N. River St.
SHAMOKIN, Pa., 129 N. Shamokin St.
SYRACUSE, N. Y. 118 Tennyson Ave.
WATERVLIET, N. Y., 2410—4th Ave.
WILKES BARRE, Pa.
137 W. Chestnut St.

PAROCHIAL EVENING SCHOOLS

Conducted by Sisters

AMBRIDGE, Pa., 542 Melrose Ave.
ASTORIA, N. Y., 27-19—4th Ave.
BALTIMORE, Md., 2223 Gough St.
BRONX, N. Y., 1745 Washington Ave.
BRIDGEPORT, Pa.
attended from Philadelphia
BUFFALO, N. Y., 310 Fillmore Ave.
BUFFALO, N. Y., 154 Germain St.
FRACKVILLE, Pa.
attended from St. Clair
HAZLETON, Pa.
attended from St. Clair
JERSEY CITY, N. J., 55 Sussex St.
LACKAWANNA, N. Y.
attended from Buffalo
NIAGARA FALLS, N. Y.
attended from Buffalo
PHOENIXVILLE, Pa.
attended from Philadelphia
SCRANTON, Pa., 430 N. 7th Ave.
ST. CLAIR, Pa. 254 N. Mill St.
WOONSOCKET, R. I., 49 Verry Ave.
YONKERS, N. Y., 33 Chestnut St.
SYRACUSE, N. Y., 118 Tennyson Ave.

RELIGIOUS COMMUNITIES OF MEN

THE MONKS OF THE ORDER OF ST. BASIL THE GREAT, OSBM
2238 W. Rice St., Chicago, Ill.
Box 231, Glen Cove, L. I., N. Y.
P. O. Box 1004, Dawson, Pa.
22 E. 7th St., New York City
FRANCISCAN FATHERS, OFM
Box 70, Sybertsville, Pa.
78 Oakdale Rd., Stamford, Conn.
THE REDEPMTORIST FATHERS, C.SS.R., 661 High St., Newark, N. J.

RELIGIOUS COMMUNITIES OF WOMEN

GENERAL MOTHERHOUSE OF THE ORDER OF ST. BASIL THE GREAT, Fox Chase Sta., Phila., Pa.
SISTERS SERVANTS OF MARY IMMACULATE
St. Mary's Villa, Sloatsburg, N. Y.
MISSIONARY SISTERS OF MOTHER OF GOD
111 W. North St., Stamford, Conn.

INSTITUTIONS

ORPHAN ASYLUM
832 N. 7th St., Philadelphia, Pa.
ST. MARY'S HOME FOR THE AGED, 719 Brown St., Phila., Pa.
ST. JOSEPH'S INVALID HOME FOR THE AGED
St. Mary's Villa, Sloatsburg, N. Y.
ST. JOSAPHAT SEMINARY
714 Monroe St. NE., Washington, D.C.
ST. JOSAPHAT MONASTERY
Box 231 Glen Cove, L. I., N. Y.
BASILIAN FATHERS' NOVITIATE
P. O. Box 1004, Dawson, Pa.
UKRAINIAN CATHOLIC MINOR SEMINARY, Stamford, Conn.
UKRAINIAN CATHOLIC CAMP
Stratford, N. Y.
UKRAINIAN CATHOLIC REFUGEE COMMITTEE
161 Glenbrook Rd., Stamford, Conn.

SA 2- 6347

WM. NASTASIAK CAFE

Wines, Liquors, Beer and Ale

4021 Germantown Ave.
Philadelphia, Pa.

CUSTOM HATS **$6.00**
Superb Quality

The Quality you expect if you paid considerably more—A better Hat direct from our factory, come and see them made.

Edward Biskup

CUSTOM HAT MFG.
992 N. 2nd St., On the Corner
MA 7-0816 Philadelphia Est. 1890

ST 4-6137

NAWROCKI'S CAFE

Beer - Wines - Liquors

EXCELLENT FOOD

N. E. Cor. 28th & Jefferson Sts.
Philadelphia, Pa.

FLOWERS for ALL OCCASIONS

CARROLL'S FLOWERS

Darby 229

Cedar Ave. and MacDade Blvd.
Darby, Pa.

Opposite Holy Cross Cemetery

Phone, SA 9-6843

BILLY'S CAFE

WILLIAM HRAB, Prop.
Next to Home this is the best Place to EAT—Only Pure Food served here
WITH REAL LAGER BEER
S. E. Cor. 56th & Woodland Ave.
Philadelphia, Pa.

Po 5-5190 NOTARY PUBLIC

EMIL KULCHYCKY

REAL ESTATE
and
INSURANCE

2231 Fairmount Avenue
Philadelphia 30, Pa.

Call MA 7-3151

MICHAEL DARMOPRAY

Real Estate and Notary Public

We sell homes, stores, tap-rooms in all sections—Philadelphia and vicinity. We insure homes, furnishings and automobiles. — Represented by:
MATHEW STEFANIW
809 N. Franklin St. Phila. 23, Pa.

Easy TO FIND—Hard TO LEAVE

'700 CAFE'

Wines :: Beer :: Liquors
Sandwiches

I. CHROMCHAK, Prop.

7th & Fairmount Ave.
Philadelphia, Pa.

COMPLIMENTS OF

M. DUBAS CAFE

S. W. Cor. Franklin & Poplar St.
Philadelphia, Pa.

DEGELMAN'S MEN'S SHOP

Third St. and Girard Ave.
Philadelphia, Pa.

J. KRAMER'S RESTAURANT

Варимо смачні потрави
уживаємо найліпшого способу
до цего
Просимо прийти
та переконатися
717 Spring Garden St.
Philadelphia 23, Pa.

MI-4,0767

JOE'S MARKET

FRUITS :: GROCERIES
We Deliver Anywhere
FRESH MEATS
4337 Wayne Ave. Phila., Pa.

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

від

ПЕТРА Й КАТЕРИНИ БЕРНАТ

2012 N. Dennie Street
Philadelphia, Pa.

RE 9-2657 M. TRAEGER

STAHL'S STUDIO

STORE HOURS: Daily 9 to 7
Except Friday and Saturday 9 to 9
Sunday 11 to 3
1221 North Second Street
Philadelphia 22, Pa.

MA 7-9455

PETER PROTASIEWICZ

Choice Wines and Liquors
Sandwiches of All Kinds
and Meals
1002 N. 2nd St. Philadelphia, Pa.

Tel. NE 4-4016

SAWCHYN CAFE

Beer - Wines - Liquors
All Kinds of Sandwiches
2231 East Cumberland St.
Philadelphia, Pa.